

TÜRKİYE'DEKİ HALK KÜTÜPHANELERİNDE HALKLA İLİŞKİLER

Esra Fındık

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Lisans Üstü Eğitim - Öğretim ve Sınav
Yönetmeliği'nin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Ankara
Aralık, 1985

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik
Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen Öğretim
üyelerine ait olduğunu onaylarım.

/ /1985

Enstitü Müdürü

*“ Sevgili Çocuklarım
Gülşebnem'e ve Tunç'a ”*

ÖNSÖZ

"Türkiye'deki Halk Kütüphaneleri'nde Halkla İlişkiler" konusunda yaptığımız bu çalışma, halk kütüphanecilerimize mesleki faaliyetlerinde yardımcı olabilirse, mutluluğum sonsuz olacaktır.

Bu çalışmamızın gerçekleşmesinde çok yakın ilgisini ve yardımını gördüğüm, değerli insan, Doçent Doktor Sayın Tülin Sağlamtuğ'a en samimi teşekkürlerimi özellikle belirtmek isterim.

Tez çalışmalarım sırasında manevi desteklerini esirgemeyerek, beni yüreklendiren SEVGİLİ DOSTLARIM o kadar çok ki; bundan gurur duyuyorum. Kendilerine olan minnet ve şükran duygularımı bu çalışmayı tamamlamakla göstermiş olduğumu ümit ediyorum. Benim için çok şey ifade eden değerli katkılarını hiç bir zaman unutmayacağım. Sağ olsunlar.

Ayrıca, çalışmalarımı iyi bir ortamda tamamlayabilmem için her türlü fedakârlığa katlanan ve anlayış gösteren, ailemin sevgili varlıkları Yıldırım, Gülşebnem ve Tuğ'a da teşekkürlerimi sunarım.

Esra Fındık

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
I. <u>BÖLÜM</u> : GİRİŞ	1
I.1. Amaç	1
I.2. Problem	1
I.3. Hipotez	5
I.4. Yöntem	6
I.5. Kapsam ve Sınırlamalar	11
I.6. Kaynaklar	12
I.7. Tezin Düzeni	14
I.8. Terminoloji ve Dil	15
I. Bölümün Dipnotları	16
II. <u>BÖLÜM</u> : HALKLA İLİŞKİLER VE KÜTÜPHANECİLİK	
II.1. Halkla İlişkiler	19
II.1.1. Tanım	19
II.1.2. Reklam ve Propaganda	21
II.1.3. Halk	22
II.1.4. Amaçlar	24
II.1.5. İlkeler	24
II.1.6. Araçlar	27
II.2. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler	34
II.3. Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler	44

III. BÖLÜM: BULGULAR

III.1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticileriyle İlgili Bulgular	56
III.1.1. Cinsiyet ve Yaş	56
III.1.2. Eğitim Durumu	57
III.2. Araştırma Yapılan Halk Kütüphaneleriyle İlgili Bulgular	58
III.2.1. Kuruluş Yılları	58
III.2.2. Gezici Kütüphane Durumu	58
III.2.3. Çocuklara Hizmet Verilmesi Durumu	58
III.2.4. Bina Durumu	58
III.2.5. Okuma Salonlarının Durumu	59
III.2.6. Koleksiyon Durumu	59
III.3. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki Personel Durumu ile İlgili Bulgular	59
III.3.1. Personel Sayısı	59
III.3.2. Personelin Eğitim Durumu	60
III.3.3. Gönüllü Personel Durumu	60
III.4. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Okuyucu Grupları ile İlgili Bulgular	61
III.4.1. Okuyucu Grupları	61
III.4.2. Ulaşılmak İstlenen Okuyucu Grupları	61
III.4.3. Halk Kütüphanesinden Halkın İdeal Yararlanma Oranı	61
III.4.4. Halk Kütüphanesinden En Yüksek Sayıda Okuyucunun Yararlanmasında Kütüphanecinin Rolü	62
III.4.5. Okuyucu Olmayanların Kütüphaneye Kazandırılması	62
III.5. Araştırmaya Katılan Kütüphanelerdeki Halkla İlişkiler ile İlgili Bulgular	63

	<u>Sayfa</u>
III.5.1. Okuyucu Sayısının Artmasını Engelleyen Sebepler	63
III.5.2. Kütüphane-Çevre İlişkilerini Engelleyen Faktörler.	63
III.5.3. Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumu	64
III.5.3.1. Yazılı ve Basılı Araçlar	64
III.5.3.2. Gör-İşit Araçları	64
III.5.3.3. Sergiler	65
III.5.3.4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	65
III.5.3.5. Yönlendirici ve Yol Gösterici Araçlar.	66
III.5.4. Halkla İlişkiler Faaliyetleri	66
III.5.5. Yenilik ve Olayların Halka Duyurulması	67
III.5.6. Okuyuculara Aydınlatıcı Bilgi Gönderilmesi.	67
III.5.7. Kütüphanenin Yerini Şehir Plânı Üzerinde veya Şehir İçinde Gösteren İşaretler.	67
III.6. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerine Yapılan Bağışlarla İlgili Bulgular	68
III.6.1. Bağış Alma Durumu	68
III.6.2. Bağış Yapanlar.	68
III.6.3. Dernekler	68
III.7. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin "Diğer" Görüşleri Hakkındaki Bulgular	69
IV. <u>BÖLÜM</u> : TARTIŞMA VE YORUM	
IV.1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticileriyle İlgili Tartışma ve Yorum	71
IV.1.1. Cinsiyet ve Yaş	71
IV.1.2. Eğitim Durumu.	72

IV.2. Araştırma Yapılan Halk Kütüphaneleriyle İlgili Tartışma ve Yorum	75
IV.2.1. Kuruluş Yılları	75
IV.2.2. Gezici Kütüphane Durumu	76
IV.2.3. Çocuklara Hizmet Verilmesi Durumu	77
IV.2.4. Bina Durumu	77
IV.2.5. Okuma Salonlarının Durumu	78
IV.2.6. Koleksiyon Durumu	79
IV.3. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki Personel Durumu ile İlgili Tartışma ve Yorum	80
IV.3.1. Personel Sayısı	80
IV.3.2. Personelin Eğitim Durumu	81
IV.3.3. Gönüllü Personel Durumu	82
IV.4. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Okuyucu Grupları ile İlgili Tartışma ve Yorum	83
IV.4.1. Okuyucu Grupları	83
IV.4.2. Ulaşılmak İstenen Okuyucu Grupları.	84
IV.4.3. Halk Kütüphanesinden Halkın İdeal Yararlanma Oranı.	85
IV.4.4. Halk Kütüphanesinden En Yüksek Sayıda Okuyucunun Yararlanmasında Kütüphanecinin Rolü	86
IV.4.5. Okuyucu Olmayanların Kütüphaneye Kazandırılması.	87
IV.5. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki Halkla İlişkiler ile İlgili Tartışma ve Yorum	88
IV.5.1. Okuyucu Sayısının Artmasını Engelleyen Sebepler	88
IV.5.2. Kütüphane-Çevre İlişkilerini Engelleyen Faktörler.	90
IV.5.3. Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumu	92

	<u>Sayfa</u>
IV.5.3.1. Yazılı ve Basılı Araçlar . . .	92
IV.5.3.2. Gör-İşit Araçları.	92
IV.5.3.3. Sergiler	93
IV.5.3.4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	94
IV.5.3.5. Yönlendirici ve Yol Gösterici Araçlar.	95
IV.5.4. Halkla İlişkiler Faaliyetleri . . .	96
IV.5.5. Yenilik ve Olayların Halka Duyurulması	97
IV.5.6. Okuyuculara Aydınlatıcı Bilgi Gönderilmesi.	98
IV.5.7. Kütüphanenin Yerini Şehir Plânı Üzerinde veya Şehir İçinde Gösteren İşaretler.	99
IV.6. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerine Yapılan Bağışlarla İlgili Tartışma ve Yorum	99
IV.6.1. Bağış Alma Durumu	99
IV.6.2. Bağış Yapanlar.	101
IV.7. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin "Diğer" Görüşleri ile İlgili Tartışma ve Yorum	102
V. <u>BÖLÜM</u> : SONUÇ VE ÖNERİLER	
V.1. Sonuçlar.	104
V.1.1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphaneleriyle İlgili Sonuçlar . .	104
V.1.1.1. Halk Kütüphanelerimiz Nicelik ve Nitelik Bakımından Yetersizdir	104
V.1.1.2. Halk Kütüphanelerindeki Yönetici ve Personelin Eğitim Düzeyi Düşük ve Yetersizdir . .	105
V.1.2. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki Halkla İlişkilerle İlgili Sonuçlar.	107

	<u>Sayfa</u>
V.1.2.1. Halk Kütüphanelerinden Hizmet Verdikleri Toplumun Büyük Bir Kesimi Yararlanmaktadır.	107
V.1.2.2. Halk Kütüphanecileri Halkla İlişkileri Bilmemektedir.	109
V.1.2.3. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Araçlarından Yararlanma Düzeyi Düşük ve Yetersizdir.	110
V.1.2.4. Halk Kütüphanelerimizin Çoğu Kendilerini Destekleyici Bir Derneğe Sahip Olmadıklarından Başış Alma Durumları Özlenen Düzeyde Değildir.	112
V.2. Öneriler	113
V.2.1. Halk Kütüphaneleri ile İlgili Öneriler	113
V.2.1.1. Halk Kütüphanelerinin Nicelik ve Nitelik Bakımından Geliştirilmesine İlişkin Öneriler.	113
V.2.1.1.1. Halk Kütüphaneleri Sorunlarının Çözümünde Halkın Desteğine Başvurmalıdır.	113
V.2.1.1.2. Gezici Kütüphane Hizmeti Yaygınlaştırılmalıdır.	114
V.2.1.2. Halk Kütüphaneleri Yöneticilerinin ve Diğer Personelinin Eğitim Düzeyinin Geliştirilmesiyle İlgili Öneriler	116
V.2.1.2.1. Halk Kütüphanelerinin Yöneticilerine ve Diğer Personeline Hizmetiçi Eğitim Verilmelidir.	116
V.2.1.2.2. Halk Kütüphaneleri Yöneticilerinin ve Personelinin Mesleki Toplantılara Katılma İmkânları Genişletilmelidir.	120

V.2.1.2.3. Üniversitelerimizdeki Kütüphanecilik Bölümlerinin Eğitim Programlarında Halkla İlişkiler, Ayri Bir Ders Olarak Yer Almalıdır.	120
V.2.1.3. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkilerle İlgili Öneriler. . .	121
V.2.1.3.1. Halk Kütüphaneleri, Hizmet Vermeyi Amaçladıkları Toplumun Tümüne Ulaşmak İçin, Halkla İlişkiler Faaliyetlerine Önem Vermeli ve Artırmalıdır..	121
V.2.1.3.2. Halk Kütüphanesi Yöneticileri ve Personeli İçin, Halkla İlişkiler Hakkında Bir El Kitabı veya Rehber Hazırlanmalıdır. . .	123
V.2.1.3.3. Halk Kütüphanelerinde Eğitici ve Kültürel Faaliyetlerin Nasıl Düzenleneceği Konusunda, Ayrıntılı Bir Uygulama Yönergesi Çıkarılmalıdır.	128
TABLolar	129
BİBLİYOGRAFYA	143
ÖZET	159
İNGİLİZCE ÖZET (SUMMARY)	161
EKLER	163

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo .</u>	<u>Sayfa</u>
2-1. Türkiye 'de Nüfusa Göre Kütüphane, Kitap ve Okuyucu Durumu.	129
3-1. Araştırmaya Katılanların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.	130
3-2. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumlarının Dağılımı.	131
3-3. Araştırmaya Katılan Kütüphanelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı.	132
3-4. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Gezici Kütüphane ve Çocuklara Hizmet Durumunun Dağılımı	133
3-5. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Bina, Okuma Salonu ve Koleksiyon Durumunun Dağılımı.	134
3-6. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Personel Durumunun Dağılımı.	135
3-7. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin, Okuyucu Grupları ile İlgili Düşüncelerinin Dağılımı.	136
3-8. Kütüphane Yöneticilerinin, Okuyucu Sayısının Artmasını ve Çevre ile İlişkilerini Engelleyici Faktörler Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı.	137
3-9. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumunun Dağılımı.	138
3-10. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Halka Yönelik Aydınlatıcı ve Yönlendirici Faaliyetlerin Durumunun Dağılımı.	139
3-11. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Bağış Alma Durumu ve Bağış Yapanların Dağılımı.	140
3-12. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerini Desteklemek Amacıyla Kurulmuş Derneklerin Durumunun Dağılımı.	141
3-13. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin "Diğer" Görüş ve Düşüncelerinin Dağılımı.	142

EKLER LİSTESİ

Ek No

- 1 T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđü'ne yazılan izin dilekçesi
- 2 T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđü'nün izin yazısı ve eki olan kùtùphaneler ve kùtùphane yöneticileri listesi.
- 3 Anket ve anket eşliğinde gönderilen mektuplar
- 4 Araştırmaya katılan halk kùtùphanelerinin bulunduğu iller ve araştırmada temsil edilmeyen iller haritası

I. BÖLÜM

GİRİŞ

I.1. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki halk kütüphanelerinde yapılmakta olan halkla ilişkiler çalışmalarının düzeyini saptamak; kütüphane yöneticilerinin bu konudaki tutum, uygulama ve düşüncelerini öğrenerek, elde edilecek verilerin ışığında halk kütüphanecilerini halkla ilişkiler çalışmalarında yönlendirici öneriler getirerek, kütüphanelerinden daha yüksek düzeyde yararlanılmasını sağlamakta yardımcı olmaktır.

I.2. Problem

Türk halk kütüphaneciliğinin en önemli sorunlarından biri hiç şüphe yok ki, hizmet verilen toplumla bütünleşilememesi ve okuyucu-kütüphane-kütüphaneci ilişkilerinde özlenen düzeye gelinememiş olmasıdır.

Ülkemizde, halkın kütüphane hizmetleriyle ilgili bilgisi sınırlıdır. Halkın büyük çoğunluğu henüz halk kütüphanelerinin varlığını ve kendisine neler sağlayabileceğini bilmemektedir. Diğer taraftan halk kütüphaneleri hakkında bilgi sahibi olanlardan büyük bir kısmının düşünceleri, okul ve öğrencilik yıllarına ait bazı tecrübelere dayalı olarak eksik, yanlış veya olumsuzdur. Kütüphanecilerimiz de okuyucu kitlesini bu konularda yeterince aydınlatamamakta veya buna ihtiyaç duymamaktadırlar. Bunun için halk kütüphanelerine karşı "ilgisizlik" olarak tanımlanabilecek

bir tutum içinde olan halk, kütüphaneciliğimiz açısından büyük önem taşımaktadır. Nitekim bazı yazarlar halk kütüphanesi hizmetinin gelişi güzel verilmesinin, halka kütüphane konusunda düzeltilmesi güç ve yanlış imajlar vereceğini¹ veya toplumla bütünleşememiş olmaları nedeniyle halkın kütüphaneye gitmek yerine, kitapları satın alarak evlerinde okuma yolunu tercih ettiklerini² belirtmektedirler. Öte yandan, günümüzde sürekli, verimli ve yeterli okumanın ancak kütüphane desteği ile gerçekleştirilebileceği de tartışmasız kabul edilmektedir.³

Halk kütüphanelerimizden, hizmet vermeyi amaçladıkları toplumun büyük bir kısmının yararlanamamasının nedenleri arasında; toplumun yapısından kaynaklanan eğitim düzeyinin düşüklüğü, okuma-yazma oranının yüksek olmaması, okuma alışkanlığının bulunmaması gibi özellikler sayılabilir. Ayrıca kütüphanelerimizin içinde bulunduğu personel, fiziksel imkânlar, koleksiyon ve bütçe yetersizlikleri ile kütüphanecilerimizin kütüphanecilik eğitimi eksiklikleri ve halkla ilişkiler bilgi ve tekniklerine yabancı olmaları da hizmeti kısıtlayıcı bir takım engeller olarak karşılanabilir. Ancak ülkemiz gibi, kalkınmakta ve gelişmekte olan ülkelerde, hemen hemen her alanda, yetersizlik ve kısıtlı şartların bulunduğu gözönüne alınırsa; halk kütüphaneciliğimizin de bu sorunların dışında kalamıyacağı açıktır. Bunun için halk kütüphanecilerimizin sorunlarını

çözümlemek ve iyi hizmet vermek yolunda bir çok sıkıntı-
lara göğüs germeleri ve fedakârlıklarda bulunmaları
gerekmektedir. Kütüphanecilik bir hizmet mesleği oldu-
ğuna göre, hizmet her aşamasında iyi ve kaliteli olma-
lıdır.⁴ Gerçekten de en uygun şartlarda, en iyi hizme-
tin gerçekleştirilmesi kolay ve beklenen bir sonuç
olmasına karşılık, imkânsızlıklar ve engellere rağmen,
iyi ve güzel hizmete ulaşmak, en azından erişmeye
çalışmak meslek sevgisi ve bağlılığı ile bilgi, beceri,
sabır ve çalışma gücünü gerektirir. Bu nedenle halk
kütüphanelerimizin imkânların yeterli olmasını bekle-
yerek, statik bir durumu korumak yerine, bir taraftan
daha iyi şartları gerçekleştirmeye ve kütüphanecilik
alanındaki gelişmelere ayak uydurmaya çalışırken,
diğer taraftan mevcut şartlar içerisinde mümkün olan
en iyi hizmeti vermeğe çalışarak, okuyucu kazanmaları
ve eksikliklerine rağmen, halka kendilerini kabul ettir-
meleri ve toplumun ayrılmaz bir parçası haline gele-
bilmek için her türlü fırsatı değerlendirmeleri gerekir.
Nitekim bir çok meslektaşlarımız gerek yazılarında ve
gerekse konuşmalarında bu konuya temas ederek, halk
kütüphanelerimizde hazır bulunan imkânların bilinçli
olarak kullanılmasıyla halk kütüphaneciliğimizde aşama-
lar yapılabileceğini⁵; halk kütüphanelerimizin ders
çalışılan, okul ödevi yapılan kuruluşlar olmaktan
kurtarılarak bütün vatandaşlara okuma-yazma alışkanlı-
ğı kazandırıcı kurumlar haline getirilmesi gerektiğini⁶;

halk kütüphanelerimizin içinde buldukları sorunlara rağmen bugüne kadar gösterebildikleri gelişmelerin mesleğe bağlı kütüphanecilerimizin çabaları ile gerçekleştiğini⁷ dile getirmişlerdir.

Halk kütüphanelerinin hizmet vermeği amaçladıkları toplum; eğitimleri, yaş grupları, ilgileri, ihtiyaçları, alışkanlıkları, inanışları gibi bakımlardan farklılık gösterirler. Sorunların çözümünde bu farklılıkları gözönünde bulundurmak mecburiyetinde olan halk kütüphanecisi, bu okuyucu gruplarının her birine değişik yöntemlerle ulaşmak, kütüphanesini tanıtmak ve onları okuyucu olarak kütüphanesine kazandırmak zorundadır.

Bir halk kütüphanesinin hizmet vermeği amaçladığı toplum, her şeyden önce kütüphanenin varlığından haberdar olmalı, nerede olduğunu, nasıl ve ne zaman gidilebileceğini ve orada ne gibi hizmetleri, ne şartlarla bulabileceğini bilmelidir. Bunun için de halk kütüphanesinin verdiği hizmetler hakkında halkın aydınlatılması ve oraya gitme ihtiyacını duyması gerekir.

Okumayı ihtiyaç haline getirmek veya okumak isteyip de kütüphane hakkında yeterli bilgisi bulunmayanları kütüphaneye kazandırmak için halk kütüphanelerinde çalışan tüm personelin, halkla ilişkiler uygulamalarının en az diğer kütüphane faaliyetleri kadar önemli olduğuna, hatta başta gelen hizmet olması lâzım geldiğine inanması zorunludur. Öte yandan, son yıllarda ülkemizde

uygulamaya konulan okuma-yazma seferberliği de halk kütüphanelerimiz için yeni okuyucular kazanmak, bunların ileride okumayı ve kütüphane kullanmayı alışkanlık haline getirmeleri ve böylece kütüphanelere işlerlik sağlamak hususunda kaçırılmaması gereken bir fırsattır. Okuma-yazma seferberliği, okuma alışkanlığı verme ve halk kütüphanesi seferberliği ile desteklenmediği takdirde, okuma-yazma becerisi edinmenin büyük bir anlamı olmayacaktır^{8,9}.

Halk kütüphaneleri "kadın-erkek, her yaştan, her seviyeden ve her meslekten okuyucunun, çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak; bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlar"¹⁰ olduğuna göre; hizmet vermekle yükümlü oldukları toplumla bütünleşerek, onun ayrılmaz bir parçası haline gelebilmeleri gerekir. Bunun için de kütüphane ile hizmet vermeyi amaçladığı toplumu (halkı) kaynaştırma, özdeşleştirme ve bir bütünlüğe ulaştırma çabalarının tümünü içeren halkla ilişkilere önem vermeleri ve bu konuda bilinçli ve plânlı çalışmalar yapmaları zorunludur.

Bütün bunlara karşılık halk kütüphanelerimiz niçin halk ile bütünleşememektedir?

I.3. Hipotez

Araştırma hipotezimiz "Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hizmet verdikleri toplumla bütünleşememelerinin nedeni, halkla ilişkilere önem vermemeleridir".

I.4. Yöntem

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yöntemi, mevcut durumların, şartların ve özelliklerin aynen ortaya konulmasına ve olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye imkân verdiği için¹¹ tercih edilmiştir.

Bu yöntem ile halk kütüphanelerimizdeki halkla ilişkiler çalışmalarının halihazırdaki durumunun tespit edilebileceği ve halk kütüphanecilerimizin bu konudaki ilişkilerinin, inanışlarının, görüşlerinin, davranışlarının ve uygulamalarının saptanabileceği düşünülmüştür. Halk kütüphanelerimizin halkla ilişkiler açısından durumu ile gelişmekte olan yön ve eğilimlerin tespiti, bu konudaki hedeflere ve yapılması gerekenlere ışık tutacağından, araştırma için betimleme yöntemi uygun bulunmuştur.

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tüm İl Halk ve İlçe Halk kütüphaneleri oluşturmaktadır. Türkiye'deki halk kütüphanelerinde halkla ilişkilerin durumunu tespit etmek için veri toplama tekniği olarak daha geniş kitlelere ulaşma imkanını verdiği için anket kullanılması uygun görülmüştür. Ayrıca halk kütüphaneleri ile ilgili üst düzey yöneticilerin, öğretim üyelerinin ve kütüphanecilerin görüşlerinden yararlanmak için de bağımsız görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırma evreninin sınırlarının geniş olması, yaygın bir gözlemi imkânsız hale getirdiğinden bu teknikten pek az yararlanılabilmektedir.

Araştırmada evreni temsil etmek üzere örnekleme yapılmamıştır. Bunun yerine tam sayım yapılarak, Türkiye'deki tüm İl Halk ve İlçe Halk kütüphaneleri yöneticileri denek olarak alınmak istenmiştir. Bunun için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne yazı ile ve şahsen müracaat edilerek, halk kütüphaneleri yöneticilerine anket uygulanması için izin ve ilgili yöneticilerin isim ve adresleri ile kütüphaneleri gösteren bir liste istenmiştir. (EK-1) Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Kütüphanecilik Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından da bu konuda yardımcı olunması hususunda bir yazı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.

Bu Genel Müdürlük yetkilileri ile yapılan çeşitli görüşmelerde; halk kütüphanelerimizin benzer vasıfta olmaması, pek çoğunun halk kütüphanesi özelliklerini taşımaktan uzak bulunması, bu durumun da araştırmayı gerçeklerden saptıracağı endişesi belirtilerek, anketlerin 632¹² halk kütüphanesi yöneticisinin tümüne gönderilmesinin sakıncalı görüldüğü belirtilmiş, ancak halk kütüphanesi olarak vasıflandırılabilen 102 kütüphanenin adı ve bunların

yöneticilerinin isim ve adreslerini gösterir bir liste verilerek, araştırmanın bu kütüphaneleri kapsamı yararlı ve uygun görülmüştür. (Ek-2)

Bu liste incelendiğinde 66 il halk kütüphanesi ile, 36 ilçe halk kütüphanesini içerdiği görülmüştür.

Araştırma konusu ile ilgili olarak hazırlanan anket, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından öngörülen 102 halk kütüphanesi yöneticisinin tamamına gönderilmiş ve bunlardan 95'inin cevapları alınmıştır.

Veri toplama aracı olan söz konusu anketlerde halk kütüphanelerinin halkla ilişkiler açısından durumunu ve yöneticilerin bu konuyla ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarını yansıtması amacıyla yönelik 36 soru yer almıştır. (Ek-3)

Anketler ilgili halk kütüphaneleri yöneticilerine ada yazılı olan ve araştırmanın amacı ile önemini vurgulayan bir mektup ekinde gönderilmiştir.

Ankette yer alan 36 sorudan 6'sı açık, 30'u ise kapalı tip soru olup; kapalı tipteki sorulara ağırlık verilmesinin nedeni, bunların cevaplandırılmasının daha az zaman alması ve kolay olmasındandır. Ancak kapalı tipteki soruların cevaplandırılmasında, cevaplayıcıya serbestlik kazandırmak veya derinliğine bilgi verebilmesini sağlamak için "diğer" seçeneği verilmiş ve açıklamalar için yer bırakılmıştır¹³.

Anket hazırlanırken kullanılan dilin açık ve

anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiş ve aynı konudaki soruların bir araya getirilerek gruplanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Ankette yer alan sorular, kütüphanecilik eğitimi görmüş ve görmemiş, orta ve yükseköğretim mezunları ile çeşitli düzeydeki öğretim elemanlarına okutularak, "ne anladıkları" sorulmuş ve böylece elde edilmek istenen bilgilere ulaşıp, ulaşılamayacağı ölçülmeye çalışılmış, tereddüt hasıl olan sorular açıklığa kavuşturularak ankete son şekli verilmiştir.

Anket formları, ilgili kütüphane yöneticilerine gönderilmeden önce, bu kütüphanelerde anket uygulanabilmesi için ilgili Bölge Sıkıyönetim Komutanlıkları'nın da yazılı izinleri alınmıştır.

Anket formlarına, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından önerilen 102 halk kütüphanesinin yöneticilerine hitap eden bir mektup ile, anket formlarının geri gönderilmesi için hazırlanmış, dönüş adresi yazılı ve pullu bir zarf eklenerek, 25 Ekim 1984 tarihinde postalanmıştır. Anket formlarının doldurularak geri gönderilmesi için son tarih olarak belirlenen 15 Kasım 1984 tarihine kadar 85 anket formu geri gelmiş, ancak bu sayı ile yetinilmeyerek cevap alınamayan 17 halk kütüphanesi yöneticisine tekrar anket formu ve pullu zarf gönderilerek araştırma kapsamına alınmaya çalışılmıştır. 1 Nisan 1985 tarihine kadar 10 kütüphane yöneticisinin daha araştırmaya dahil edilmesi sağlanmış,

bu tarihten sonra gelen 2 anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırmaya katılması sağlanamayan kütüphane sayısı cevap alınamayan 5 kütüphane ve araştırma dışı bırakılan 2 kütüphane ile birlikte 7'dir. Böylece araştırma yapılmak istenen halk kütüphanelerinin %93'ünün araştırma kapsamına alınması mümkün olmuştur. (Ek-4)

Ayrıca araştırma konusu ile ilgili bilgi ve görüş almak üzere T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü yetkilileri ve Ankara'da bulunan üniversitelerin kütüphanecilik bölümleri öğretim üyeleri ile bağımsız, ve daha önce il ve ilçe halk kütüphanelerinde görev yapmış kütüphanecilerle ve rasgele seçilmiş halktan kişilerle bağımlı görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bazılarının bağımsız (yapılanmamış) bir biçimde yapılması, görüşülen konularda elastikiyet sağlanması ve konuların etraflıca ele alınabilme olanağı verme özelliğinden dolayı tercih edilmiştir. Standartlaşmaya gidilebilmesi için de bağımlı görüşmeler yapılmıştır. Böylece konuların, fikirlerin ve problemlerin daha geniş ve objektif olarak ortaya konulması mümkün olabilmiştir.

Anket sonuçları, istatistiki değerlendirmeler için özel olarak hazırlanmış olan "BASIS" programı ile Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nda hesaplanmıştır. Bu hesaplamalara göre elde edilen sonuçlara istatistik önem testleri yapılmasına, araştırmaya Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nce verilen listede bulunan tüm kütüphaneler alındığından,

yani tam sayım yapıldığından, gerek görülmemiştir. Bilindiği gibi önem testleri popülasyonun bir kısmının araştırmaya rasgele olarak alındığı durumlarda, elde edilen istatistiklerin tesadüfi olma ihtimallerini ölçmek için yapılır. Bizim araştırmamızda tam sayım yapılmış, 102 kütüphanenin tamamına anket gönderilmiş ve bu anketlerin %93'ü (95 halk kütüphanesi) geri gelmiş olduğundan, elde edilen değerler herhangi bir ihtimal elemanı taşımamaktadır.

I.5. Kapsam ve Sınırlamalar

Araştırma, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nce öngörülen listede yer alan 60'ı il ve 35'i ilçe halk kütüphanesi olmak üzere 95 halk kütüphanesini kapsamakta ve bu kütüphanelerdeki halkla ilişkiler faaliyetlerinin ve bu kütüphane yöneticilerinin, konu ile ilgili tutum, uygulama, eğilim ve düşüncelerinin 1984-1985 arasındaki dönem için durumunu göstermektedir.

Araştırma süresi önceden Kütüphanelerde Eğitimci ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği'nin¹⁴ yürürlüğe girdiği 21 Eylül 1981 tarihinden itibaren bir yıl olarak düşünülmüş olmasına rağmen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nden alınması gereken izin ve kütüphane yöneticileri ile ilgili bilgilerin temini Şubat 1984 sonlarında, 11 Bölge Sıkıyönetim Komutanlıkları'ndan, ilgili bölgelerde anket uygulanabilmesi için alınması

gerekli izinlerin temini de Haziran 1984 sonlarında mümkün olabilmıştır. Bunun sonucunda, genellikle yaz tatili ayları olan Temmuz ve Ağustos aylarında anketlerin postalanması, geri gelmelerini güçleştireceği düşüncesi ile sakıncalı bulunmuş ve anket formları ancak 25 Ekim 1984 tarihinde postalanabilmıştır. Anket formlarının geri gönderilmeleri için belirlenen son tarih olan 15 Kasım 1984 tarihine kadar geri gönderilmeyen 17 anket için, kütüphanelere tekrar yazılarak en geç 1 Nisan 1985 tarihine kadar araştırmaya katılma imkânı verilmiştir. Böylece öngörülen 102 il ve ilçe halk kütüphanesinden 95'inin (%93) araştırma kapsamına alınması sağlanabilmıştır.

I.6. Kaynaklar

Araştırma konusu ile ilgili Türkçe yayınların tespiti için, Türkiye Bibliyografyası¹⁵, Türkiye Makaleler Bibliyografyası¹⁶, Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası¹⁷, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (TKDB)¹⁸, T.C. Devlet Yayınları Bibliyografyası¹⁹ gibi yayınlar taranmıştır.

Araştırma konusu ile ilgili yabancı dildeki (İngilizce) yayınların tespiti için de Library Literature²⁰, Library Quarterly²¹, Library Trends²² gibi yayınlara başvurulmuştur. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulmuş olan Dokümantasyon ve Uluslararası Bilgi Tarama Merkezi aracılığıyla, bu Merkez'in abone olduğu 270 kadar bilgi bankasını içeren

DIALOG Enformasyon Servisi'nin 61 numaralı veri tabanından LISA (Library and Information Science Abstracts)²³ taranarak bibliyografik bir liste elde edilmiştir.

Halk kütüphaneleri ile ilgili konularda, Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği²⁴ ile Halk Kütüphanelerinde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği²⁵ ve IFLA'nın Standards for Public Libraries²⁶ kitabından yararlanılmıştır.

Halkla ilişkiler alanında ayrıntılı bilgiler kapsayan Alaaddin M. Asna'nın Halkla İlişkiler²⁷ ve Nuri Tortop'un Halkla İlişkiler²⁸ adlı kitaplarından büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Halk kütüphanelerinde halkla ilişkiler konusunda Betty Rice'in Public Relations for Public Libraries²⁹, Steve Sherman'ın ABC's of Library Promotion³⁰ kitapları ile halk kütüphanelerinin yönetimi konusunda Joseph Wheeler ve Herbert Goldhor'un Practical Administration of Public Libraries³¹ adlı eserinden yararlanılmıştır.

Araştırmada uygulanacak yöntemin seçiminde Bilimsel Araştırma Teknikleri³², ile Bilimsel Araştırma Yöntemi³³ adlı eserler; araştırma raporunun yazılmasında ise Araştırmalarda Rapor Hazırlama³⁴ kitabı ile, Tez Yazım ve Basım Esasları El Kitabı'ndan³⁵ yararlanılmıştır. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurulu'nca 17.2.1984 tarihinde kabul edilen Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazımı

ve Basım Yönergesi'nden³⁶ yararlanılmış ve tezin yazılmasında ve düzenlenmesinde bu Yönerge hükümlerine uyulmuştur. Bu Yönerge'nin kapsamadığı hususlarda Turabian'ın³⁷ eserine başvurulmuştur.

I.7. Tezin Düzeni

Tez düzenlenirken, I. Bölüm'de "Giriş" anabaşlığı altında araştırmanın amacı, problem, hipotez, yöntem, kapsam ve sınırlamalar, kaynaklar, tezin düzeni ve terminoloji ve dil konuları ele alınarak, altbaşlıklar halinde verilmiştir.

II. Bölüm'de "Halkla İlişkiler ve Kütüphanecilik" anabaşlığı altında "Halkla İlişkiler", "Kütüphanecilikte Halkla İlişkiler" ve "Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler" altbaşlıkları altında işlenen kısımlarda, bu konularla ilgili genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

III. Bölüm'de, araştırmaya katılan 95 il ve ilçe halk kütüphanesi yöneticisine uygulanan anketin değerlendirilmesiyle ortaya çıkan "Bulgular" verilmiştir. Bulgular konuya göre gruplandırılarak ele alınmış, bunlarla ilgili olarak hazırlanan tablolar, tezin sonuna eklenmiştir.

IV. Bölüm "Tartışma ve Yorum" anabaşlığını taşımakta ve Bulgular Bölümü'ndeki gruplandırmaya paralel olarak konuların tartışması ve yorumu yapılmaktadır.

V. Bölüm'de araştırmada varılan sonuçlar.

sıralanmakta ve bu sonuçlara göre Türkiye şartlarında uygulanabileceği düşünülen öneriler sunulmaktadır. Bu Bölüm "Sonuç ve Öneriler" anabaşlığını taşımaktadır.

Yukarıda sıralanan bölümlerden sonra, tezin Türkçe ve İngilizce özetleri ile Bibliyografya ve Ekler verilmektedir.

I.8. Terminoloji ve Dil

Günümüzde Türk dili konusunda yapılan bilimsel çalışmalar henüz tamamlanamadığından, hertürlü yazışma ve yayınlarda Anayasa dilinin ölçü olarak kabul edilmesi³⁸ yoluna gidilmektedir. Araştırma raporunun yazılmasında da buna uyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca kütüphanecilikle ilgili terimler için Kitaplık Bilim Terimleri Sözlüğü³⁹ ile Kütüphanecilik Terimleri⁴⁰ adlı eserlerden yararlanılmıştır.

I. Bölümün Dipnotları

1. Sağlamtunç, Tülin. "Metropolitan kent kütüphaneciliği ve Ankara'da verilen halk kütüphanesi hizmeti" TKDB 30 (1981), Sa.2 s.70.
2. Baysal, Jale. "XVII. Kütüphane Haftası açılış töreni konuşması" TKDB 30 (1981) Sa.2 s.85.
3. a.y.
4. Harwell, Richard B. "Public relations in librarianship" Library Trends 7 (1958) Sa.2. s.252.
5. Sağlamtunç. y.a.g.e. s.87.
6. Gökçe, Kemal. "Türk Kütüphaneciler Derneği X. Genel Kurul toplantısını açış konuşması" TKDB 30 (1981) Sa. 3. ss.133-134.
7. Sefercioğlu, Necmeddin. "Türk Kütüphaneciler Derneği X. Genel Kurul toplantısını açış konuşması" TKDB 30 (1981) Sa.3 ss. 135-136.
8. Kum, İlhan. "XVII. Kütüphane Haftası açılış töreni konuşması" TKDB 30 (1981) Sa.2 s. 87.
9. Baysal. y.a.g.e. s. 85.
10. Ersoy, Osman. Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma Ankara, 1966 s.1.
11. Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri Tek Işık Matbaası, Ankara 1981 s.63.
12. Bkz. Türkiye İstatistik Yıllığı 1985 Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No. 1150, DİE Matbaası, Ankara Kasım 1985 s. 144.
13. Kaptan. y.a.g.e. ss. 237-238.
14. T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği T.C. Resmi Gazete, 21 Eylül 1981.
15. Türkiye Bibliyografyası Ankara 1935__.
16. Türkiye Makaleler Bibliyografyası Ankara 1952__.
17. Savaşçı Abdullah - Nurten Eke. Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası Ankara 1976.
18. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1952__.

19. T.C. Devlet Yayınları Bibliyografyası Ankara 1971 ___.
20. Library Literature New York 1936 ___.
21. Library Quarterly Chicago 1931 ___.
22. Library Trends Mrbena, Ill., 1952 ___.
23. Library and Information Science Abstracts (USA)
Library Association, London 1969-1985.
24. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk ve Çocuk
Kütüphaneleri Yönetmeliği T.C. Resmi Gazete,
19.8.1982.
25. y.a.g.y. 1981
26. IFLA Standards for Public Libraries München Verlag
Dokumentation 1973.
27. Asna, M. Alaaddin. Halkla İlişkiler (Genişletilmiş
2. Baskı), Bahar Matbaası, İstanbul, 1974.
28. Tortop, Nuri. Halkla İlişkiler İlk-San Matbaası,
Ankara, 1982.
29. Rice, Betty. Public Relations for Public Libraries
H. W. Wilson Company, New York, 1972
30. Sherman, Steve. ABC's of Library Promotion The
Scarecrow Press, Inc., Metuchen, N.J. 1971.
31. Wheeler, Joseph - Herbert Goldhor. Practical
Administration of Public Libraries Harper,
New York, 1962.
32. Kaptan. y.a.g.e.
33. Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi (2. Baskı)
Matbaş Matbaacılık ve A. Sanayii, Maltepe,
Ankara, 1982.
34. Karasar, Niyazi. Araştırmalarda Rapor Hazırlama
(4. Baskı) Pars Matbaacılık ve A. Sanayii,
Ankara, 1984.
35. Toros, Aykut - Ayhan Öztaş. Tez Yazım ve Basım
Esasları El Kitabı Ofset Fotomat, Ankara,
1984.
36. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazımı ve
Basım Yönergesi (Enstitü Kurulu Kabul Tarihi
17.2.1984.

37. Turabian, Katel. A Manual for Writers of Term Papers, Theses, Dissertations 3rd ed. Chicago, The University of Chicago Press, 1967.
38. T.C. Başbakanlık Genelgesi Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, Tarih: 26.9.1984, Sayı: 19-383-16269, Genelge No. 1984-18.
39. Yurdadoğ, Berin U. Kitaplık Bilim Terimleri Sözlüğü (TDK Yayınları: 394) Ankara, 1974.
40. Alpay, Meral. Kütüphanecilik Terimleri İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1973.

II. BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLER VE KÜTÜPHANECİLİK

II. 1. Halkla İlişkiler

II. 1. 1. Tanım

Halkla ilişkileri, Britannica Ansiklopedisi¹

(Encyclopedia Britannica) "bir örgütün veya bir bireyin halkla ilişkilerini yorumlamakla ve geliştirmekle ilgili faaliyetler", Webster Sözlüğü² ise "bir insanla, bir şirketle veya bir kurumla halk arasında karşılıklı anlayış ve iyi niyeti geliştirme sanatı veya bilimi" olarak tanımlamaktadır. Ancak halkla ilişkiler daha geniş olarak Asna³ tarafından şöyle tarif edilmektedir:

"Özel veya tüzel kişilerin belirlenmiş kitlelerle, dürüst bağlar kurup geliştirerek, onları olumlu inanç ve eylemlere yöneltmesi, tepkileri değerlendirerek tutumuna yön vermesi, böylece karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler sürdürme yolundaki plânlı çabaları kapsayan bir yöneticilik sanatıdır"

Kazancı⁴ da halkla ilişkileri:

"yönetimin eylem ve işlemlerini halka onaylatma çabası değil, eylem ve işlemleri yönetilenlerle etkileşerek gerçekleştirme ve böylece kendiliğinden oluşan bir onay elde etmektir"

şeklinde tanımlamaktadır.

Halkla ilişkiler ile ilgili yayınlar incelendiğinde bu bilimin çeşitli tanımlarının yapıldığı, bu tanımların 200'ü aşkın olduğu görülmektedir.⁵ Halkla ilişkiler tanımlarından hareket edildiğinde, bu ilişkilerin iki yönlü bir akımdan oluştuğu görülür. Akımın

bir tarafında özel veya tüzel bir kişi, diğer tarafında bu kişinin ilişki kurmak istediği veya var olan ilişkilerini geliştirmeğe çalıştığı bir kitle vardır. Başlangıçta tek yönlü olmakla beraber bu akım, zamanla iki yönlü olmaya başlar.

Halkla ilişkilerin tanımları incelendiğinde bir takım ortak ögeler bulunduğu görülür. Bu ögeler:

- Karşılıklı yarar,
- Halkın ilgisinin kazanılması,
- Kazanılan ilginin değerlendirilmesi ve
- Kitleyi etkilemektir.

Bu öğelere göre, halkla ilişkiler faaliyetleri hem halk ile ilişki kurmak çabasında olan kuruluş için, hem de ilgili halk kitlesi için yarar sağlar. Halk ile kurulacak ilişkiler, kuruluşa karşı en azından halkın ilgisinin uyandırılmasını gerçekleştirir. Bu durumda kuruluşun bu ilgiyi iyi değerlendirmesi ve halka bir şeyler verirken, ondan da bazı şeyler kazanması mümkün olur.

Halkla ilişkilerde ilgili kitleyi etkilemenin amacı, onu belirli bir inanış ve eyleme itmektir. Bunun için halktan gelecek tepkiler dikkatle değerlendirilerek, gereken değişiklik ve düzeltmelerin yapılması da gerekir.⁶

Halkla ilişkiler halkın idare ile olan ilişkilerinin bütün yönlerini kapsamına almaktadır. Ziyaretler, haberleşme ve halka bilgi verme gibi çalışmalar halkla

ilişkiler faaliyetleridir.⁷ Ancak, Orrick'in⁸ de dediği gibi:

"Halkla ilişkiler, reklamcılığın, duyurmanın, propogandanın, halkı aydınlatmanın başka bir adı değildir. Bütün bu araçları kullanabilir, kullanmayabilir de. Halkla ilişkiler bir tutum, haberleşme sorununa bir yaklaşım sorunudur. ... Örgütün amaçlarını elde etmekte halkın da işe girişmesini sağlamayı içine alır".

II. 1. 2. Reklam ve Propaganda

Halkla ilişkilerin reklam ve propaganda ile karıştırılmaması gerekir. Halkla ilişkiler, reklam ve propagandanan farklıdır. Reklamda amaç ticaridir. Bir mal veya hizmetin tanıtılması, satılması ve sonuçta kâr sağlanması amaçlanır.⁹ Propaganda da ise amaç, insanlara belli bir düşünceyi, fikri, inancı, davranış biçimini benimsetmektir.¹⁰

Halkla ilişkiler, reklam ve propaganda amaçları (tanıtma), çalışma biçimleri, kullandıkları yöntem ve araçlar bakımından birbirlerine çok benzemektedir. Ancak bütçeleri ve çalışma süreleri bakımından farklıdırlar. Halkla ilişkilerde bütçe sınırlıdır, çalışma süresi de uzundur. Sonuçların alınması zaman ister. Reklam ve propaganda da ise bütçeler daha kabardır. Büyük harcamalar yapılabilir. Sonuçların en kısa sürede alınması gerekir. Ayrıca halkla ilişkilerin yönetim, reklamın ticaret, propogandanın ise daha çok politika için kullanıldığı unutulmamalıdır.

Halkla ilişkilerde, reklam ve propaganda gibi, gerçeği olduğundan başka türlü göstermek veya kusurları örterek kâr sağlamak değil; kuruluşun, hizmet verdiği kitlenin güvenini, işbirliğini ve anlayışını kazanarak daha iyi hizmet vermeğe çalışmak esastır.

II. 1. 3. Halk

Halkla ilişkilerde "halk" adı verilen kitle, kişi, kurum veya kuruluşun içinde yer aldığı; etkilemeyi, tutum ve davranışlarını yönlendirmeyi ve olumlu imaj yaratmak istediği belirli bir topluluktur. Tortop¹¹ halkı:

"...bir örgütün çalışma alanı içinde, bu örgütün çalışmaları ile ilgili, bir başka deyimle örgütün çalışmalarını etkileyen ve ondan etkilenen kişilerin toplamı"

olarak tarif etmektedir. Halk, halkla ilişkilerin ana hedefini teşkil eder. Bu bakımdan halkla ilişkilerde bu kitlenin iyi tanınması, özelliklerinin bilinmesi ve onun bu özellikleri gözönünde bulundurularak gerekli tanıtma, duyurma ve etkileme çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü bir kuruluşun hizmet vermeği amaçladığı halk kitlesi kendi içinde farklılıklar gösterir. Bu kitle yaş grupları, eğitim, inanç, meslek ve ilgi gibi çeşitli bakımlardan birbirine benzemez. Bunun için halkın iyi tanınması, ona en etkin ve kolay bir şekilde ulaşılmasını sağlar.

Orrick'e¹² göre "halkla ilişkiler örgütün içinde başlar". Bu bakımdan halkla ilişkilerde başarı sağlanması, halkla ilişkilerle görevli olsun olmasın,

bütün personelin kuruluşun amaçlarını iyi bilmesi ve çalışmaların işbirliği içinde yürütülmesi gerekir. Diğer bir ifade ile, halkla ilişkilerde iç ilişkiler, dış ilişkiler kadar önemlidir ve birlikte sürdürülmesi gerekir. Kendi içinde tutarsız veya istenilenlerle uygulamaların farklı olması gibi durumlar halkla ilişki kurulmasını engeller. Bunun için personelin tümü yetenek ve becerilerini sonuna kadar kullanarak, örgütün varlık nedeni olan çalışmalara katkıda bulunmalıdır.

Halkla ilişkilerin temelinde, iyi insan ilişkileri yatar. İyi insan ilişkileri için tüm personel arasında haberleşmenin ve bilgi akışının sağlanması gerekir. Haberleşme, personel ile yönetim arasında karşılıklı diyalogun bulunması demektir. Çalışmaların niçin, nasıl, hangi amaçla yapıldığı bütün personel tarafından iyice anlaşılmalıdır. Kurum içindeki ilişkilerde ve bilgi akışında kopukluk ve aksaklıklar yoksa, personel arasındaki kişisel ilişkiler de iyi ise, yürütülen görevler aksamadan sürdürülebilir. Kazancı'nın¹³ da dediği gibi:

"Örgütün çevreye verdiği hizmet ve çalışmalarda, halkın etkili olmasını amaçlarından biri olarak benimseyen halkla ilişkiler, örgüt içi ilişkilere de ister istemez ilgi duymaktadır. Bunun sonucu olarak da örgütte ast-üst ilişkilerini iyileştirmeye, örgütte etkin bir haberleşmeye ve verimi artırmaya yönelik tekniklerle halkla ilişkiler ilgilenmekte ve kendi uyguladıkları ile bu alanda uygulananlar iç içe girmektedir".

Bu bakımdan kurum içi halkla ilişkilere tüm personelin katılımı önem taşır. Bunun için kuruluştaki çalışanlar, o kuruluş ile ilgili bilgileri ve haberleri öğrenmelidir. Yöneticiden, en alt düzeydeki görevliye kadar, faaliyetin bir bölümüne fiilen veya dolaylı olarak katılmalıdırlar. Ayrıca ücret sistemi ile çalışma şartlarının uygunluğu da iyi iç ilişkiler için önemlidir.¹⁴

II. 1. 4. Amaçlar

Halkla ilişkilerin başlıca amaçları¹⁵; halkı aydınlatmak ve çalışmalarını benimsetmek; yönetime karşı olumlu davranışlar yaratmak; ilişkilerde kolaylık sağlamak, halktan bilgi alarak kararlardaki doğruluk derecesini artırmak; kanun ve nizamlara uyulmasını sağlamak; halk ile işbirliği sağlayarak hizmetlerin çabuk ve kolay yürütülmesini temin etmek; halkın istek, öneri, telkin ve şikâyetlerini değerlendirerek çalışmalara yön vermek olarak özetlenebilir.

II. 1. 5. İlkeler

Halkla ilişkilerde mutlaka uyulması gereken 4 temel ilke vardır.¹⁶

1. Dürüstlük: Bu ilke onurlu çalışmayı, güvenilirliği ve doğruluğu kapsar. Halkla ilişkiler faaliyetlerinde bulunan kuruluş, gerçeklerden ayrılmadan, sahip olduğu şartları abartmadan veya olduğundan daha kötü gösterip hedef kitle olan halkı yanıltmadan herşeyi olduğu gibi aksettirmek ve onun ilgi ve desteğini

kazanmak zorundadır. Böylece daha sonra karşılaşılabilecek bazı sorunlar, daha başlangıçta çözümlenerek, halkın güveni kazanılarak, olumlu tutum ve davranışların sağlanması mümkün olabilecektir. Halkla ilişkileri reklamdaki ayıran en önemli husus dürüstlük ilkesidir.

2. İnandırıcılık: İnandırıcılık halkla ilişkileri yürütenlerin yaptıkları işin doğru olduğuna inanmaları ve bu inanç doğrultusunda hedef kitleyi inandırmaya çalışmaları ilkesidir. İnsanların inandıkları konuda çalışmaları ve inandırıcı olmaları daha kolaydır. İnandırıcılık ilkesinin gerçekleşebilmesi için, hedef kitle olan halkın iyi tanınması ve özelliklerinin bilinmesi gerekir. Bu, halka ulaştırılmak istenilen mesajların kolayca anlaşılabilir bir dille hazırlanmasını ve çeşitli kanallardan verilmesini sağlamak bakımından da önemlidir. Çünkü halkla ilişkiler faaliyetleri gelişmiş güzel faaliyetler olmayıp, mutlaka bir plân dahilinde yürütülmesi gereken çalışmalardır. Halkla ilişkilerin plânlanmasında araştırma ve bilgi toplama ilk aşamayı teşkil eder. Bu aşamada kurumun personel ve bütçe durumu ile hedef kitlenin özellikleri, eğilimleri, alışkanlıkları, görüşleri tespit edilmelidir. Bu aşamada basında yer alan yazılardan, kuruluşa gelen mektuplardan, raporlardan, yörenin tanınmış kişileri ile yapılacak görüşmelerden, istatistiklerden ve bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılabilir. Ayrıca, varsa daha önce yapılmış olan halkla ilişkiler çalışmaları

da dikkate alınmalıdır. Böylece elde edilecek bilgilerin ışığında yapılacak halkla ilişkiler çalışmaları tespit edilerek, plânlanabilir.

Halkla ilişkiler plânında amaç, öngörülen süre, ulaşılması gereken kişi ve gruplar, ulaşmada kullanılacak araç ve yöntemler, bu çalışmalarda görev alacak personelin görev, yetki ve sorumlulukları ile plânlanan çalışmaların gerçekleşmesi için harcanması gereken meblağlar yer almalıdır. Halkla ilişkiler plânı uygulamaya konulduktan sonra da etkileri ölçülmeli; aksaklıklar varsa zaman kaybedilmeden düzeltilmelidir. Geniş kapsamlı ve uzun vadeli plânlar uygulamaya konulmadan önce, pilot çalışmaların yapılması yararlı ve yol gösterici olur.

3. Yenileme: Halkla ilişkiler faaliyetleri sürekli olduğuna göre, halka iletilmesi amaçlanan mesajların, halkı bıktıracağı endişesine kapılmadan sık sık tekrarlanması, sürekli olarak halkın dikkatinin çekilmesi ve bu dikkatin uyanık tutulması gerekir. Bunun için halka verilmek istenilen mesajlar, aynı kanaldan, sık sık tekrarlanmalı veya çeşitli kanallardan benzer kalıplarda iletilmelidir. Burada sürekli tekrarların bıktırıcı olacağı düşünülmemelidir.

4. Bütçe: Bütün halkla ilişkiler faaliyetleri, çalışmanın genişlik ve yoğunluğuna göre bir harcamayı gerektirir. Harcama kaçınılmaz olduğuna göre, halkla ilişkiler faaliyetleri plânlanırken, bunun mali portesi

de hesaplanmalıdır. Kurum imkânlarını aşan meblağların sarfı gerekiyorsa, yardım sağlanabilecek kişi ve kuruluşlar da hedef kitlenin bir bölümü olarak gözönünde bulundurulmalıdır. Bu gibi kişi ve kuruluşlara da ulaşılmaya çalışılmalı, gerekli maddi ve manevi destek sağlanmalıdır.

II. 1. 6. Araçlar

Halkla ilişkilerde kullanılabilecek araçlar çok çeşitlidir.¹⁷ Bunların yerinde ve zamanında kullanılması önemlidir. Halkla ilişkiler tanımlarında sık rastlanan deyimlerden biri, halkla ilişkilerin bir sanat olduğudur. Gerçekten de halkla ilişkilerde bilginin ve tekniğin yanı sıra, insan yaratıcılığının ve her türlü fırsattan yararlanılarak tanıtma ve etkileme faaliyetlerini sürdürmenin de başarıda büyük etken olduğu unutulmamalıdır.

Halkla ilişkiler araçlarının yerinde ve zamanında kullanılması kadar, ilgi ve dikkat çekici bir tarzda kullanılması ve uygulanacak her türlü teknik ve aracın renk, şekil, yazı ve söz olarak hedef kitleye cazip gelmesinin sağlanması gerekir. Bunun için de kuruluşun temel işlerini yürüten personelin katkısından başkâ, fotoğrafçılık, ressamlık, yazarlık gibi özel beceri isteyen mesleklerden olan kişilerden de yararlanılması kaçınılmazdır. Kuruluşun imkânlarına ve plânlanan halkla ilişkilerin hacmine göre, bu gibi elemanlardan tam zamanlı veya kısmi zamanlı olarak.

yararlanılabileceği gibi, sadece ihtiyaç olduğunda görüş ve hizmetlerine başvurulması da mümkündür.

Bu gibi hizmetler iyi kişisel ilişkiler yardımıyla, gönüllü hizmet olarak da sağlanabilir.

Halkla ilişkilerde kullanılabilecek başlıca araçlar şunlardır:

1. Yazılı ve Basılı Araçlar : Yazı ve baskı tekniği kullanılan tüm araçlar bu grupta yer alır. Bu araçların kullanılması için halkın okuma-yazma bilmesi şarttır. Ancak okuma-yazma oranının düşüklüğü söz konusu ise bu araçlardan bazılarının resim ve şekil ağırlıklı olarak kullanılması imkânı da vardır. Basılı araçlar büyük kitlelere ulaşma imkânı vermesi ve kâğıt ve baskı cinsine göre maliyetin değişebilmesi açısından yaygın kullanımı olan halkla ilişkiler araçlarıdır. Ancak bunların kullanılma teknikleri çok iyi bilinmelidir. Bunların başlıcaları şunlardır:

Gazeteler : Özellikleri ve çalışma düzeni bilinirse, yerel ve ülke çapında yayınlanan günlük gazetelerden büyük ölçüde yararlanılabilir. Ancak gazetelerde yer sınırlıdır. Kuruluş ile ilgili yenilik ve olayların haber olarak gazetelere duyurulması veya gazetede yayımlanmak üzere yazılar hazırlanması yoluyla bunlardan yararlanmak mümkündür. Gazetelerde yer sınırlı olduğundan yayımlanması istenenlerin yayımlanması her zaman mümkün olmayabilir. Gazetede yer alacak bir yazının, gazeteci gözüyle haber niteliği

taşınması ve kamuoyunu yakından ilgilendirmesi gerekir. Bunun için de gazete sahipleriyle, muhabirlerle, köşe ve fıkra yazarları ile iyi ilişkiler içinde olmak gerekir. Böylece hem konuların önemi belirtilir, hem de olayların etraflıca anlatılması imkânı doğar.

Dergiler : Gazeteler için söz konusu olan durum dergiler için de aşağı yukarı aynıdır. Ancak kuruluş, imkânları elverişli ise kendi dergisini de çıkarabilir. Bu yararının yanısıra çok çalışma gerektiren, pahalı bir faaliyet olduğundan, genellikle yerel veya ülke çapında ve belirli aralıklarla çıkan dergilerden yararlanma yoluna gidilmelidir.

Broşürler : İlişki kurulmak istenilen kitleye ulaşmakta ve tanıtımda çok yararlı bir araç olan broşürler, genellikle az sayfalı ve bol resimlidir. Renkli olmaları maliyeti yükseltirse de çekiciliği artırır. Bunların en yararlı tarafı içerik, baskı ve dağıtım yönünden kuruluşun kontrolü altında olması ve amaca en iyi hizmet edecek şekilde hazırlanabilmesidir.

El Kitapları veya Kılavuzlar: Bunlar da okuyana bilgi veren, öğretici, açıklayıcı ve yol gösterici nitelikte basılı araçlardır. Kolay anlaşılabilir ve açık bir dille hazırlanmış olmaları gerekir. Kâğıt ve baskı kalitesine göre maliyeti değişir.

Bültenler: Halkla ilişkiler aracı olarak, ilgili kişilere sürekli bilgi verme imkânı sağlar.

Kurum dışı ilişkilerde kullanılan çok sayfalı mektuplar olarak nitelendirilebilir. İstenilen çoklukta sayfa sayısı olan ve baskı tekniği ile hazırlanan bültenlerin kalitesi kurumun mali imkânlarına göre ayarlanabilir.

Yıllıklar: Kuruluşun bir yıllık çalışmaları ile, sosyal ve kültürel olaylarını kronolojik sırada özetleyen, basılı halkla ilişkiler araçlarından olan yıllıkların, kurum tarafından çıkarılması esas olmakla beraber, ilgili herhangi bir başka kuruluş tarafından hazırlanan bir yıllıkta da bilgi vermek mümkündür.

Mektuplar : Kişisel ilişkilerde kullanılan yazılı haberleşme araçlarından biri olan mektuplar, ilgililere daha nazik ve samimi olarak hitap etme imkânı verir. Mektuplar kanalı ile kurum bir yenilik veya olayı haber verebileceği gibi, herhangi bir konuda karşı tarafın düşünce ve görüşlerini almak imkânını da sağlar. Ayrıca davet, tebrik, teşekkür, başsağlığı niteliğindeki mektuplar halkla ilişkiler açısından büyük yararlar sağlayabilir.

Afişler (Posterler): Özellikle posta kanalıyla ulaşılamayacak gruplara hitap etme imkânı veren afişler, yazıdan çok resimle ifade edilen mesajların geniş halk kitlelerine duyurulmasını sağlar. Afişlerde mesaj en etkili ve kısa sözlerle, en uygun resim ve çizgilerle ifade edilmelidir. Hiç kimse uzun ifadeler taşıyan bir afişi okumak için zaman kaybetmek istemez. Bunun için afişlerin sokaktan gelip geçenlerin dikkatini çekecek ama hareketleri engellemeden anlayabilecekleri biçimde

düzenlenmelidir.

Pankartlar: Bunlar da vitrin ve ilân tahtalarına konulabilecek küçük boyutlarda duyuru kartlarıdır. Pankartlarda iri puntolu harfler kullanılır. Dikkat çekici ve kolay okunur olmaları gereklidir. Halka iletilmek istenilen mesaj, kısa ve tam olarak ifade edilmelidir.

El ilânları: Yollarda dağıtılabileceği gibi, taşıt araçlarının pencerelerinden veya uçaklardan atılarak kullanılan bir basılı halkla ilişkiler aracı olan el ilânları, kısa mesajlar içerir. Boyutları pankartlara göre daha küçüktür. Diğer halkla ilişkiler araçları ile birlikte kullanıldığında daha etkili olur. Ancak başka bir haberleşme aracı kullanma imkânı yoksa, el ilanları da yararlı olabilir.

Yönlendirici ve Yol Göstericiler: Yol gösterici işaret ve levhalar, bina yerleşim plânları, personeli tanıtıcı yaka kartları ve personelin yerini işaret eden her türlü araçlar bu grupta ele alınabilir.

2. Yayım ve Gör-İşit Araçları: Göze ve kulağa hitap eden, okuma yerine dinleme ve görme yoluyla mesajları ileten halkla ilişkiler araçlarıdır. Radyo, televizyon, film, hoparlör düzeni, slayt, video ve fotoğraf gibi araçlar bu grupta yer alır.

Radyo ve televizyon Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de zamanı çok sınırlı, çeşitli programlara yer verilen, büyük halk kitlelerine ulaşmayı sağlayan yayın araçlarıdır. Bu nedenle radyo ve televizyonda

bir kuruluşun kendinden bahsettirebilmesi çaba göstermeyi gerektirir. Bu araçlardan yararlanmak için zaman satın alınması da son derece pahalıdır. Bu durumda bu gibi kuruluşlardan yararlanmak için, yetkililerle temas kurulması ve mesleki haftalarda, önemli olaylar olduğunda, kutlama ve anma törenlerinde yapılan faaliyetler önceden duyurulmalı ve programa alınması için gerekli girişimler yapılmalıdır.

Diğer yayın ve gör-ışit araçlarından yararlanmak daha kolay ve daha ucuzdur. Bir kuruluş bu araçlara sahip olmasa da, çevredeki diğer kuruluşların imkânlarından ödünç alma yoluyla da yararlanabilir.

3. Sergiler: Afiş, pankart, fotoğraf gibi halkla ilişkiler araçlarını bir araya toplayan sergiler, sürekli veya gezici olarak düzenlenebilir. Sürekli sergiler daha çok belirli bir yerde, belirli bir süre açık kalmak üzere düzenlenirler. Bu sergilerde süreklilik olduğundan büyük ve ağır malzemeler de kullanılabilir.

Gezici sergiler, taşınabilir parçaların sergilendiği, kısa süreler için gösteri yapılmak istendiğinde başvuru alan araçlardır. Bu tür sergilerde taşıma söz konusu olduğundan, sergilenen eşyanın kolay taşınabilir olması gerekir.

Panolar ve fuar, panayır gibi etkinliklerde iyi düzenlenmiş pavyonlar da halkla ilişkilerde tanıtma ve ilgi çekme aracı olarak kullanılabilir.

4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler: Festival, balo, yemek, çay partisi gibi her türlü sosyal toplantılar ile her türlü kongre, konferans, seminer, kurs, münazara, açık oturum, kutlama, anma, onurlandırma toplantıları düzenlenmesi veya başkaları tarafından yapılan bu tür toplantılara katılarak ilişkilerin geliştirilmesi ve kaynaşma sağlanması halkla ilişkiler açısından önemlidir.

5. Yarışlar: Çeşitli gruplar için değişik yarışmalar düzenlemek veya başka kurumlar tarafından hazırlanan yarışmalara katkıda bulunmak halkla ilişkiler bakımından çok yararlıdır. Böylece kuruluşa karşı ilgi uyandırılabilmesi gibi, yalnız yarışmalara katılanlara değil, onların yakın çevresinde bulunan insanlara da ulaşılabilir.

6. Geziler: Halkla ilişkilerde kurumiçi ilişkileri geliştirmek amacıyla düzenlenecek şehiriçi, şehirlerarası veya yurt dışı geziler çok yararlıdır. Bu türden geziler eğlendirme amacı yanında, "biz" fikrinin uyanmasına, verimin artmasına, kaynaşmaya, bilgi ve görgü artırmaya da hizmet eder. Ayrıca belirli zamanlarda kuruluşu halkın ziyaretine açmak, çalışma ve imkânları görmelerini sağlamak da halkla ilişkiler yönünden çok yararlıdır.

7. Eğitim: Eğitim başlı başına bir halkla ilişkiler aracıdır. Personelin eğitimini amaçlayan hizmetiçi kurslar, okuma-yazma, yabancı dil, müzik,

kursları gibi eğitici faaliyetler ile çeşitli konularda düzenlenecek konferans, seminer gibi faaliyetler halkla ilişkiler bakımından ilgi, yakınlık ve güven sağlar.

II. 2. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler

Halk kütüphanelerinde halkla ilişkiler konusu ele alınırken, herşeyden önce halk kütüphanelerinin kuruluş amaçlarının ne olduğuna evrensel boyutlarda bakılması gerekir.

UNESCO tarafından 1948 yılında bir "Halk Kütüphaneleri Bildirgesi"¹⁸ yayımlanmış ve 1973'de bu kuruluş, Uluslararası Kitap Yılı münasebetiyle, Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'ndan (International Federation of Library Associations) son 25 yıl içindeki değişme ve gelişmeler de gözönünde bulundurularak yeniden bir bildirme hazırlamasını istemiştir. Bu bildirmede¹⁹ halk kütüphaneleri için şu sözler yer almaktadır:

"Halk kütüphaneleri sürekli ve hayat boyu devam eden bir süreç olarak, evrensel eğitim ve insanlığın bilgi ve kültür alanındaki başarılarının takdir edilmesi hususunda demokrasi inancının uygulamalı bir göstergesidir. Halk kütüphaneleri, insanoğlunun duygu ve düşünce kayıtlarının ve onun yaratıcı gücünün ifadesini herkese serbestçe sunulduğu temel araçlardır. Halk kütüphaneleri insan ruhunun yenilenmesi amacına hizmet ederler. Bu amacı, dinlenme ve zevk için kitap sağlayarak, araştırmacılara yardımcı olarak ve en son teknik, bilimsel ve sosyolojik bilgileri temin ederek gerçekleştirebilirler. ... Bu amaçların

gerçekleşmesi için halk kütüphaneleri kolayca ulaşılabilen kurumlar olmalı ve ırk, renk, milliyet, yaş, cinsiyet, din, dil, mevki veya eğitim düzeyi farkı gözetmeksizin toplumun bütün bireylerince serbest ve eşit kullanım için kapılarını açık tutmalıdır."

Bu bildirgede de ifade edildiği gibi, halk kütüphaneleri toplumun bütün üyelerine hizmet vermekle yükümlüdür ve varlığının nedeni de budur. Burada sözü geçen 'halk' sözcüğü, kütüphanenin hizmet vermeyi amaçladığı bütün okuyucu kitlesini ifade eder.

Halk kütüphaneleri, bildirgede de ifade edilen görevlerini tam olarak yerine getirebilmek ve kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlayabilmek için; halkın ilgisini, güvenini, sevgisini ve iyi niyetini kazanmak zorundadır. Bütün bunlar ise iyi halkla ilişkiler uygulamaları ile sağlanabilir.

Harwell'e²⁰ göre, halkla ilişkiler:

"Kütüphane ile çevredeki okuyucular, okuyucu olmayanlar, mütevelliler, kütüphane komitesi, satıcılar, koleksiyoncular, malzeme pazarlayıcıları, bilim adamları, problem çözücüler, personel ve yöneticilerle olan ilişkilerdir ve kütüphanenin günlük hayatının bir parçasıdır".

Aslında halk kütüphaneleri ile hizmet verdikleri toplum arasında zaten belli bir ilişki vardır. Ancak halk kütüphaneciliği açısından önemli olan, kütüphanecinin halkla ilişkilerin yararlı olduğuna inanması ve hizmet vermeyi amaçladığı toplumun çeşitli

kesimleri arasındaki ilişkilerde; karşılıklı anlayış kurması ve bunu devam ettirebilmek için plânlı bir çaba göstermesidir.

Usherwood'un²¹ da belirttiği gibi,

"Halkla ilişkiler programının amacı hizmetin iyi etkilerini geliştirmek, kötü etkilerini düzeltmek ve okuyucuların, müfettişlerin, okuyucu olmayanların ve öteki grup ve bireylerin davranış ve düşüncelerini kütüphane lehinde etkilemektir".

Bunun için, halk kütüphanecisinin kütüphanesini ve hizmet verdiği toplumu iyi tanıması gerekir. Halk kütüphanecisinin hizmetin çevrede nasıl bir etkisi olduğunu, okuyucu olan ve olmayan kişilerin gözü ile görmeğe çalışması gerekir. Kütüphanenin imajı, hizmet verdiği toplumun çeşitli kesimleri arasında farklı olabileceği gibi, iyi imajın da ancak iyi hizmetle sağlanabileceği açıktır. Ancak hizmetler geliştirilip, iyileştirilirken, okuyucu olanların ve olması istenenlerin de bundan haberdar edilmesi ve hizmetlerin tanıtılması halkla ilişkiler için zorunludur.

Rice'in²² dediği gibi:

"Halkla ilişkiler kütüphanenin güzel görünmesinin sağlanması değildir ancak herkes iyi huy, sabır, nezaket ve insanların anlayışsızlığına karşı gösterilen sempatik davranışlardan anlar, ... bu değerler iyi halkla ilişkiler programı için hayattır."

Halk kütüphanecisi, halkı ile iyi ilişkiler kurabilmek için önce bunun gerekliliğine inanmalı ve

halkın kendi kütüphanesi hakkındaki düşüncesini öğrenmek istemelidir. Halk, kütüphaneye karşı olumlu, olumsuz, ilgisiz veya bilgisizlikten kaynaklanan değişik bazı tutumlar içerisinde olabilir. Halkla ilişkilerin düzenlenmesinde ve düzeltilmesinde kütüphanenin, halkın düşüncesinde nasıl yer aldığı ve bu izlenimin nedenlerinin tespiti iyi bir başlangıç teşkil eder. Arnold²³ kütüphanelerdeki halkla ilişkilerin hizmetin her aşamasında objektif olarak incelenmesine ve gerçek ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığının sürekli olarak izlenmesine bağlı olduğunu, Sherman²⁴ ise, kütüphaneyi sevmeye ve onu başkalarına anlatmaya dayandığını belirtmektedir.

Halk kütüphanelerinin amacı, hizmet ettikleri toplumun bireylerinin tümüne hizmet götürmek olmasına rağmen, kütüphanecilerin ve diğer ilgililerin en çok yakındıkları husus, çoğunluğun kütüphaneyi kullanmamasıdır. Aslında kullanıyor gözükkenlerin de kütüphane hizmetlerinin tümünü bildiklerini ve tam olarak yararlanabildiklerini söylemek zordur. Bilgi eksikliğini gidermek kütüphanelere düşmektedir. Halktan bilmedikleri bir şeyi kullanması beklenemez. Halbuki kütüphaneler canlıdır, büyür ve gelişirler. İnsanlar da değişir, yeni ihtiyaçları olur, yeni insanlar, yeni yerler ararlar. Bu nedenle kendilerine yardımcı olacak bir hizmet ne kadar küçük olursa olsun, mutluluk verir ve takdir görür. Kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi, kütüphanelerin varoluş nedenleri için önemli ve akılcı bir adımdır.

Özellikle kütüphane materyali sınırlı olduğunda, faaliyet alanı ile ilgili enformatik, eğlendirici ve doyurucu hizmet sağlanması gerekir. Bu doyuruculuğun sağlanması için tanıtma, reklâm ve geliştirme kütüphane için hayatidir.²⁵

Halkla ilişkiler, halka "neyi anlatmalı? nasıl anlatmalı?" sorularının cevabıdır. Tanıtma ise bu konularda yapılacak her türlü açıklamalardır. Tanıtma, sadece bir toplantıya kitap koleksiyonu götürmek, gazete makalesi yazmak değil, her telefon konuşması, her açıklama, postalanan veya üzerinde kütüphanenin adı olan her kâğıt parçasıdır.²⁶

Gerçekten de halkla ilişkiler günün her saatinde kütüphane ve kütüphaneci ile beraberdir ve kütüphanenin içi veya kütüphanecinin çalışma saatleri ile sınırlı değildir. Bu nedenle halkla ilişkiler gelişmiş güzel değil, kütüphane içinde ve dışında ve tüm personel tarafından benimsenerek plânlı ve bilinçli bir şekilde yürütülmesi gereken faaliyetlerdir. Bunun için kütüphanenin her alandaki politikası tam olarak belirlenmeli, bu politika tüm personel tarafından benimsenmeli ve kütüphanenin bütün bölüm ve faaliyetlerinde uygulamaya konulmalıdır. Harwell'in²⁷ de dediği gibi:

"..bir kütüphanede çalışanlardan birinin, bir isteği -bu benim işim değil- tarzında cevaplamasına izin verilmesinden çok, hiç bir şey halkla ilişkiler programını balta-
layamaz. Kütüphane hizmetlerinin kapsamı ne kadar geniş olursa olsun,

eğer hizmetler okuyucuların bir yerden diğerine gönderildiği yıldırıcı bir takip haline dönüşürse hiç bir şey ifade etmez".

Bu bakımdan halk kütüphanelerindeki halkla ilişkiler çalışmalarında tüm personelin katılımının sağlanması büyük önem taşır. Özellikle okuyucu ile doğrudan ilişkisi olan birimlerde nazik, çabuk, açık ve akıllıca davranışlar hem zor değildir hem de büyük yarar sağlar. Telefon konuşmalarında da bu hususlara dikkat edilmeli, okuyucuya kütüphanenin onlara yardım etmekten mutlu olacağı izlenimi her zaman verilebilmelidir. Bu bakımdan halk kütüphanesinde görevli tüm personele, okuyucuya karşı nezaket, iyi niyet ve dostça yaklaşımın önemi benimsenmeli, tavır ve davranışlarının bu türde olması sağlanmaya çalışılmalıdır. Hiç bir zaman unutulmamalıdır ki, halk kütüphanelerinde halkla ilişkilerin temelini iyi insan ilişkileri oluşturur. Halk kütüphanelerinden olumlu izlenimlerle ayrılan her okuyucu, adeta gönüllü bir halkla ilişkiler elçisi. gibi, orada karşılaştığı ve etkilendiği iyi davranış ve olaylardan gerekli yerlerde söz edecek, kütüphane ve kütüphaneciye amacı doğrultusunda hizmet ederek yardımcı olacaktır.

Halk kütüphanecileri halkla ilişkileri plânlarken, kütüphanenin okuyucular için uygulamakta olduğu kuralları gözden geçirerek, bunlardan hangilerinin gerçekten gerekli olduğunu incelemeli, gereksiz olanları

kaldırarak, kuralları en aza indirmelidir. Böylece okuyucunun katlanmak zorunda olduğu formalitelerin büyük bir kısmı ortadan kaldırılmış olacak ve kütüphaneye daha çok gelme arzusu duyacaktır. Ayrıca tüm personelin kütüphaneye gelenlere karşı nazik ve dikkatli olması gerekir. Kütüphaneciler özellikle yeni gelen okuyucular üzerinde iyi etki bırakabilmeli ve onlara kütüphanenin düzeni ve imkânları hakkında tam bilgi verebilmelidir. Okuyucunun yardım istekleri, onu raflara veya kataloğa gönderme şeklinde olmamalı, kişisel yardım esirgenmemelidir. İlgi bekleyen bir okuyucu, yapılan işler veya konuşmalar ne olursa olsun bekletilmemeli; her hangi bir okuyucuda, diğerine göre daha az önemli olduğu izlenimi yaratılmamalıdır. Okuyucu gerçekten zor veya kuralları hiçe sayan biri ise, sâkin bir şekilde kesin tavır ortaya koyulmalı, tartışmaya yol açılmamalı, müdahalenin diğer insanların rahatını ve haklarını korumak için olduğu belirtilmelidir.²⁸

Halkla ilişkilerin amacı, halk ile kuruluş arasında karşılıklı anlayış yaratılması olduğuna göre, önce yönetim ile personel arasında bu karşılıklı anlayış ortamının yaratılması gerekir. Bunun için de kütüphane personeli arasında iyi bilgi akışının sağlanması büyük önem taşır. Usherwood²⁹, bu konuda şöyle demektedir:

"... Hâlâ yeni bir haberleşme yapısını, gelişme ihtiyacını görmeyen pek çok kütüphaneci vardır. Personele bilgi vermek için zaman, enerji ve para har-cama ihtiyacını görmeyenler. Bu yanlış bir ekonomidir, çünkü bilgi verilmeyen personel, yanlış ve verimsiz bir yoldan kendi kendine bilgi sağlayacaktır. ... iyi ve sürekli haberleşme yönetimle personel arasındaki yanlış anlamalardan kaçınmanın yoludur".

Burada söz konusu olan haberleşme, kütüphane içindeki halkla ilişkilerdir. Bu haberleşme, kişilerarası ilişkilerde önemli rol oynar. Kütüphane yöneticisi, personeli için her zaman vakit ayırabilmelidir. Kütüphane personeli hizmete katkıda bulunduğunu ve onun bir parçası olduğunu hissetmeli ve bilmelidir.

Halk kütüphanelerinden daha çok okuyucunun yararlanması gerektiği, halkın kütüphane ve imkânları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve aydınlatılması gerektiği kabul edilirse, halkla ilişkilerin temel amacı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Halk kütüphanelerindeki halkla ilişkilerin amacını kısaca "kütüphane içindeki ve dışındaki kişi ve gruplarla iyi ilişkiler kurmak, geliştirmek ve sürdürmek" olarak belirtmek mümkündür. Bunun için her şeyden önce halkla ilişkilerin hangi amaçla yapılacağı saptanmalıdır. Bu amaç, daha çok okuyucu kazanmak mı, halkı kütüphane hakkında aydınlatmak mı, yoksa kütüphane ile ilgili bir konuda halkın yardım ve desteğini sağlamak mıdır? Bu konu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Halkla ilişkiler faaliyetleri, toplumun özelliklerine, çevrenin şartlarına ve kütüphanenin imkânlarına

göre plânlanmalıdır. Bunun için bir ön çalışma yapılarak, hizmet verilmesi gereken nüfus ile bu toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik durumu, çevrenin coğrafi özellikleri, yöredeki resmi ve özel kuruluşların belirlenmesi gerekir. Ayrıca halk kütüphanesinin örgütü, bütçesi, koleksiyon, bina, okuyucu ve personel durumu ile önceden yapılmış halkla ilişkiler faaliyetleri de saptanmalıdır. Böylece halkla ilişkiler faaliyetlerinin yer alacağı ortam ve kullanılabilecek imkânlar belirlenmiş olacaktır.

Ön çalışmalar tamamlandıktan sonra, sıra halkla ilişkiler plânının hazırlanmasına gelir. Bu plân hazırlanırken ön çalışmalarla saptanan toplum ve çevre koşulları ile kütüphane imkânları göz önünde bulundurulmalıdır. Halkla ilişkiler plânlanırken amacı gerçekleştirmek için ulaşılabilecek hedef kişi, grup ve kuruluşlar saptanır. Onların hangi araçlarla en iyi bir şekilde etkilenebileceğine ve hangi mesajların, nasıl verileceğine karar verilir.

Halk kütüphanelerindeki halkla ilişkilerde hedef kişi, grup ve kuruluşlara mesajlar, daha önce sözü edilen her türden araçlarla verilebilir. Örneğin halk kütüphanesi tarafından düzenlenecek bir fotoğraf yarışması için yöredeki ünlü bir fotoğrafhanenin işbirliği ve yardımı sağlanabilir. Böyle bir yarışmanın jürisinde çeşitli resmi ve ticari kuruluşların, kulüplerin, yerel basının temsilcileri ile öğretmenler yer

alabilir. Yarışmaya girecek fotoğraflar kütüphanede veya şehrin en işlek caddesindeki büyük bir müessesenin vitrininde sergilenebilir. Yarışma sonucunda yapılacak ödül töreni için kütüphane binası veya şehrin merkezi yerinde özel veya resmi kuruluşlara ait elverişli bir salon kullanılabilir. Bu törene halkın davet edilmesi mektupla, davetiye ile, gazete ilânıyla, hoparlörle veya çeşitli afiş ve pankartlarla yapılabilir. Ödül töreninin yapılacağı salonların uygun yerlerinde kütüphane koleksiyonundan ilginç örnekler sergilenebilir. Davetlilere kütüphane hakkında bilgiler içeren broşürler dağıtılabilir. Böyle bir yarışmanın yapılması, şehrin milli bir gününe veya festival, fuar veya panayır gibi özel zamanlarına rastlatılabilir. Yarışmaya katkıda bulunanlara şükran belgeleri verilebilir.

Bütün bunlardan güdülen amaç, belli kişi ve grupların ve kuruluşların ilgisini halk kütüphanesi üzerine çekmek ve bir yakınlık doğmasını sağlamaktır. Bunun için yarışma sadece bir araçtır. Ancak yukarıda da sayıldığı gibi, bir yarışma nedeniyle kullanılacak halkla ilişkiler araçları pek çoktur. Bu bakımdan halk kütüphanelerinde halkla ilişkiler plânlanırken, amaçların gerçekleşmesinde, hedef kişi ve grupların dikkatinin çekilmesi ve katkısının sağlanması için kullanılacak araçlar iyi saptanmalıdır.

Hedef kişi ve grupların ilgi alanları iyi saptanırsa, uygun aracın seçilmesi kolaylaşır.

Örneğin gençlere meslek seçimi, spor, müzik gibi konulardaki etkinliklerle yaklaşmak ve etkilemek daha kolaydır. Popüler bir sanatçının konseri veya filmi gençler tarafından ilgi ile karşılanır. Bu gibi imkânların gençlere halk kütüphanesi tarafından sağlanması ve bu fırsattan yararlanarak sanat ve sanatçılarla ilgili kitapların sergilenmesi, tanıtılması kütüphaneye gençlerin göstereceği ilgiyi artırabilir. Aynı şekilde yöredeki emekliler için boş zamanlarını değerlendirme konusunda düzenlenecek bir konferans veya film gösterisi; ev kadınlarına çocuk yetiştirme, beslenme, el işi ve dikiş gibi konuları içeren konferanslar, defileler, çay partileri, film ve slayt gösterileri yarar sağlar. Bütün bu faaliyetler halkla ilişkilerle varılması düşünülen amacın gerçekleşmesine yönelik olmalı ve içinde kütüphane ile ilgili parçalar bulunmalıdır.

II. 3. Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler

Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne³⁰ göre, halk kütüphaneleri örgütü,

- il halk kütüphanelerinden,
- ilçe halk kütüphanelerinden,
- çocuk bölümleri ve çocuk kütüphanelerinden,
- gezici kütüphanelerden

oluşmaktadır. Bu Yönetmelikte halk kütüphanesi hizmetleri yönetim, teknik ve okuyucu hizmetleri olarak üç

kısımda ele alınmakta³¹ ve konumuzla ilgili olarak okuyucu hizmetleri şöyle tanımlanmaktadır:³²

"...Okuyucu hizmetleri, kütüphaneden okuyucuların en geniş bir biçimde yararlanmasını sağlayan işlemlerin tamamıdır. Buna kütüphane koleksiyonunun okuyucuya en iyi şekilde sunulması, tanıtılması, okuyucu-kütüphane, kütüphane-çevre ilişkilerinin iyi olması, kütüphanenin eğitici ve kültürel faaliyetleri girer".

Bu tanım incelendiğinde:

- kütüphanelerden okuyucuların en geniş biçimde yararlanması,
- kütüphanenin tanıtılması,
- okuyucu-kütüphane, kütüphane-çevre ilişkilerinin iyi olması,

hususlarının, kütüphane halkla ilişkileri bakımından üzerinde durulmağa değer olduğu görülür. Burada, Türkiye'deki halk kütüphanelerinden en yüksek sayıda okuyucunun yararlanmasının amaçlandığı ve bunun içinde kütüphanelerin tanıtılması gerektiği, gerek okuyucularla ve gerekse çevre ile iyi ilişkiler kurulmasının istendiği açıkça belirtilmektedir.

Halk kütüphaneleriyle ilgili olarak, ülkemizdeki son 5 yıllık durumu gösteren istatistikler³³ incelendiğinde, karşılaşılan durum düşündürücüdür. (Tablo 2-1) Son 5 yıl içinde ülke nüfusunun hızla artmasına karşılık, halk ve çocuk kütüphaneleri sayısında büyük bir artış kaydedilmemiştir. Buna paralel olarak kütüphanelerimizdeki kitap ve okuyucu sayısının durumu da

ülke nüfusuna ve okur-yazar sayısına göre doyurucu değildir. 1980 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkemizin 6 yaş ve üzeri yaşlarda toplam nüfusu 37.523.623 olup bunun 25.311.211'i okur-yazardır. Buna karşılık 1984 yılında halk kütüphanelerimizin okuyucu sayısı ancak 15.398.242'dir. Bu sayı göstermektedir ki, 1984 yılındaki halk kütüphaneleri okuyucu sayısı, 1980 yılı okur-yazar sayısının dahi çok altındadır.

Bütün bunlar göstermektedir ki, giderek artan Türkiye nüfusuna, nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmayan halk kütüphaneleri ile yeterli hizmet verilebilmesi oldukça güçtür. Soysal³⁴ da,

"Ülkemizde yetişkinlere ve çocuklara hizmet verecek kütüphanelerin sayıca az, dağılımları dengesiz ve nitelik bakımından yetersiz"

olduğunu vurgulayarak bu hizmetin özellikle halka yönelik kesiminde yetersizlik içinde bulunduğunu belirtmektedir.

Halk kütüphanelerimizin sorunları, yıllardır meslek mensupları tarafından ele alınmış, çözümler aranmıştır. Sorunların temelinde daha çok personel, bütçe, bina ve koleksiyon yetersizlikleri ile bürokratik zorlukların yattığı dile getirilmiş; bu yetersizlikler giderilmeden, sorunlara büyük ölçüde çözüm getirilemeyeceği savunulmuştur.³⁵ Ayrıca bir çok yazarlar, sorunların çözümünde kütüphane imajının düzeltilmesi ve kütüphanecilerin tutum ve davranışlarının önemini vurgulamışlardır. Örneğin Sefercioğlu³⁶,

"Kütüphanecilik mesleğinin ... defalarca dile getirilmiş, tartışılmış pek çok meselesi vardır. Pek çoğu yazık ki varlığını sürdüren bu dert ve sorunlar, yine kendi çabalarımızla, kendimizi ve mesleğimizi ilgililere ve kamuoyuna kabul ettirdiğimiz, kütüphaneleri toplum hayatımızın aranılır kurumları durumuna getirdiğimiz zaman daha kolaylıkla çözümlenecektir"

diyerek konuya yaklaşmış, Soysal³⁷ ise,

"Günümüz kütüphanecisi, artık materyale dönük anlayıştan kaynaklanan hizmet yerine, 'birey ve topluma yönelik' yeni bir anlayışa dayalı hizmet programı uygulamak zorundadır"

diyerek düşüncelerini belirtmiştir. Gökçe³⁸ de

bu konuya değinmektedir:

"Türkiye'de bir kütüphanecilik mesleği, meslek eğitimi görmüş kütüphanecilerimiz, kütüphanelerimiz, yayınlarımız, derneğimiz gibi birliklerimiz bulunmaktadır. Ancak görülüyor ki kütüphanecilik mesleği çevresinde yeterli bir kamuoyu oluşmamıştır".

Her alanda olduğu gibi kütüphanecilikte de gelişme ve yenileşmelerin sürekli olmasına paralel olarak, sorunlarla da her zaman karşı karşıya kalınacağı açıktır. Yine açıktır ki, sorunların olmaması veya bitmesi, bir anlamda gelişme ve ilerlemenin de olmaması demektir. Ancak kütüphanecilikle ilgili sorunlar, zaman içinde mahiyet değiştirecek; dünün sorunları ile bugünün ve yarının sorunları farklılıklar gösterecek; sorunlara çözümler aranması ve bulunması da gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlayacaktır. Aybaş'ın³⁹ da belirttiği gibi, günümüzde kütüphanenin ve kütüphanecinin tanımı dahi değişmiştir. Bugün artık kütüphanecinin mesleki

bilgisi ve formasyonunun yanısıra kişiliğinin de, beşeri ilişkilerinin de çok iyi olması gerekmektedir. Çünkü bilginin ihtiyaç sahiplerine zamanında ve tam olarak ulaştırılabilmesi, günümüz kütüphanecilik dünyasında büyük önem taşımaktadır. Nitekim Aybaş⁴⁰ bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

"...Ben bilginin var oluşunun yeterliliğine inanmıyorum. Bu bilginin onu yararlı amaçlarla uygulayabilecek kişi ya da kuruluşlara ulaştırılmasının gerekliliğini savunuyorum. Şuna inanıyorum ki, bilgi akımı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki açığı kapamak için gerekli olan en büyük ihtiyaçtır".

Gerçekten de bilgi akışının sağlanmasında kütüphane ve kütüphanecinin sesini duyurabilmesi, kütüphaneyi kullananların veya kullanması istenenlerin dikkatlerinin çekilmesi ve kütüphane hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması gerekmektedir.

Halk kütüphanelerimizin içinde bulunduğu nicelik, nitelik ve bürokratik sorunların çözümü yolundaki çalışma ve çabalar sürdürülürken, mevcut kütüphane imkânlarının sonuna kadar kullanılarak, halka bu şartlar altında elden gelen en iyi hizmetin sunulması ve kütüphanenin içinde yer aldığı yöre için sahip olmakla gurur duyulan, sorunlarına ilgi gösterilen, kaynakları kullanılan, gelecekte daha iyi imkânlara sahip olacağına inanılan bir yer olmasını sağlamanın zamanı gelmiştir. Böylece kütüphane çevresinde oluşturulacak kamuoyu, sorunların çözümünde hem yardımcı,

itici güç olarak yararlı olacaktır. Bunun sağlanması da Türk halk kütüphanecisinin inançlı olarak, bu yolda göstereceği fedakârca çalışmalara ve gerçekleştireceği halkla ilişkilere bağlıdır.

Halk kütüphanelerimizden en yüksek sayıda okuyucunun yararlanabilmesi, kütüphane ve hizmetlerinin tanıtılması ve çevre ile iyi ilişkilerin kurulmasını sağlamak için, diğer kütüphane hizmetlerinin yanısıra uygulanacak eğitici ve kültürel faaliyetlerin neler olduğunu, bunların nasıl ve hangi şartlarla yapılacağını düzenleyen bir yönetmelik 1981 yılında yürürlüğe girmiştir.⁴¹ Bu yönetmelikte amacın,

"halk ve çocuk kütüphanelerinin asıl çalışmaları yanında, çevre halkının kütüphane ile ilişkilerini artırmak ve bu suretle çocukların ve yetişkinlerin okuma ve araştırma alışkanlığını geliştirmek üzere kütüphanede eğitici ve kültürel faaliyetler yapılmasını ve kütüphanelerin bu yolla da toplumun kültürel ve sosyal kalkınmasına yardımcı olmalarını sağlamak"

olduğu belirtilmektedir.⁴² Bu hükme göre kütüphanelerimizin toplumun kültürel ve sosyal kalkınmasına yardımcı olmaları istenmekte, bunun için yapılacak faaliyetler sayılmaktadır. Buna göre, kütüphanelerde, Kütüphanecilik Haftası, Milli Bayramlar, Dünya Çocuk Kitapları Haftası, Türk büyüklerini, insanlığa hizmet etmiş ünlü kişileri ve kütüphanenin bulunduğu çevrede yetişmiş önemli kişileri anmak gibi nedenlerle, törenler, sergiler, konferanslar, seminerler, yarışmalar, film ve slayt gösterileri,

müzik, temsil ve monolog saatleri gibi eğitici ve kültürel faaliyetler ile çocuklara yönelik radyo, televizyon, teyp, projeksiyon ve sinema makinesi gibi göze ve kulağa hitap eden araçlardan yararlanılarak programlar düzenlenmesi gerekmektedir.⁴³

Kütüphanelerde bu gibi faaliyetler düzenlenirken, kütüphanede bulunmayan göze ve kulağa hitap eden araçların, çevredeki diğer kuruluşlardan temin edilebileceği de ilgili Yönetmelik'te belirtilmiştir.⁴⁴

Bütün bunların dışında kütüphanelerin başta eğitim ve kültür kurumları olmak üzere, çevre ile iyi ilişkiler kurması, resmi ve özel kuruluşlarla işbirliği yapılması da öngörülmekte ve kütüphane faaliyetlerini çevre halkına zamanında duyurmak, çevre halkının kütüphaneye olan ilgisini artırmaya çalışmak, öğrencilerin ve yetişkinlerin kütüphane ile daha yakın temas halinde olmaları için gayret sarfetmek, kitaba ve kütüphaneye ilgi duyan çevre sakinlerinin katılmasıyla kütüphane yararına dernek kurmak gibi faaliyetler, çevre ile ilişkiler içinde yer almaktadır.⁴⁵

Böylece Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 1981 yılından itibaren halkla ilişkiler faaliyetlerinin yapılması için yasal düzenlemeler de gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Bu Yönetmelik yürürlüğe girmeden önce ve sonra halk kütüphanelerimizde ağırlığını kursların, konferansların, sergilerin, kutlama ve anma törenlerinin ve film gösterilerinin oluşturduğu bir çok faaliyetler

yapıldığı bilinmektedir. Ancak bu gibi faaliyetlerden beklenen yararın sağlanması için, nasıl bir yol izleneceği, hangi araçların, nasıl kullanılacağına bilinmesi gerekir. Bu bakımdan araştırmamız 1981 Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinden sonra halk kütüphanelerimizde ne gibi halkla ilişkiler faaliyetleri yapıldığı; bu çalışmaların ne düzeyde olduğu; halk ile bütünleşememenin veya toplumun büyük bir kesimine hizmet verememenin nedenleri; kütüphane yöneticilerinin bu konulardaki tutum ve düşüncelerinin saptanması konularına açıklık getirecek, toplanan verilerin ışığında bulgulara dayanılarak sorunların çözümü için öneriler getirilmesi imkânını verecektir.

II. Bölümün Dipnotları

1. Bkz. Encyclopedia Britannica "Public Relations"
Vol.18, 1963.
2. Bkz. Webster's Seventh Collegiate Dictionary, 1963.
3. Asna, y.a.g.e. s.81.
4. Kazancı, Metin. Halkla İlişkiler A.Ü. SBF Yayını,
No.459, SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi,
1980 s.32.
5. Halkla ilişkilerin çeşitli tanımları için şu kaynak-
lara başvurulabilir:
  - N. Abadan. Modern Toplumlarda Halkla
Münasebetler, Ankara TODAİE Yayını, 1964,
s. 7.
  - C. Mıhçıoğlu. "Yönetimde halkla ilişkiler"
Halkla İlişkiler Birinci Semineri, Ankara,
SBF Yayını, 1967, s.12.
  - H. Stephenson. Handbook of Public Relations
New York, McGraw-Hill, 1960, s.9.
  - Asna. y.a.g.e. s.80
  - Tortop. y.a.g.e. ss. 3-4.
  - J.B. Orrick. Halkla İlişkiler A.Ü. SBF Basın
ve Yayın Yüksek Okulu, Yayın No.1, Ankara
1967, ss. 3-4.
6. Halkla ilişkiler tanımlarındaki ortak öğeler hakkında
daha geniş bilgi için bkz:
  - Asna. y.a.g.e. s.81.
  - Tortop. y.a.g.e. s. 6.
  - Y. Ertekin. Halkla İlişkiler TODAİE Yayın-
ları, No.202, Ankara, 1983, s.13.
  - B. Uysal. "Halkla İlişkiler: Bir Değerlendirme"
Amme İdaresi Dergisi TODAİE 16, Eylül
1983, Sa.3, ss.25-26.
7. Tortop. y.a.g.e. s.2.
8. Orrick. y.a.g.e. s.5.
9. Daver, Bülent. Siyasal Bilime Giriş. SBF Yayını,
1968, s.264.
10. Halkla ilişkilerde reklâm ve propagandanın benzerlik
ve farklılıkları konusunda daha geniş bilgi için bkz.
  - Tortop. y.a.g.e. ss.6-9.
  - Orrick. y.a.g.e. ss.87-90.
  - Asna. y.a.g.e. ss. 219-231.
  - Ertekin. y.a.g.e. ss.44-48.
  - E.M. Tan. Toplumbilime Giriş: Temel Kavramlar
A.A. Eğ.F.Yayını. No.97, Sevinç Mat,
Ankara, 1981, ss. 131-133.

11. Tortop. y.a.g.e. ss. 27-28.
12. Orrick. y.a.g.e. s.4.
13. Kazancı. y.a.g.e. s.19.
14. Halkla ilişkilerde iç ilişkiler konusunda daha geniş bilgi için bkz.
Orrick. y.a.g.e. ss. 70-73.
Tortop. y.a.g.e. ss.48-49.
Kazancı. y.a.g.e. ss. 19-20.
15. Tortop. y.a.g.e. ss. 9-10.
16. Halkla ilişkilerin ilkeleri konusunda daha geniş bilgi için bkz.
Asna. y.a.g.e. ss. 232-245.
Tortop. y.a.g.e. ss.37-38.
Orrick. y.a.g.e. ss.1-2.
Ertekin. y.a.g.e. ss.19-22.
17. Halkla ilişkilerde kullanılabilir araçlar ile bu araçların özellikleri ve kullanma teknikleri, hangi durumlarda hangi araç veya araçların, nasıl kullanılabilirliği hakkında daha geniş bilgi için bkz.
Asna. y.a.g.e. ss.145-198.
Tortop. y.a.g.e. ss.49-79.
Ertekin. y.a.g.e. ss. 80-89.
Orrick. y.a.g.e. ss.32-56.
Kazancı. y.a.g.e. ss. 35-57.
M.E. Hekimgil. Türkiye'nin Tanıtılması: Halkla İlişkiler. Ajans-Türk Mat. San. Ankara, 1968. ss 47-66.
M. Tali Öngören. "Kitle haberleşme araçları ile eğitim plânı içinde radyo ve televizyonun yeri" A.Ü. SBF. BYYO Yıllığı 1973 (1) Aralık 1973, ss. 101-144.
18. UNESCO Public Library Manifesto. Lib. Ass. Rec., 51 (9), September 1949, 267-268.
19. UNESCO Public Library Manifesto. Libr. Ass. Rec., 75 (I) January 1973, s.7.
20. Harwell, Richard Barksdale. "Public relations in librarianship". Library Trends 7 (2), Oct. 58, 248-.
21. Usherwood, Bob. "Library public relations: an introduction" in Studies in Library Management, London, Bingley, 1974. ss. 115-.
22. Rice. y.a.g.e. s. 4.

23. Arnold, Len. "Aspects of library public relations: introduction" Library Trends. 7 (2), Oct. 58, ss. 238-.
24. Sherman. y.a.g.e. s.1.
25. a.e. ss. 1-2.
26. Loizeaux, Marie D. Publicity Primer The H.W Wilson Co., New York, 1959, 20.
27. Harwell. y.a.g.e. s. 250.
28. Usherwood, y.a.g.e. ss. 125-127.
29. a.e. s.127.
30. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete 19 Ağustos 1982, ss. 22-23.
31. a.g.y. ss. 25-26.
32. a.y. ss. 29-30.
33. Türkiye İstatistik Yıllığı 1985. Başbakanlık İst. Ens. Yayını No. 1150, DİE Matbaası, Ankara Kasım 1985, ss. 33, 44.
34. Soysal, Özer. "XV. Kütüphane Haftası açılış töreni konuşması. TKDB (XXVIII) S. 1-2, 1979, ss. 37-40.
35. Halk kütüphanelerinin sorunları hakkında daha geniş bilgi için bkz.
O. Ersoy. Kütüphaneciliğimizin Sorunları, Ankara, Anadolu Matbaası, 1966.
S. Gürtürk. "Halk kütüphanelerinin genel durumu" TKDB (14) S. 1-2, ss.26-35.
N. Sefercioğlu. "Halk kütüphanelerimizin dertleri" TKDB (VIII) 1, Ankara, 1959, ss. 27-31.
"XV Kütüphane haftası açılış töreni konuşması" TKDB (XXVIII) S.1-2, 1979, s.32.
36. Sefercioğlu. a.g.e. s. 32.
37. Soysal. y.a.g.e. ss. 37-38.
38. Gökçe, Kemal. "TKD X. Genel Kurul toplantısını açış konuşması", TKDB (XXX) S.3, 1981, ss. 133-134.
39. Aybaş, O. Tekin. "Kütüphaneciliğimizde gerekli aşamalar", TKDB (XXIII) S. 1, 1974, ss. 23-24.

40. a.e. s. 24.

41. TC Kültür Bakanlığı, 21 Eylül 1981, y.a.g.y. s. 22.

42. a.y. s. 22.

43. a.y. ss. 22-23.

44. a.y. s. 23.

45. a.y. s. 35.

III. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırma raporunun bundan önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi, gerekli bilgilerin toplanması amacıyla geliştirilen anket formu, 36 sorudan meydana gelmiş ve 66'sı il halk, 36'sı ilçe halk kütüphanesi olmak üzere 102 halk kütüphanesi yöneticisine gönderilmiştir.

Anketlerden 95'i geri gelmiş, böylece araştırma kapsamına giren kütüphane ve yöneticilerin %93 oranında katılımı sağlanmıştır.

Bu bölümde anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen sonuçlara dayanarak saptanan bulgular sunulmakta, bulgularla ilgili olarak oluşturulan tablolar, araştırmanın "ekler" kısmında toplu olarak yer almaktadır.

III. 1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi

Yöneticileriyle İlgili Bulgular

III. 1. 1. Cinsiyet ve Yaş

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 31'i kadın, 64'ü erkektir. Buna göre araştırma grubunun %32.6'sını kadınlar, %67.4'ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Yöneticilerin yaşları 27 ile 57 arasında değişmektedir. Yaşların aritmetik ortalaması 38 (38.42) dir. Araştırmaya katılanlar gruplandırıldığında, 27-30 yaş grubunda 8 kişi (%8.5); 31-40 yaş grubunda 50 kişi (%52.7); 41-50 yaş grubunda 32 kişi (%33.7); 51 yaş ve

üzeri grupta ise 5 kişi (%5.3) bulunduğu görülmektedir (Tablo 3-1).

III. 1. 2. Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 1'i ilkokul (%1.1); 4'ü ortaokul (%4.2); 25'i lise veya dengi okul (%26.3); 23'ü kütüphanecilik dışı bir üniversite veya yüksekokul (%24.2); 42'si ise (%44.2) üniversite kütüphanecilik bölümü mezunudur (Tablo 3-2).

Araştırmaya katılanlardan 52'si (%54.7) kütüphanecilik eğitimi gördüğünü belirtmiş; 40'ı (%42.1) hiç kütüphanecilik eğitimi görmemiş; 3 yönetici ise (%3.2) anketin bu sorusunu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-2).

Kütüphanecilik eğitimi gördüğünü belirtenlerden 28'inin (%29.5) eğitimlerinde halkla ilişkiler konusuna yer verilmiş olduğu; 29'unun (%30.5) bu hususta hiç bir bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır. 2 yönetici (%2.1) eğitimlerinde bu konuya yer verilip verilmediğini bilmediklerini açıklamış, 33'ü (%34.7) anketin ilgili sorusunu cevaplandırmamış, 3'ü de (%3.2) "diğer" cevabı vermiştir (Tablo 2-3).

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 69'u (%72.6), meslekleriyle ilgili kurs, seminer, sempozyum, konferans gibi toplantılara katılma imkânı bulmuş; 26'sı ise (%27.4) bu türden hiç bir toplantıya katılmamıştır (Tablo 3-2).

III. 2. Araştırma Yapılan Halk Kütüphaneleriyle
İlgili Bulgular

III. 2. 1. Kuruluş Yılları

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 8'i (%8.4) 1922 yılından önce, 18'i (%18.8) 1923-1932; 4'ü (%4.2) 1933-1942; 7'si (%7.4) 1943-1952; 30'u (%31.5) 1953-1962; 18'i (%18.8) 1963-1972; 8'i de (%8.8) 1973-1983 yılları arasında kurulmuşlardır.

2 kütüphanenin (%2.1) kuruluş yılının bilinmediği ifade edilmiştir (Tablo 3-3).

III. 2. 2. Gezici Kütüphane Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 22'sinde (%23.2) gezici kütüphane hizmeti verilmekte; 73'ünde ise (%76.8) bu hizmet verilememektedir (Tablo 3-4).

III. 2. 3. Çocuklara Hizmet Verilmesi Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 94'ünde (%98.9) çocuklara hizmet verilmekte; 1'inde ise (%1.1) bu hizmet verilmemektedir (Tablo 3-4).

III. 2. 4. Bina Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 59'unun (%62.1) binası, kütüphane olarak inşa edilmiştir. 5 kütüphane ise (%5.3) bir binanın belli bir bölümünde hizmet vermektedir. Bu kütüphanelerin bina durumu "hizmete yeterli" olarak değerlendirilmektedir. Yani araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 64'ünde (%67.4) binalar hizmet vermeye yeterli olup, bina sorunu yoktur. Bunların dışında kalan kütüphanelerden 12'sinde (%12.6),

hizmetin bir binanın "yetersiz" bir bölümünde verilmekte olduğu saptanmıştır. 19 yönetici (%20) ise, anketin ilgili sorusunda "diğer" cevabını işaretlemişler, bu cevaplar incelendiğinde "yetersiz" olarak nitelendirilen bu binalardan 4'ünün medrese olarak yapıldığı; 1'inin bir binanın iki katını işgal ettiği; 3'ünün halkevi olarak yapıldığı; 8'inin konut veya diğer amaçlarla kullanılmak üzere müstakil bir bina olarak yapıldığı; 1'inin istasyon, 1'inin belediye, 1'inin de sinema olarak inşa edildiği saptanmıştır. Böylece araştırmaya katılan kütüphanelerden 31'inde (%32.6), binaların hizmete yetersiz olduğu belirlenmiştir (Tablo 3-5).

III. 2. 5. Okuma Salonlarının Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 3'ünün (%3.2) okuma salonlarının "ihtiyacın üstünde, çok geniş"; 54'ünün (%56.8) "ihtiyacı karşılamaya yeterli" olduğu; 38'inde ise (%40) "ihtiyacı karşılamakta yetersiz" bulunduğu saptanmıştır (Tablo 3-5).

III. 2. 6. Koleksiyon Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 59'unun (%62.1) yöneticisi, koleksiyonunu "yeterli"; 35'i ise (%36.8) "yetersiz" olarak değerlendirmektedir. Yöneticilerden 1'i (%1.1) anketin ilgili sorusunu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-5).

III. 3. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki Personel Durumu ile İlgili Bulgular

III. 3. 1. Personel Sayısı

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinde toplam 1374

personel çalışmaktadır. Bu kütüphanelerden 8'inde (%8.4) 4 veya daha az personel bulunmakta (toplam 27) ve tüm personelin %1.97'sini oluşturmaktadırlar. Toplam personel sayısı 5-10 arasında değişen 32 kütüphanede (%33.7) 259 personel çalışmakta, bunlar da tüm personelin %18.85'ini oluşturmaktadır. 41 kütüphanede (%43.1), 11-20 arasında değişen sayıda, toplam 613 personel bulunmakta, bunlar da tüm personelin %44.61'ini oluşturmaktadır. Toplam personel sayısı 21-30 olan 5 kütüphanede (%5.3), toplam 139 (%10.12); 31-40 olan 4 kütüphanede toplam 138 (%10.14), 41-60 olan 2 kütüphanede (%2.1) toplam 98 (%7.13); 61 ve üzeri olan 1 kütüphanede (%1.1) toplam 71 (%5.17) personel çalıştığı görülmüştür. Ayrıca, ilgili anket sorusu cevapsız bırakılan 2 kütüphanede (%2.1) toplam 29 (%2.11) personelin görev yaptığı saptanmıştır (Tablo 3-6).

III. 3. 2. Personelin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinde çalışan toplam 1374 personelin eğitim düzeyleri incelenerek, 8 kütüphanede (%2.39) 27 (%1.97) lisans üstü eğitim görmüş; 64 kütüphanede (%19.10), 129 (%9.39) yükseköğretim mezunu; 93 kütüphanede (%27.76), 494 (%35.95) lise veya dengi okul mezunu; 77 kütüphanede (%22.99), 241 (%17.54) ortaokul veya dengi okul mezunu; 89 kütüphanede (%26.57), 470 (%34.21) ilkokul mezunu bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca, 4 kütüphanede (%1.19), 13 (%0.94) ilkokul bitirmemiş veya hiç eğitim görmemiş personel bulunmaktadır (Tablo 3-6).

III. 3. 3. Gönüllü Personel Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 3'ünde (%3.2) gönüllü personel hizmetinden yararlanılmakta olduğu, 92'sinde ise (%96.8) yararlanılmadığı saptanmıştır (Tablo 3-6).

III. 4. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde

Okuyucu Grupları ile İlgili Bulgular

III. 4. 1. Okuyucu Grupları

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinde en büyük okuyucu kitlesini (%83) öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenci grubunu, öğretmenler (%4), memurlar (%3), serbest meslek sahipleri (%2), ev kadınları (%2), din adamları (%1.4), işçiler (%1.2), çiftçiler (%0.4), izlemekte, bunların dışında kalan okuyucular ise (%3) "diğer" olarak belirlenmektedir (Tablo 3-7).

III. 4. 2. Ulaşılmak İstenen Okuyucu Grupları

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 69'unun (%72.6) yöneticisi, hizmet vermek istedikleri halde, ulaşamadıkları okuyucu grupları bulunduğunu; 25'i (%26.3) ise ulaşmak istedikleri okuyucu grupları olmadığını belirtmişlerdir. 1 kütüphane yöneticisi ise (%1.1) anketin bu konu ile ilgili sorusunu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-7).

III. 4. 3. Halk Kütüphanesinden Halkın İdeal

Yararlanma Oranı

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 11'i (%11.6) hizmet verdikleri toplumun %100'ünün; 48'i (%50.5), %90-80'inin; 30'u (%31.6), %70-60'ının; 6'sı ise (%6.3) %50'sinin halk kütüphanesinden yararlanmasını "ideal" oran olarak kabul ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 3-7).

III. 4. 4. Halk Kütüphanelerinden En Yüksek Sayıda Okuyucunun Yararlanmasında Kütüphanecinin Rolü

Halk kütüphanelerinden mümkün olduğu kadar çok okuyucunun yararlanmasının sağlanmasında, kütüphanecinin rolünün ne olduğu konusunda, araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 23'ü (%24.2) kütüphanecinin sorumluluğunda olduğunu; 54'ü (%56.8) kütüphanecinin katkısı olabileceğini; 17'si (%17.9) kütüphanecinin yapacağı şeylerin sınırlı olduğunu düşünmektedirler. Bu konudaki soru, 1 (%1.1) halk kütüphanecisi tarafından "diğer" seçeneği işaretlenerek cevaplandırılmış, ancak bir açıklamada bulunulmamıştır (Tablo 3-7).

III. 4. 5. Okuyucu Olmayanların Kütüphaneye Kazandırılması

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 84'ü (%88.4) "okuyucu kütüphaneye gelmiyorsa, kütüphaneci ona gitmelidir" görüşünü "doğru" bulmakta; 1'i (%1.1) bunun "yanlış" olduğunu, 3'ü (%3.2) de "gereksiz" olduğunu düşünmektedir. Bunların dışında kalan 7 (%7.4) yöneticiden 4'ü (%4.2) "imkânlar elverirse gitmeli"; 1'i (%1.1) "okuyucu isterse, kütüphane nerede olursa olsun bulur"; 1'i (%1.1) "talep olmadan arz olmaz"; 1'i de (%1.1) "kütüphaneciye ilgi gösterilmiyorsa, yapmak istedikleri ayak bağları ile karşılanıyor ve çevre anlamıyorsa nasıl ulaşılsın?" görüşlerinde olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 3-7).

III. 5. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki
Halkla İlişkiler ile İlgili Bulgular

III. 5. 1. Okuyucu Sayısının Artmasını Engelleyen Sebepler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 87'sinin (%91.6) yöneticisi "halkın okuma alışkanlığının olmaması"nı; 26'sinin (%27.4) "kütüphane hizmetlerinin bilinmemesi"ni; 20'sinin (%21.1) "koleksiyonun yetersizliği"ni; 12'sinin (%12.6) "kütüphanenin yeterince tanıtılmaması"nı; 11'inin (%11.6) "kütüphaneye ulaşım zorluğu"nu; 7'sinin (%7.4) "kütüphanenin varlığının bilinmemesi"ni; 6'sinin (%6.3) "çevrede okuma-yazma oranının düşüklüğü"nü; 3'ünün (%3.2) "kütüphanenin çalışma saatlerinin uygun olmayışını, okuyucu sayısının artmasını engelleyici faktörler olarak düşündüğü saptanmıştır. Ayrıca "diğer" seçeneğini işaretleyen 16 kütüphane yöneticisinden (%16.8) 6'sı (%6.3) "halkın sosyal ve ekonomik şartlarının ağırlığı"nı; 1'i (%1.1) "kitabın demirbaş eşya olması"nı; 5'i (%5.3) "kütüphanenin fiziksel şartlarının yetersizliği"ni; 2'si (2.1) "kütüphane ve kütüphaneciye gerekli yardım ve ilginin gösterilmemesi"ni; 2'si de (%2.1) "televizyon yayınlarının olumsuz etkisi"ni okuyucu sayısının artmasını engelleyici nedenler olarak belirtmişlerdir (Tablo 3-8).

III. 5. 2. Kütüphane-Çevre İlişkilerini Engelleyen
Faktörler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 80'i (%84.2) çevre ile ilişkilerini engelleyici faktörler bulunmadığını; 14'ü (%14.7) çevre ile ilişkilerde

bazı engellerin olduğunu belirtmişler, 1 kütüphane (%1.1) yöneticisi ise bu konu ile ilgili olan anket sorusunu cevapsız bırakmıştır (Tablo 3-8).

III. 5. 3. Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumu

III. 5. 3. 1. Yazılı ve Basılı Araçlar

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinde, halkla ilişkilerin yazılı ve basılı araçlarından olan "gazeteler" den 82 (%86.3); "el ilânları"ndan 23 (%24.2); "afişler" den (poster) 22 (%23.2); "pankartlar"dan 20 (%21.1); "kılavuzlar"dan 20 (%21.1); "bültenler"den 19 (%20); "broşürler"den 17 (%17.9); "dergiler"den 14 (%14.7); "yerleşim plânları"ndan 13 (%13.7); "yıllıklar"dan 11 (%11.6); "mektuplar"dan 10 (%10.5); "el kitapları"ndan 6 (%6.3) kütüphanenin yararlandığı saptanmıştır. Bu konu ile ilgili anket sorusunda "diğer" seçeneğini işaretleyen 19 (%20) kütüphane yöneticisinden 1'i (%1.1) "teksir"den; 1'i (%1.1) "rozet"den; 17'si (%17.9) de bu guruplardan olmayan diğer halkla ilişkiler araçlarından yararlandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3-9).

III. 5. 3. 2. Gör-İşit Araçları

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinde gör-ışit araçlarından olan "şehiriçi yayın (anons) sistemi"nden 69 (%72.6); "fotoğraflar"dan 22 (%23.2); "radyo"dan 20 (%21.1); "filmler"den 18 (%18.9); "televizyon"dan 12 (%12.6); "slaytlar"dan 8 (%8.4); "video"dan 3 (%3.2) kütüphane tanıtma amacıyla yararlanmış; 10 kütüphane (%10.5) yöneticisi ise anketin bu konu ile ilgili

sorusunda "diğer" seçeneğini işaretlemiş olup, bunlardan 4'ü (%4.2) "teyp, ses bantları ve plaklar"dan; 1'i (%1.1) "gezici kütüphaneye ait anons sistemi"nden yararlandığını; 5'i (%5.3) ise imkânsızlıklar nedeniyle hiç bir gör-işit aracını kullanmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3-9).

III. 5. 3. 3. Sergiler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 57'si (%60) "sürekli sergiler"den; 34'ü (%35.8) "pano ve vitrinler"den; 18'i (%18.9) "gezici sergiler"den; 9'u (%9.5) "festivaller"den; 6'sı (%6.3) "fuarlardaki özel pavyonlar"dan tanıtma amacıyla yararlanmıştır. Ayrıca anketin bu konu ile ilgili sorusunda "diğer" seçeneğini işaretleyen 17 (%17.9) yöneticiden 16'sı (%16.8) çeşitli anma veya kutlama törenleri vesilesiyle kütüphanede kitap sergileri açtıklarını; 1'i (%1.1) de konusu kitap olmayan bir serginin kütüphanede düzenlendiğini belirtmişlerdir (Tablo 3-9).

III. 5. 3. 4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 72'sinde (%75.8) "kutlama ve anma törenleri"; 59'unda (%62.1) "seminer ve konferanslar"; 52'sinde (%54.7) "yarışma ve yarışlar"; 27'sinde (%28.4) "kurslar"; 24'ünde (%25.3) "kitap tanıtma amaçlı toplantılar"; 22'sinde (%23.2) "balo, çay vb. gibi sosyal faaliyetler"; 11'inde (%11.6) "açık oturumlar"; 9'unda (%9.5) "kütüphane misafir günleri";

8'inde (%8.4) çeşitli "yemekli toplantılar"; 6'sında (%6.3) "yazarların davet edilmesi" gibi faaliyetlerde bulunulduğu saptanmış, ankette bu konu ile ilgili olarak yer alan soruda "diğer" cevabını işaretleyen 2 kütüphaneden (%2.1) 1'inde (%1.1) kütüphanede bazı resmi ve idari toplantılar yapılmış olduğu; 1'inde de (%1.1) kütüphanede düzenlenen "kurslar"dan tanıtma amacıyla yararlanıldığı görülmüştür (Tablo 3-9).

III. 5. 3. 5. Yönlendirici ve Yol Gösterici Araçlar

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 88'inde (%92.6) "personel yaka kartları"ndan; 61'inde (%64.2) "okuyucuya yol gösterici ve kütüphane içinde yönlendirici işaret ve levhalar"dan; 50'sinde (%52.6) "personeli tanıtıcı fotoğraflı tablolar"dan; 39'unda (%41.1) "kütüphanenin yerleşme plânı"ndan; 36'sında (%37.9) "kütüphaneyi kullanma kılavuzu"ndan yararlanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili anket sorusunda "diğer" seçeneğini işaretleyen 7 (%7.4) kütüphane yöneticisinden 3'ü (%3) "danışma servisi"nden; 1'i (%1.1) "kütüphanenin nasıl kullanılacağına fotoğrafı gösterilmesi"nden yararlanıldığını; 1'inde bina geçici olduğu için, 1'inde de (%1.1) kütüphane küçük olduğu için bu araçlardan kullanılmadığı, 1'inde ise "tanıtıcı ve yol gösterici panolar" kullanıldığını belirtmişlerdir (Tablo 3-9).

III. 5. 4. Halkla İlişkiler Faaliyetleri

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 64'ünde

(%67.4) okuyucu kazanmak amacı ile çeşitli faaliyetlerde bulunulduğu; 23'ünde (%24.2) bu türden faaliyetler yapılmadığı saptanmış; 8 kütüphane yöneticisi (%8.4) ise bu soruyu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-10).

III. 5. 5. Yenilik ve Olayların Halka Duyurulması

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 59'unda (%62.1) kütüphane ile ilgili yenilik ve olayların halka duyurulduğu; 33'ünde (%34.7) duyurulmadığı saptanmış; 3 kütüphane yöneticisi (%3.2) ise bu konu ile ilgili soruyu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-10)

III. 5. 6. Okuyuculara Aydınlatıcı Bilgi Gönderilmesi

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 23'ü (%24.2) çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlara yeni yayınlar, bağışlar veya kütüphane faaliyetleri hakkında aydınlatıcı bilgiler gönderildiğini; 72'sinde ise (%75.8) bu türden faaliyetler olmadığı saptanmıştır (Tablo 3-10).

III. 5. 7. Kütüphanenin Yerini Şehir Plânı Üzerinde veya Şehir İçinde Gösteren İşaretler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 32'sinin (%33.7) yerini, şehir plânı üzerinde veya şehir içinde gösteren işaretler ve levhalar bulunduğu; 62'sinin ise (%65.3) yerinin bu tür işaretlerle belirlenmediği saptanmıştır. 1 kütüphane yöneticisi (%1.1) anketin bu konu ile ilgili sorusunu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-10).

III. 6. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerine

Yapılan Başışlarla İlgili Bulgular

III. 6. 1. Başış Alma Durumu

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 89'unda (%93.7) bir veya birden çok başış alındığı; 6'sında (%6.3) ise hiç başış alınmadığı saptanmıştır (Tablo 3-11).

III. 6. 2. Başış Yapanlar

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden, başış yapılanlarda, bu başışların kimler tarafından yapıldığı incelenmiş: vatandaşlar, okuyucular, varlıklı kişiler, ev kadınları ve öğrenciler olarak nitelendirilen "halktan kişiler" in 58 kütüphaneye (%30); tüccar, iş adamı, doktor, avukat olarak tanımlanan "serbest meslek sahipleri" nin 34 kütüphaneye (%17.6); çoğu öğretmen olan "emekliler" in 32 kütüphaneye (%16.6); üniversite, vakıf, dernek, kooperatif, sendika, yayın- evi ve sosyal kulüp olarak belirlenen "çeşitli kurum ve kuruluşlar" ın 27 kütüphaneye (%14); subay, öğretmen, yönetici, öğretim üyesi olarak tanımlanan "memurlar" ın 21 kütüphaneye (%10.9); "miras ve vasiyet sahipleri" nin 13 kütüphaneye (%6.7); "parlamentarler" in 4 kütüphaneye (%2.1); "işçiler" in 2 kütüphaneye (%1.1); "din adamları" nın 1 ve çiftçiler" in 1 (%0.5) kütüphaneye başışta buldukları saptanmıştır (Tablo 3-11).

III. 6. 3. Dernekler

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 15'inin

(%15.8), bulunduğu yörelerde "kütüphane dostları" gibi bir dernek veya kuruluş bulunduğu; 79 kütüphanenin (%83.2) bulunduğu yörelerde ise böyle bir kuruluşun bulunmadığı saptanmış, 1 kütüphane yöneticisi (%1.1) anketin bu konu ile ilgili sorusunu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-12).

III. 7. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin "Diğer" Görüşleri Hakkındaki Bulgular

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisine, ankette yer alan konular dışında söylemek istedikleri olup olmadığı sorulmuş, bunlardan 53'ü (%55.8) çeşitli görüş ve düşüncelerini açıklamışlar; 42'si ise (%44.2) başka bir düşünce veya görüş belirtmemişlerdir.

Anket formları incelenerek 53 yöneticinin görüş ve düşünceleri saptanmış, gruplandırılmış ve Tablo 3-13'de gösterilmiştir.

53 yöneticinin görüş ve düşünceleri şu konularda toplanmaktadır:

- Kütüphane bilgi kaynaklarının takviye edilmesi ve gör-ışit araçları ile donatılması,
- Kütüphane-Bakanlık-Üniversite- öğretmen ve kütüphanelerarası işbirliğinin gerçekleştirilmesi,
- Kütüphane binalarının elverişli hâle getirilmesi,
- Gezici kütüphane hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- Kütüphanenin öğrencinin ödev yapma yeri olmaktan kurtarılması,

- Okullara kütüphanecilik dersi konulması,
- Kütüphanelerin ve kütüphane hizmetlerinin tanıtılması,
- Halka kitap ve okuma sevgisi kazandırılması, okumanın alışkanlık haline getirilmesi,
- Kütüphanecilerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve hizmetiçi eğitime önem verilmesi,
- Kütüphanecilerin ödeneklerinin yeterli bir düzeye getirilmesi,
- Kütüphanelerin personel eksikliğinin giderilmesi,
- Kütüphanelerin mecburi çalışma saatleri dışında da görev yapması,
- Ayniyat Talimatnamesi'nin değiştirilmesi,
- Türk Kütüphaneciler Derneği'nin etkin bir duruma getirilmesi (Tablo 3-12).

IV. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

95 halk kütüphanesi yöneticisine uygulanan anket sonuçları ile ilgili bulgular III. Bölüm'de verilmiştir.

Bu Bölüm'de de Bulgular Bölümü'ndeki sıralamaya paralel olarak, ülkemizdeki halk kütüphanelerinde halkla ilişkilerin ne durumda bulunduğu, araştırmaya katılan yöneticilerin konu ile ilgili uygulamalarının, çalışmalarının ve düşüncelerinin neler olduğunun tartışması ve yorumu yapılacaktır.

Bulguların tümü, aşağıda da açıklandığı gibi, "Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hizmet verdikleri toplumla bütünleşememelerinin nedeni, halkla ilişkilere önem vermemeleridir" olan hipotezimizi desteklemektedir.

IV. 1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticileriyle

İlgili Tartışma ve Yorum

IV. 1. 1. Cinsiyet ve Yaş

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 31'inin kadın, 64'ünün erkek olduğu saptanmıştır (Tablo 3-1). Kütüphane yöneticilerinin çoğunlukla erkek olmasının, kütüphane hizmetleri ve halkla ilişkiler yönünden önem taşımadığı ve araştırma sonucunu etkilemeyeceği düşünülmüştür. Ancak ülkemizde, kadınların %32 gibi küçümsenemeyecek bir oranda kütüphane yöneticiliği yapabilmeleri memnuniyet verici bir durum olarak kayda değer bulunmuştur.

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin

yaşları 27 ile 57 arasında bir dağılım göstermektedir (Tablo 3-1). 31-40 yaş grubunda 50 kişilik; 41-50 yaş grubunda 32 kişilik bir yığılma vardır. Bu yaş gruplarına dahil olanların, en verimli ve tecrübeli oldukları bir olgunluk çağında buldukları kabul edilirse, araştırmaya katılanların da çoğunlukla bu yaşlarda bulunması, araştırmanın sağlıklı olması bakımından ve kütüphanecilik hizmetleri açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

IV. 1. 2. Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin eğitim düzeyleri, ankette yer alan 3 numaralı soruya verilen cevaplardan saptanmıştır (Tablo 3-2).

Buna göre, kütüphanecilik alanında yükseköğretim yapmış olan 42 kütüphane yöneticisi hariç, diğerlerinin 23'ü kütüphanecilik dışı bir yükseköğretim kurumu; 25'i lise veya dengi bir okul; 4'ü ortaokul veya dengi okul; 1'i de ilkokul mezunudur. Bu durum, araştırmaya katılan kütüphanelerin %55.8'lik bir çoğunlukla meslekten olmayanlar tarafından yönetildiğini açıkça göstermekte ve üzerinde dikkatle düşünmeyi gerektiren bir husus olarak karşılanmaktadır. Öte yandan 30 yönetici herhangi bir yükseköğretim de görmemiştir.

Bir halk kütüphanesinin tüm imkânları, çok üstün bir düzeyde olsa bile, bu imkânlarla iyi kütüphanecilik hizmeti verilmesi, sınırlı bir kütüphanecilik bilgisi ile yönetildiğinde mümkün olmaz.

Kütüphane yöneticilerinden yalnız 42'sinin kütüphanecilikte yükseköğretim gördükleri saptanmış olmakla beraber, kendilerine ankette yer alan 4 numaralı soru ile "kütüphanecilik eğitimi gördünüz mü?" sorusu yöneltilmiş ve "evet" cevabı verenlerden, bu eğitimin niteliği ve süresinin açıklanması istenmiştir. 52 yönetici (%54.7) kütüphanecilik eğitimi gördüklerini belirtmiş; 40'ı ise (%42.1) bu eğitimi görmediklerini açıklamışlardır (Tablo 3-2).

Kütüphanecilik eğitimi gördüğü kabul edilen 52 yöneticiden 10'unun katıldıkları mesleki toplantıları, kursları veya seminerleri "kütüphanecilik eğitimi" olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Kütüphanecilikle ilgili mesleki toplantıların, kursların ve seminerlerin yararlarını ve önemini kabul etmekle beraber, bunların tam bir kütüphanecilik eğitimi sayılamayacağı da unutulmamalıdır. Burada da kütüphanelerin çoğunlukla kütüphanecilik eğitimi almamış olanlarca yönetilmesi, hizmet ve halkla ilişkiler yönünden olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden, kütüphanecilik eğitimi gördüğünü belirtenlerin, bu eğitimleri sırasında halkla ilişkiler konusuna yer verilip verilmediğini saptamak amacıyla, ankette yer alan 5. soruya verilen cevaplar Tablo 3-2'de gösterilmiştir. Bu veriler incelendiğinde, yöneticilerden sadece 28'inin halkla ilişkiler konusunda bilgi

sahibi olduğu; 67'sinin ise bu konuda hiçbir bilgisi bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Halkla ilişkilerin ne olduğu, nasıl oluşturulup, gerçekleştirileceği, önemi, araçları ve bu araçları kullanma yöntemleri bilinmeden halk ile ilişki kurmanın mümkün olmayacağı açıktır.

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin mesleki toplantılara katılma durumunu saptamak için anketin 6. sorusuna verilen cevaplardan; 69'unun bu tür toplantılara katılma imkânı bulduğu; 26'sının ise böyle bir toplantıya katılmadığı belirlenmiştir (Tablo 3-2). Kütüphanecilikle ilgili mesleki toplantılara katıldıklarını ifade eden 69 yönetici, Eski Harf Okuma Kursu, İl Halk Kütüphaneleri Müdürler Semineri, Çocuk Yayınları Sempozyumu, Kütüphane Memurları Sempozyumu, Halk Kütüphaneciliği Kursu, Yazma Eserler Kütüphanecilik Kursu, Çocuk Kitapları ve Kütüphaneciliği Kursu, Kitap Sempozyumu, Yazma Eserlerin Bakımı ve Korunması Kursu, Halk Kütüphanelerinde Kültürel Faaliyetler Semineri, Türk Kütüphaneciler Derneği Toplantıları ve yurtdışındaki kütüphaneleri inceleme gezisi gibi mesleki faaliyetlere katılmışlardır. Ancak 26 yöneticinin bu türden imkânların hiç birinden yararlanamamış olması, meslektaşlarla tanışmak, sorunlara çözüm bulmak, başkalarının uygulama ve tecrübelerinden yararlanmak, kendi kütüphanesinin sorunlarını dile getirmek gibi, halkla ilişkiler açısından çok yararlı fırsatların kullanılmadığını göstermektedir.

IV. 2. Araştırma Yapılan Halk Kütüphaneleriyle İlgili

Tartışma ve Yorum

IV. 2. 1. Kuruluş Yılları

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin görev yaptığı kütüphanelerin kuruluş yıllarını ve kuruluşlarından itibaren kaç yıl geçtiğini saptamak amacıyla ankette yer alan 8. soruya verilen cevaplar Tablo 3-4'de gösterilmiştir. Verilere göre en yeni kütüphanenin kuruluşundan bu yana 2 yıl geçtiği, en eskisinin ise 508 yıl önce kurulduğu görülmüştür.

Kuruluşları 1973-1983 arasına rastlayan 8 kütüphane ile kuruluş yılı belirlenemeyen 2 kütüphane dışında kalan 85 kütüphanenin geçen uzun yıllar içinde kuruluş zorluklarını atlattığı, gelişmelerini tamamlamış ve hizmet vermeği amaçladıkları toplumun büyük bir bölümüne ulaşmış olmaları beklenir. Ancak bu uzun geçmişe rağmen, bugün ülkemizdeki halk kütüphanelerinin çoğunun pek çok sorunları olduğu, hizmet verdikleri toplumun önemli bir kısmına ulaşamadıkları ve halk ile bütünleşemedikleri bilinmektedir.

1984 yılında ülkemizde mevcut 632 halk (Tablo 2-1) kütüphanesinden toplam 15.398.242 kişi yararlanmıştır. Bu dönemde ülkemiz nüfusu 48.265.000 dir. Bu rakamlar ülkemizdeki halk kütüphanelerinin ulaşmak ve hizmet vermek zorunda olduğu büyük bir okuyucu potansiyeli olduğunu gösterir. Bu potansiyele ulaşmak ve kütüphaneye kazandırmak için en etkili yol, hiç şüphe yok ki, halkla

ilişkilere önem vermektir.

IV. 2. 2. Gezici Kütüphane Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin görev yaptıkları kütüphanelerde gezici kütüphane hizmeti verilip verilmediğini saptamak amacıyla, ankette yer alan 9. soruya verilen cevaplardan 22 kütüphanede bu hizmetin verildiği, 73'ünde ise verilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 3-4).

Gezici kütüphane "merkez kütüphaneye ait bir hizmet biriminin bulunmadığı, kütüphane hizmetlerine ulaşım imkânlarının kısıtlı olduğu kırsal bölgelerde ve gerektiğinde kent içinde yararlanılması gereken önemli bir hizmettir". Ancak araştırmaya katılan kütüphanelerden %76.8 gibi büyük bir çoğunluğunun bu hizmetten yararlanamaması, sebebi ne olursa olsun olumsuz bir durumdur. Özellikle ülkemiz gibi halk kütüphanelerini nicelik ve nitelik olarak özlenen düzeye ulaştıramamış, bir çok kütüphanecilik sorunları bulunan ülkelerde, gezici kütüphane hizmetine önem verilmesi gerekir. Özellikle daha çok okuyucuya hizmet verebilme açısından, yöre özelliklerine uygun bir ulaşım aracı, kütüphane imkânları elverişli olmasa bile, bu hizmetin yararı iyi anlatılarak çevredeki kuruluş veya kişilerin yardımı ile sağlanabilir. Bu ihtiyaç duyulmuyorsa veya dilekler yardım edebilecek kişi ve kuruluşlara duyurulamıyorsa, bu halkla ilişkiler çalışmalarının yapılmadığını veya yeterli düzeyde olmadığını gösterir.

IV. 2. 3. Çocuklara Hizmet Verilmesi Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin görev yaptığı kütüphanelerde, çocuklara hizmet verilip verilmediğini saptamak amacıyla ankette yer alan 10. soruya verilen cevaplardan 94 kütüphanede bu hizmetin verildiği, 1'inde ise verilmediği görülmüştür (Tablo 3-4).

Halk kütüphanesi hizmetinden çocukların da yararlanması, okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi açılarından çok yararlı ve olumludur. Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 1'i dışında, hepsinden çocukların yararlanması imkânının sağlanması kütüphanecilik ve halkla ilişkiler yönlerinden olumlu bir veri olarak değerlendirilmiştir. Ancak burada da hizmetin nasıl ve hangi oranda bir çocuk kitlesine verildiği konusu önemlidir. Ülkemiz nüfusu ve halk kütüphanelerinden yararlananların sayısı karşılaştırıldığında, çocuklar da dahil, okuyucu sayısının doyurucu olmadığı görülür. Bu da yetişkinler kadar, çocukların da halk kütüphanelerinden büyük oranda yararlanamadığını gösterir.

IV. 2. 4. Bina Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin görev yaptığı kütüphanelerin 59'unun binaları kütüphane binası olarak inşa edilmiş ve yöneticileri tarafından "hizmete yeterli" olduğu kabul edilmiştir. 5 halk kütüphanesinin binasının ise, kütüphane olarak inşa

edilmediği, hizmetin bir binanın belli bir bölümünde yürütüldüğü, ancak yerleşim imkânlarının "hizmete yeterli" olduğu belirtilmiştir (Tablo 3-5).

Bu durum göstermektedir ki, 64 halk kütüphanesinin bina bakımından bir sorunu yoktur.

Bunların dışında kalan 31 halk kütüphanesi "hizmete yeterli olmayan" binalarda yer almakta ve yerleşim sorunları ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bina durumları elverişli olan 64 halk kütüphanesinin, daha fazla okuyucuya hizmet etme ve kendisini hizmet verdiği topluma kabul ettirerek fonksiyonel olma bakımından, diğerlerine göre daha avantajlı bir durumda olduğu açıktır. 31 halk kütüphanesi ise, bina olarak elverişsiz şartlarda hizmet vermektedir. Bu da halkla ilişkileri zorlaştıran bir durum yaratmaktadır.

IV. 2. 5. Okuma Salonlarının Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 3'ü okuma salonlarının "ihtiyacın üstünde, çok geniş" olduğunu, 54'ü ise "ihtiyacı karşılamaya yeterli" okuma salonlarına sahip olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 3-5).

Okuma salonları çok iyi veya ihtiyacı karşılamaya yeterli olan toplam 57 kütüphanede, halkla ilişkiler uygulamaları daha da önem kazanmaktadır. Okuma salonları yönünden sıkıntı içinde olan ve avantajsız görülen toplam 38 kütüphanede ise halkla ilişkiler sonucu artacak okuyucu sayısı karşısında yeni sorunlarla

karşılaşılacağı düşünülebilir. Ancak kütüphaneye kazandırılacak her okuyucunun mutlaka okuma salonlarını kullanacağı söylenemez. Bu kütüphanelerde iare servislerinin iyi çalışarak, ödünç vermeye ağırlık vermeleri, kütüphane dışı okumayı teşvik etmeleri etkili ve yararlı olabilecektir.

IV. 2. 6. Koleksiyon Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 59'u kütüphane koleksiyonunu okuyucu ihtiyacını karşılamakta "yeterli", 35'i ise "yetersiz" olarak değerlendirmişlerdir (Tablo 3-5).

Bu durum araştırmaya katılan kütüphanelerin 2/3'sinde koleksiyon yönünden bir sıkıntı olmadığını, 1/3'ünde ise koleksiyonun yetersizliği nedeniyle sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Koleksiyon açısından yeterli görülen 59 kütüphanenin, bu koleksiyondan yararlanma oranı azamiye yükseltilmeli, bunun için de halkla ilişkilere önem verilmesi gerekir.

Koleksiyonunun yeterli olmadığı belirtilen 35 kütüphanede ise koleksiyonun geliştirilmesi için bir takım tedbirlere başvurulması, örneğin kitap bağışının teşvik edilmesi, iyi bir halkla ilişkiler çalışması olarak yarar sağlayabilir. Bu suretle koleksiyon zenginleştirilirken, diğer taraftan da hizmet verilen kitle ile kütüphane arasında iyi ilişkiler kurulup, dikkatlerin kütüphane üzerine çekilmesi gibi bir olumlu durum da sağlanabilir.

IV. 3. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki
Personel Durumu ile İlgili Tartışma ve Yorum

IV. 3. 1. Personel Sayısı

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerine, kütüphanelerinde çalışan toplam personel sayısını saptamak amacıyla anketin 11. sorusu yöneltilmiş ve verilen cevaplardan, bu sayının soruyu cevaplandırmayan 2 kütüphanede çalıştığı belirlenen 29 kişi ile birlikte 1374 olduğu belirlenmiştir (Tablo 3-6).

Bu 1374 personelin kütüphaneler arasındaki dağılımında büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu dağılımlar 32 halk kütüphanesinde toplam 5-10; 41'inde ise 11-20 personelin çalışmakta olduğunu göstermektedir. Yani 95 kütüphaneden 73'ünde toplam personel sayısı, yöneticileri de dahil 5-20 arasında değişmektedir. Öte yandan toplam personeli 4 veya daha az olan 8 kütüphane bulunmaktadır. Yalnız 13 kütüphanede çalışan personelin toplam sayısı diğerlerine göre daha yüksek gözükmekte, 21-61 arasında değişmektedir.

Bir kütüphanede çalışan personel sayısının yeterliliği, kütüphane kapasitesi ile hizmet verilen toplum, koleksiyonun kapsamı ve hizmetin niteliği gözönünde bulundurularak değerlendirilebilir. Anketlerden elde edilen verilerden, halk kütüphanesinde çalışan personel sayısının aritmetik ortalaması aşağı yukarı 14'tür. Bu sayıya kütüphaneciler, uzmanlar, memurlar ve her türlü hizmetliler dahildir.

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 60'ı il halk kütüphaneleri olup, il merkezlerinde hizmet vermektedirler. IFLA standartlarına göre, en küçük hizmet birimi olarak kabul edilen 3000 nüfuslu bir yörede, 9000 cilt kitap ve süreli yayınla, hizmet verilmesi ve 1 kütüphaneci ve 1 kütüphane memurunun bulunması; daha büyük yörelerde ise 150.000 kişilik nüfusa hizmet için 2500 kişiye 1 kütüphaneci, uzmanlık isteyen işler için uzmanlar ve hizmeti yürütecek yeterli sayıda memur ve hizmetliye ihtiyaç vardır.

Araştırmaya katılan hiç bir kütüphanenin bulunduğu il veya ilçenin toplam nüfusu 150.000'in altında değildir. Buralarda görev alacak kütüphanecilerin toplam sayısının da 60'ın altında olmaması gerekir. Ancak Tablo 3-6 incelendiğinde toplam personeli 60'ın üzerinde olan yalnızca 1 kütüphanenin bulunduğu görülmektedir. Bu durum halk kütüphanelerimizin, kütüphaneci ve kütüphaneci olmayan personel yönünden iç açıcı bir durumda olmadığını göstermektedir. Bu da kütüphanecilik hizmetleri ve halkla ilişkileri olumsuz etkileyen bir durum olarak karşılanmaktadır.

IV. 3. 2. Personelin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinde görevli bulunan 1374 personelin eğitim düzeyleri Tablo 3-6'da gösterilmiştir. Bu düzeyler incelendiğinde toplam personelden 27'sinin lisans üstü eğitim gördüğü, 129'unun bir yükseköğretim kurumundan; 494'ünün lise veya dengi

bir okuldan; 241'inin ortaokul veya dengi okuldan; 470'inin ilkokuldan mezun olduğu; 13'ünün ise ilkokulu bitirmemiş veya hiç eğitim görmemiş bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu veriler göstermektedir ki, araştırmaya katılan halk kütüphanelerinde hizmetlerin çoğu (%70) lise ve dengi okul ile ilkokul mezunları tarafından yürütölmektedir. Geri kalan gruplar içerisinde en yüksek oranı (%18) 241 kişiden oluşan ortaokul ve dengi okul mezunları oluşturmaktadır. Bu grubun da katılması ile, hizmetlerin %88'lik bir oranla ilk, orta ve lise seviyesindeki okul mezunları tarafından göröldüğü ortaya çıkmaktadır. Yükseköğretim mezunları ile lisans üstü eğitim görenlerin toplamı 156 olup, bütün gruplar içerisinde %11'lik bir kitle oluşturmaktadırlar.

Anketin 3. sorusuna verilen cevaplardan (Tablo 3-6) araştırmaya katılanlardan yalnızca 65'inin kütüphanecilik alanında yükseköğretim görödüğü anlaşılmaktadır.

Bu durumda toplam personelin %11'ini oluşturan 156 kişinin tamamının kütüphanecilik mezunu olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kütüphanelerimizdeki personelin nicelik ve nitelik olarak yeterli olmadığı ve bu yetersizliğin, halkla ilişkiler açısından da olumsuz bir durum yarattığı açıktır.

IV. 3. 3. Gönüllü Personel Durumu

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden yalnızca 3'ünde gönüllü kişilerin hizmetinden yararlanılmakta,

92'sinde gönüllü hizmetten yararlanılmamakta veya bu hizmetten yararlanma yoluna gidilmemektedir (Tablo 3-6).

Halk kütüphanelerimizdeki personelin nicelik ve nitelik olarak yetersizliği daha önceki bölümlerde incelenmiş ve durumun iç açıcı olmadığı belirtilmeye çalışılmıştır. Bu durumda personel sorununa getirilebilecek çözümlerden birisi olarak da gönüllü hizmetten yararlanılması düşünülebilir. Yalnız gönüllü hizmet ile personel sorununu çözmek mümkün olmamakla beraber, kütüphaneye ilgi duyanların veya ilgi duyması istenenlerin kütüphaneye kazandırılması ve yardım etmelerinin sağlanması yararlı olabilir. Ancak gönüllü hizmetin sağlanmasında özellikle kütüphane yöneticilerinin çevre ile ilişkilerinin iyi olması ve çaba göstermesi gerekir. Kütüphanenin gönüllü hizmete ihtiyacı olduğunun, bunun öneminin ve yararının anlatılması ve duyurulması gerekir. Bu da ancak halkla ilişkiler ile sağlanabilir.

IV. 4. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde

Okuyucu Grupları ile İlgili Tartışma ve Yorum

IV. 4. 1. Okuyucu Grupları

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinin anketin 17. sorusuna verdikleri cevaplardan, okuyucu gruplarından en geniş kitleyi öğrencilerin oluşturduğu saptanmıştır (Tablo 3-7). Diğer okuyucu grupları ise öğretmenler, memurlar, serbest meslek sahipleri, ev kadınları, din adamları, işçiler, çiftçiler ve diğerleridir.

Bu gruplar incelendiğinde, öğrenciler dışında kütüphaneyi kullanan okuyucu grupları toplamının %17 olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi öğrenciler ödev hazırlama ve ders çalışma gibi bir takım zorunluluklardan dolayı kütüphaneye gelmektedirler. Ancak bunların kütüphaneyi sadece ders hazırlayacakları sessiz, sıcak ve uygun bir ortam olduğu için mi, yoksa kütüphane hizmetlerinden gerçek anlamda yararlanmak için mi kullandıkları konusu açık değildir. Kütüphaneye hangi amaçla gelmiş olursa olsun, bu potansiyel kütüphaneciler tarafından değerlendirilmeli ve kütüphanenin verebileceklerinin tanıtılmasında bu gruptan yararlanılmalıdır.

Diğer okuyucu gruplarına gelince, bu grupların tüm okuyucular içerisinde büyük bir toplam oluşturmadığı ortadadır. O halde, kütüphaneciler bu okuyucu gruplarının daha yüksek oranda kütüphaneden yararlanması için gerekli tedbirleri almalıdırlar. Özellikle öğretmen grubu ile kütüphanecilerin işbirliği, halkla ilişkiler açısından etkili ve yararlı olabilir.

IV. 4.2. Ulaşılmak İstenen Okuyucu Grupları

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 69'u ulaşmak istedikleri halde ulaşamadıkları okuyucu grupları olduğunu, 25'i ise ulaşmak isteyip de ulaşamadıkları okuyucu grubu bulunmadığını belirtmişlerdir (Tablo 3-7). Bir başka deyişle, araştırmaya katılanların %72.6'sı ulaşmaları, kütüphaneye kazandırılmaları

gereken gruplar olduğunun bilincindedir. Bu, halkla ilişkiler açısından önemlidir ve halkla ilişkiler çalışmaları için iyi bir başlangıç teşkil eder. Ancak kütüphane yöneticilerinden %26.3'ü ulaşmak istedikleri okuyuculara ulaşabildiklerini veya yeni okuyuculara ihtiyaç duymadıklarını açıklamışlardır. Özellikle ülkemizde halk kütüphaneleri hizmet verdikleri yöredeki halkın tümüne ulaşmak zorunda olduklarını unutmayarak, okuyucu sayısını yeterli bulmamalı ve kullanıcı olanların da kütüphaneden tam yararlanabilmesini sağlamalıdır. Kütüphaneye gelmeyenlerin ise, hizmetler tanıtılarak okuyucu olmalarını sağlamak gerekmektedir.

IV. 4. 3. Halk Kütüphanesinden Halkın İdeal Yararlanma Oranı

Halk kütüphanelerinden, hizmet verdikleri toplumun tamamının yararlanması istenen, özlenen ve ideal olmasına rağmen, ankette bu konu ile ilgili olarak yer alan 21. soruya halk kütüphanesi yöneticilerinden ancak 11'i, %100 cevabını vermiş, 48'i %90-80; 30'u %70-60; 6'sı da %50 oranını halk kütüphanesinden yararlanmakta ideal oran olarak seçmiştir (Tablo 3-7).

Bu durum, araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden ancak %11.6 gibi küçük bir bölümünün, halk kütüphanelerinin hizmet verdikleri toplumun tamamına ulaşmaları gerektiğinin bilincinde olduğunu göstermektedir. 48 yönetici %90-80'i işaretlemekle ideale yakın bir seçim yapmışlardır. Ancak yine de hizmet verilmesi gereken %10-20'lik bir kitleyi hizmetin

dışında tutmuşlardır. 36 kişinin %50, 60, 70 oranlarını seçmesi, diğer personel bir yana, halk kütüphanelerinde yönetici olarak çalışanlara, halk kütüphanesinin amaç ve ilkelerinin hatırlatılması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bir halk kütüphanecisinin hizmet vermesi gereken toplumun %50, 60,70'ine ulaşmayı yeterli bulmaması gerekir.

IV. 4. 4. Halk Kütüphanesinden En Yüksek Sayıda

Okuyucunun Yararlanmasında Kütüphanecinin Rolü

Ankette 22. soru olarak yer alan bu konuda, halk kütüphanesi yöneticilerinden 23'ü "kütüphanecinin sorumluluğundadır"; 54'ü "kütüphaneci katkıda bulunabilir"; 17'si "kütüphanecinin rolü sınırlıdır" cevabını vermişlerdir. 1 yönetici, bu soruyu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-7).

Halk kütüphanelerinin halk için var olduğu, hizmet verilmesi amaçlanan toplumun yararlanmadığı bir kütüphanenin, kitap deposu olmak dışında bir şey olmayacağı, kütüphanecilik mesleği mensupları tarafından tartışmasız kabul edilmektedir. Bir halk kütüphanesini, kitap deposu olmaktan ayıran faktörün okuyucu olduğu da açıktır. Bu durumda kuruluş amaçları yer aldıkları yörede yaşayan ve okuma-yazma bilen tüm halka hizmet olan halk kütüphanelerinde mümkün olan en yüksek sayıdaki okuyucuya ulaşmak ve kütüphane hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayarak halkla bütünleşmek konusunda kütüphanecinin rolünün büyük olması da

doğaldır.

Araştırmaya katılanlardan %24.2'sinin bu konunun kütüphanecinin sorumluluğunda olduğunu kabul etmesi olumlu; %56.8'inin kütüphanecinin katkıda bulunabileceğini ve %17.9'unun ise kütüphanecinin rolünün sınırlı olduğunu belirterek, kütüphanecinin rolünün pek de büyük olmadığını belirtmesi, düşündürücü olarak değerlendirilmiştir.

IV. 4. 5. Okuyucu Olmayanların Kütüphaneye Kazandırılması

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 84'ü "okuyucu kütüphaneye gelmiyorsa, kütüphaneci okuyucuya gitmelidir" görüşünün "doğru" olduğunu, 1'i "yanlış" olduğunu, 3'ü de "gereksiz olduğunu düşünmektedir (Tablo 3-7).

Bunların dışında kalan 7 yöneticiden 4'ü "imkânlar elverirse gitmeli"; 1'i "okuyucu isterse kütüphane nerede olursa olsun bulur"; 1'i "talep olmadan arz olmaz"; 1'i de "kütüphaneciye ilgi gösterilmiyorsa, yapmak istedikleri ayak bağları ile karşılanıyor ve çevre anlamıyorsa nasıl gitsin?" görüşlerini açıklamışlardır.

Kütüphanecinin okuyucuya gitmesi deyimi, ya okuyucu olmayanların kütüphaneye kazandırılması veya kütüphaneye gelebilecek durumda olan (hasta, sakat, tutuklu vb.) okuyucu kitlesinin okuma ihtiyacını, bulunduğu yerde karşılamayı ifade etmektedir. Bu görüş, araştırmaya katılan yöneticilerin %88.4'ü tarafından

benimsenmekte, geri kalan %11.6 yönetici tarafından ise yanlış ve gereksiz olduğu veya bir takım şartların yerine getirilmesine bağlı olduğu düşünülmektedir.

Bundan önce tartışılan bölümlerde, bir halk kütüphanesinden ideal yararlanma oranını, yöneticilerden 11'inin %100 olarak seçtiğine; 23 yöneticinin halk kütüphanelerinden en yüksek sayıda okuyucunun yararlanmasının kütüphanecilerin sorumluluğunda olduğunu kabul ettiğine değinilmişti (Tablo 3-7). Ayrıca, 64 yöneticinin kütüphanesinde okuyucu sayısını artırmak amacıyla çeşitli faaliyetler yapıldığı (Tablo 3-10) ve 69 yöneticinin ulaşmak istenip de ulaşılamayan okuyucu grupları olduğunu belirttiği dile getirilmişti (Tablo 3-7).

Halk kütüphanesi yöneticileri, bu görüşlerinin yanı sıra, %88.4'lük bir çoğunlukla kütüphaneye gelmeyen veya gelebilecek durumda olan okuyuculara ulaşmak arzusunu göstermektedirler.

IV. 5. Araştırmaya Katılan Kütüphanelerdeki

Halkla İlişkiler ile İlgili Tartışma ve Yorum

IV. 5. 1. Okuyucu Sayısının Artmasını Engelleyen Sebepler

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerine "aşağıdaki nedenlerden hangileri okuyucu sayısının artmasını engellemektedir?" sorusu sorulmuş ve "halkın okuma alışkanlığının olmaması" 87 yönetici tarafından seçilmiştir. Bunu 26 yönetici tarafından seçilen "kütüphane hizmetlerinin bilinmemesi"; 20 yönetici tarafından seçilen "kütüphane koleksiyonunun yetersizliği"; 12 yönetici tarafından seçilen "kütüphanenin yeterince

tanıtılmaması"; 11 yönetici tarafından seçilen "kütüphaneye ulaşım zorluğu"; 7 yönetici tarafından seçilen "kütüphanenin varlığının bilinmemesi"; 6 yönetici tarafından seçilen "çevrede okuma-yazma oranının düşük olması" ve 3 yönetici tarafından seçilen "kütüphanenin çalışma saatlerinin uygun olmaması" konuları izlemektedir (Tablo 3-8).

Anketin bu konudaki 20. sorusunda "diğer" seçeneğini işaretleyen 16 yöneticiden 6'sı "halkın sosyal ve ekonomik şartlarının ağırlığı"nı; 1'i "kitabın demirbaş eşya olması"nı; 5'i "kütüphanenin fiziksel şartlarının yetersizliği"ni; 2'si "kütüphane ve kütüphaneciye gerekli yardım ve ilginin gösterilmemesi"ni; 2'si de "televizyon yayınlarının olumsuz etkisi"ni okuyucu sayısının artmasında engelleyici faktörler olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Bu cevaplar incelendiğinde, halka okuma alışkanlığının verilmesi, kütüphane hizmetlerinin bilmeyenlere duyurulması ve öğretilmesi, kütüphane koleksiyonunun geliştirilmesi, kütüphanenin tanıtılması, kütüphanenin varlığının bilinmemesine çare bulunması ve kütüphane çalışma saatlerinin uygun olmaması, kütüphane ve kütüphaneciye gerekli yardım ve ilginin gösterilmemesi, fiziksel şartların uygun olmayışı gibi okuyucu sayısının artmasını engelleyici faktör olarak belirtilen sorunların çözülmesi büyük ölçüde kütüphanecilerin çabalarına bağlıdır. Ancak okuma-yazma oranının düşük olmasında ve kütüphaneye ulaşım zorluklarının

bulunmasında, halkın sosyo-ekonomik sorunlarının hafifletilmesinde, televizyonun okuma üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesinde kütüphanecilerin yapabilecekleri sınırlıdır.

Yukarıda kütüphanecinin sorunları olduğunu belirttiğimiz konularda, kütüphanecinin çaba göstererek, gerekli kişi, kurum ve kuruluşlarla halkla ilişkiler ilke ve yöntemlerine uygun çalışmalarla, bu sorunların pek çoğuna çözüm getirmesi veya en azından hafifletmesi mümkündür. Bunların çözümü için elden gelen çabanın gösterilerek, uzun veya kısa vadede çıkar yollar aranması, mesleğin yüceltilmesi açısından da önem taşır. Ancak bu çabalar özellikle ülkemizde meslek sevgisi, saygısı ve inancı ile, karşılık beklenmeden yapılmalıdır. Bu konudaki emek ve fedakârlıkların karşılığı manevi bir haz ve görevini yerine getirmiş olmanın verdiği rahatlık olacaktır. Ayrıca bu gibi sorunlara çözüm aranırken plânlı, programlı ve iyi saptanmış bir amaç doğrultusunda hareket edilmesi gerekir.

IV. 5. 2. Kütüphane-Çevre İlişkilerini Engelleyen

Faktörler

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinin çevre ile ilişkilerinde engelleyici bir takım faktörler bulunup, bulunmadığını saptamak amacıyla ankette yer verilen 30. soruya verilen cevaplar incelenmiş, 80 halk kütüphanesi yöneticisinin böyle bir engelin bulunmadığını kabul ettikleri görülmüştür (Tablo 3-8). Ayrıca kütüphanenin çevre ile ilişkilerini engelleyici faktörler

bulduğunu belirten 14 yöneticinin, bu konudaki açıklamaları incelenmiş ve bina, koleksiyon, personel, bütçe, araç-gereç kaynaklarının yeterli olmadığı; resmi, özel ve diğer sektörlerin kütüphaneye karşı ilgisiz oldukları; halkın kitap ve kütüphaneye karşı ilgisizliği ve bürokratik zorluklar olduğu gibi hususların engel olarak nitelendirildiği görülmüştür.

Bütün bunlar arasında, yörede yaşayanların örf, adet ve gelenekleri, inançları, eğitim durumları, okuma-yazma oranının düşüklüğü veya dil sorunu gibi sosyal bir takım engellerin bulunmaması sevindiricidir. Halkla ilişkileri engelleyici faktörler olarak belirtilen yetersizlik ve ilgisizlikleri ise kütüphaneciyi harekete geçirici bir dürtü olarak kabul etmek gerekir. Yetersizlikleri gidermeye çalışmak ve ilgileri çekebilmek kütüphanecinin görevleri arasındadır ve halkla ilişkiler uygulamalarını zorunlu kılar. İyi bir halkla ilişkiler uygulaması zaman içinde yetersizliklerin azaltılmasını veya tamamen giderilmesini sağlayabileceği gibi, yetersizlik nedenlerinin halk tarafından bilinmesi de kütüphane eksikliklerinin hoşgörü ile karşılanmasını sağlar. Öte yandan, araştırmaya katılan kütüphanelerden 80'inin çevre ile ilişkilerinde engelleyici faktörlerin bulunmaması bakımından bu grup, diğerine göre daha avantajlıdır.

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinin %84.4'ünde çevre ile ilişkileri engelleyici faktörler bulunmamasına

rağmen, hizmet verdikleri toplumla bütünleşememelerinin halkla ilişkilere önem vermemelerinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

IV. 5. 3. Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumu

IV. 5. 3.1. Yazılı ve Basılı Araçlar

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 82'si kütüphanelerini tanıtmak amacıyla gazetelerden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında, dergilerden, broşürlerden, el kitaplarından, bültenlerden, kılavuzlardan, yıllıklardan, mektuplardan, yerleşim plânlarından, afişlerden, pankartlardan, el ilanlarından ve diğer basılı araçlardan yararlandıklarını belirten kütüphane yöneticilerinin sayısı 6 ile 23 arasında değişmektedir (Tablo 3-9).

Bu da gazeteler dışında kalan yazılı ve basılı halkla ilişkiler araçlarının yaygın olarak kullanılmadığını ortaya koymaktadır. Ancak yazılı ve basılı halkla ilişkiler araçlarının, çeşitleri, baskı ve kağıt kalitesine ve bütçe imkânlarına göre ayarlanabileceğinden kullanılma kolaylığı vardır. Ayrıca yazılı ve basılı halkla ilişkiler araçları ile daha geniş kitlelere ulaşmak imkânı vardır. Bu araçların çok yaygın bir şekilde kullanılmaması, halkla ilişkiler açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

IV. 5. 3. 2. Gör-İşit Araçları

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 69'u şehiriçi yayın (anons) sistemini, kütüphane ile

ilgili konuları duyurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Gör-ışit araçlarının kullanılması ile ilgili olarak ankette yer alan 25. soruya verilen cevaplardan radyo, televizyon, film, slayt, video, fotoğraf ve diğerlerini kullanan halk kütüphanelerinin sayısının 3 ile 22 arasında değiştiği görölmektedir (Tablo 3-9). Bu da halk kütüphanelerinde gör-ışit araçlarının kullanımının çok yaygın olmadığını göstermektedir.

Gör-ışit araçlarının kullanılabilmesi, bir takım teknik imkânlarla bağlıdır ve genellikle yüksek harcamaları gerektirir. Buna rağmen, halk kütüphanelerinin kendileri sahip olmasa da, çevrede bunlara sahip olan kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak onların imkânlarını kütüphane için kullanmaları mümkün olabilir. Bu da iyi bir halkla ilişkiler uygulamasını gerektirir.

IV. 5. 3. 3. Sergiler

Halkla ilişkilerin önemli araçlarından biri olan çeşitli türdeki sergilerden, araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 57'si "sürekli sergi", 34'ü "pano ve vitrin" olarak yararlandıklarını belirtmişlerdir. Gezici sergilerden, fuarlardaki özel pavyonlardan, festivallerden ve diğer türdeki sergilerden yararlandıklarını açıklayan yönetici sayısı 6 ile 18 arasında değişmektedir (Tablo 3-9).

Halkla ilişkiler aracı olarak sergilerin, kütüphane ile ilgili olsun, olmasın; kütüphane içinde

veya kütüphanenin dışında bir yerde düzenlenmesi büyük yarar sağlar. Kütüphane içinde yer alacak her hangi bir sergiyi ziyaret edecek olanlardan bir kısmı, kütüphanenin nasıl bir yer olduğunu, nerede olduğunu görecektir ve yararlanmak isteyebilecektir.

Kütüphane binasının dışında kitap sergileri açılması veya yörede açılacak çeşitli sergilerde kütüphane ile ilgili bir köşenin bulunması da halkın dikkatini kütüphaneye çekebilecektir.

IV. 5. 3. 4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Halkla ilişkilerin bir diğer aracı olan sosyal ve kültürel faaliyetlerin kullanılma durumunu saptamak amacıyla ankette yer alan 27. soruya, kütüphane yöneticilerinin verdikleri cevaplardan, 72 kütüphaneye kullanıldığı belirtilen "kutlama ve anma törenleri" başta gelmektedir. Bunu, 59 kütüphanede kullanılan "seminer ve konferanslar" ile, 52 kütüphane tarafından kullanıldığı anlaşılan "yarışma ve yarışlar" izlemektedir.

Sosyal ve kültürel faaliyetlerden olan "kütüphane misafir günü", "yemekli toplantılar", "balo, çay vb", "açık oturumlar", "kurslar", "kitap tanııtma toplantıları", "yazarların davet edilmesi" ve diğer toplantılara katılan veya düzenleyen kütüphanelerin sayısı 2 ile 27 arasında değişmektedir (Tablo 3-9).

Buna karşılık 95 kütüphane içerisinde, yazarların davet edilmesi 89, yemekli toplantılar 87,

açık oturumlar 84, kütüphane misafir günü 86, balo, çay vb. toplantılar 73, kitap tanıtma toplantıları 71, kurslar 68, yarışma ve yarışlar 43, seminerler 36, kutlama ve anma törenleri 23 kütüphane tarafından hiç kullanılmamıştır (Tablo 3-9).

Bu durum, halk kütüphanelerinde sosyal ve kültürel faaliyetlerden büyük ölçüde yararlanılmadığını göstermektedir.

IV. 5. 3. 5. Yönlendirici ve Yol Gösterici Araçlar

Kütüphaneye gelen okuyucuya, kütüphane içinde yardımcı olmak, yol göstermek ve yönlendirmek için kullanılan halkla ilişkiler araçlarının saptanması amacıyla ankette yer verilen 28. soruya alınan cevaplar Tablo 3-9'da gösterilmiştir. Buna göre, araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 88'inde personel yaka kartı kullanıldığı, 7'sinde ise kullanılmadığı görülmüştür.

Okuyucuya kütüphane içinde yardımcı olan, yol gösteren ve yönlendiren halkla ilişkiler araçlarından olan "yol gösterici işaretler ve levhalar" 61 kütüphane tarafından kullanılmakta, 34'ü tarafından kullanılmamaktadır.

39 kütüphanede, kütüphane plânı kullanılmakta, 56'sında kullanılmamaktadır.

36 kütüphanede, kütüphaneyi kullanma kılavuzundan yararlanılmakta, 59'unda ise kullanılmamaktadır.

50 kütüphanede personeli tanıtıcı fotoğraflı tablo bulunmakta, 45'inde bulunmamaktadır.

Bu durum göstermektedir ki, kütüphane içinde personel yaka kartı dışında kalan yol gösterici ve yönlendirici halkla ilişkiler araçlarının kullanımı yaygın değildir. Bu tür araçlar, okuyucuya yardımcı olmak amacıyla kullanılmakla beraber, kütüphanecinin de işini kolaylaştırmakta, özellikle personel yetersizliği söz konusu olduğunda yarar sağlamaktadır.

Bu türden halkla ilişkiler araçları, kütüphaneciyi, okuyucunun nerede?, nasıl?, kim? gibi sorularından büyük ölçüde kurtaracağı için, kütüphaneciye diğer kütüphane hizmetleri ile uğraşması için daha çok zaman sağlar. Ayrıca, bu araçların kullanılması kolay ve maliyeti ucuzdur.

Bütün bu avantajlarına rağmen, araştırmaya katılan kütüphanelerde, bu araçların kullanılmasının çok yaygın olmaması, halkla ilişkiler açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

IV. 5. 4. Halkla İlişkiler Faaliyetleri

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerinden 64'ü kütüphanesinde okuyucu kazanma amacına yönelik faaliyetler yapıldığını, 23'ü ise, bu tür faaliyetler yapılmadığını belirtmişlerdir. 8 kütüphane yöneticisi, bu konu ile ilgili olarak ankette yer alan 19. soruyu cevaplandırmamıştır (Tablo 3-10).

Bu durum araştırmaya katılan yöneticilerden 64'ünün, kütüphanesinde yeni okuyuculara ulaşma çalışmalarının olduğunu göstermekle beraber, cevap

alınamayan 8 kütüphane ile birlikte 31 kütüphanede bu tip hiç bir faaliyet ve çaba olmadığını ortaya koymaktadır.

Ülkemizdeki halk kütüphanelerinden büyük bir halk kitlesinin yararlanamadığı açık olmakla beraber, araştırmaya katılan yöneticilerden 1/3'ünün görev aldığı kütüphanelerde yeni okuyucular kazanmak yolunda hiç bir çalışma olmaması düşündürücüdür.

IV. 5. 5. Yenilik ve Olayların Halka Duyurulması

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinde, kütüphane ile ilgili yeni bir uygulama, yeni bir imkân veya sosyal veya kültürel bir olayın halka duyurulup duyurulmadığını saptamak amacıyla ankette yer alan 31. soruya, 59 yönetici "evet", 33'ü ise "hayır cevabını vermiştir (Tablo 3-10).

Bu soruya "evet" cevabı veren yöneticiler, bu olay ve yeniliklerin çeşitli sergiler, toplantılar, sosyal ve kültürel faaliyetler, yeni gelen yayınların tanıtılması, yeni başlatılan kütüphane hizmetleri, kütüphaneye kalorifer yapılması, kütüphanenin yeni bir binaya taşınması, kütüphane haftasında düzenlenen programlar, anma ve kutlama törenleri, gezici kütüphane hizmetleri ve değişen duraklar ve yapılan çeşitli yarışmalar gibi etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir.

Gerçekten de, imkânları ne olursa olsun, bir kütüphanede yukarıda sayılan türde bir yenilik ve olayın olmaması mümkün değildir. Bu tür yenilik ve

olayların, büyük veya küçük olması da önem taşımaz. Kütüphanecinin, yenilik ve olayları halka duyurması, halk ile ilişkilerini canlı tutması ve kütüphanenin adını ve orada olduğunu sürekli olarak hatırlatması bakımından çok önemlidir. Hatta denilebilir ki, kütüphaneci yenilik ve olayları yaratabilmelidir.

Araştırmaya katılan yöneticilerden 33'ü bu türden hiç bir duyurunun yapılmadığını belirtmiş, 3'ü ise ilgili anket sorusunu cevaplandırmamıştır. Bunların toplamının 36 olması, halkla ilişkiler açısından düşündürücüdür.

IV. 5. 6. Okuyuculara Aydınlatıcı Bilgi Gönderilmesi

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticilerine, bu konu ile ilgili olarak, "çevredeki kuruluşlara veya kişilere kütüphanenizce hazırlanmış okuma listesi, yeni gelen kitap listesi gibi aydınlatıcı bilgiler gönderiliyor mu?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar, yalnız 23 kütüphanenin bu türden aydınlatıcı bilgileri gönderdiğini, 72'sinin ise böyle bir çalışma yapmadığını göstermektedir (Tablo 3-10).

Bir başka deyişle, araştırma yapılan halk kütüphanelerinin %75.8'i kütüphane imkânları ile ilgili bilgileri kendisine saklamakta, halkına duyurmak ihtiyacını duymamakta veya böyle bir imkânı kullanmamaktadır.

Bu durum halk kütüphaneciliği ve halkla

ilişkiler yönünden sakıncalı görülmüştür.

IV. 5. 7. Kütüphanenin Yerini Şehir Plânı Üzerinde
veya Şehir İçinde Gösteren İşaretler

Halk kütüphanesinin yerini var ise, şehir veya ilçe plânı üzerinde veya çeşitli cadde ve sokaklarda gösteren işaretler olup olmadığını saptamak amacıyla ankette yer alan 29. soruya verilen cevaplar, araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 62'sinin yer aldığı il veya ilçelerde bu türden işaretler olmadığını ortaya koymuştur (Tablo 3-10).

Bu kütüphanelerden 32'sinin bulunduğu yörelerde ise bu türden işaretler vardır.

Halk kütüphanelerine halkın ilgisinin çekilmesi ve yörede bir kütüphane bulunduğunu ve bunun nerede olduğunu duyurmakla başlar. Kütüphanenin var olduğunu ve nerede bulunduğunu bilmeyenlerin, kütüphaneye gelmeleri ve kullanmaları da söz konusu olmaz. Bu bakımdan, araştırmaya katılan halk kütüphanelerimizin bu halkla ilişkiler araçlarından da yeterince yararlanamadıkları sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

IV. 6. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerine

Yapılan Başışlarla İlgili Tartışma ve Yorum

IV. 6. 1. Başış Alma Durumu

Araştırma kapsamındaki halk kütüphanelerinde "başış" imkânlarından ne ölçüde yararlanıldığını saptamak amacıyla ankette yer alan 33. soruya, yöneticilerden 89'u olumlu, 6'sı ise olumsuz cevap vermiştir (Tablo 3-11).

Bu soruya olumlu cevap verenlerden, "bağışı nasıl sağladıkları"nın açıklanması istenmiş ve bu açıklamalar da incelenmiştir.

Bağış alındığını belirten halk kütüphanelerinden yaklaşık %52'sinde, bu bağışın "ikna, diyalog, teşvik, ödül, bağış kampanyaları, teşekkür belgesi verme gibi halk ile yakın ilişki kurmak suretiyle elde edildiği; %48'inin ise, kişilerin, vakıfların, derneklerin ve bankaların kendi istekleriyle ve kütüphaneciler tarafından bir çaba sarfedilmeden alındığı saptanmıştır.

Kütüphanecilerin çabası ile elde edilen bağışların durumu göstermektedir ki, halkla ilişkilere önem verildiğinde bunun karşılığı alınabilmektedir. Öte yandan, hizmet verilen yörelerde yaşayan halk da, kuruluşlar da kütüphaneye yardımcı olmak ve desteklemek eğiliminde bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyelden, halkla ilişkiler uygulamaları ile kütüphane lehinde yararlanmak ve ilgiyi uyanık tutarak, sürekli kılmak gerekir. Bunun için de halkla ilişkiler dışında bir yol yoktur. Diğer taraftan yapılan bağışların niteliği çok önemlidir. Bağışların işe yaramaz, niteliksiz kitap yığınları olabileceği düşüncesi ağır basmaktadır. Bu düşünceye, bağışların %48'inin kütüphane tarafından hiç bir çaba gösterilmeden sağlanmış olması neden olmaktadır.

Halk kütüphanesinin koleksiyonundaki eksiklikleri "

bağış sahibinin elindeki kitaplarla gidermesi mümkün değildir. Burada, bağışların tamamen işe yaramaz olduğu değil, asıl ihtiyaç duyulan materyal olamayacağı vurgulanmak istenmektedir.

IV. 6. 2. Bağış Yapanlar

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerine bağışta bulunanların kim oldukları incelendiğinde, 58 kütüphaneye bağışta bulunan ve "halktan kişiler" olarak gruplandırılabilir olanların (kütüphanenin okuyucuları, varlıklı kişiler, ev kadınları ve öğrenciler) başta geldiği görülmektedir.

Bu grubu, 34 kütüphaneye bağışta bulunan ve tüccarlar, iş adamları, doktorlar ve avukatlardan oluşan "serbest meslek sahipleri" grubu izlemektedir.

Bunların dışında 32 kütüphaneye bağışta bulunan "emekliler" in büyük çoğunluğunu emekli öğretmenler oluşturmakta; 27 kütüphaneye bağışta bulunan "kurum ve kuruluşlar" ise, üniversite, vakıf, dernek, kooperatif, sendika, yayınevi ve sosyal kulüp gibi kuruluşlardan meydana gelmektedir.

Burada da bağışın niteliği üzerinde durmak gerekir. Bağış, kim tarafından yapılırsa yapılsın, ihtiyaçları karşılar nitelikte değilse, yararı da sınırlı olacaktır. Bu bakımdan halk kütüphanelerini desteklemek amacıyla kurulmuş derneklerin, kütüphanenin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bağışlarının daha yararlı olacağı açıktır.

IV. 6. 3. Dernekler

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden, yalnız 15'ini desteklemek amacıyla derneklerin kurulduğu saptanmıştır (Tablo 3-12).

Anketin bu konu ile ilgili sorusuna cevap vermeyen 1 kütüphane ile birlikte, 80 halk kütüphanesi ise, böyle bir dernekten yoksundur ve bağışlar üzerinde bir kontrole sahip değildirler.

Halk kütüphanesinin yer aldığı yörede, kütüphaneyi sevenlerin kuracağı bir derneğin bulunması ve faaliyet göstermesi, etkili halkla ilişkiler uygulamaları için sayısız yararlar sağlar. Aslında, böyle bir derneğin gerçekleştirilmesi de halk kütüphanelerinin çabalarına ve halk kitlesi ile yakınlaşmasına büyük ölçüde bağlıdır. Bu bakımdan da halkla ilişkiler önem taşımaktadır.

IV. 7. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin

"Diğer" Görüşleri ile İlgili Tartışma ve Yorum

Araştırmaya katılan halk kütüphaneleri yöneticilerinin, ankette yer alan konular hakkında veya bunların dışında söylemek istedikleri olabileceği düşüncesi ile, ankette 36. sırada yer alan soru yöneltilmiştir.

Halk kütüphanesi yöneticilerinden 53'ü, başka bir söyleyecekleri olmadığını belirtmişler, 36'sı ise görüş ve dileklerini açıklamışlardır. Bu görüş ve düşüncelerin benzer olanları gruplandırılmıştır (Tablo 3-13).

53 yöneticinin görüş ve düşünceleri incelendiğinde, bunların kütüphanecilerin en çok sıkıntı çektikleri konular ve gerçekleşmesini istedikleri arzular olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yöneticilerin tümü, sorunlarına çözüm getirilmesini diledikleri halde, bu çözümleri hep başkalarından veya üst kuruluşlardan beklediklerini belirtir biçimde ifadeler kullanmışlardır.

Kütüphanecilerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi, kütüphanelerin zenginleştirilmesi, araç ve gereçlerle donatılması, bakanlık-üniversite-kütüphane işbirliğinin sağlanması, mahalli amirler ve öğretmenlerin ilgisi ve yardımı, kütüphanelerarası işbirliğinin gerçekleştirilmesi ve kütüphanecilerin ödeneklerinin yeterli düzeye getirilmesi gibi sorunların çözümünde, üst kuruluşlar kadar, kütüphanecilerin de yapacağı işler vardır. En azından, kütüphanecilerin seslerini duyurmaya çalışmaları ve sorunların çözümü için bıkmadan girişimlerde bulunmaları gerekir. Öte yandan gezici kütüphane hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kütüphanenin öğrencilerin ödev yapma yeri olmaktan kurtarılması, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin etkin duruma getirilmesi ve kütüphanenin tanıtılması gibi konularda da kütüphaneciler çaba gösterebilirler.

Gerek kütüphaneciliğimizin genel sorunlarına, gerekse belli bir kütüphanenin özel sorunlarına çözüm getirmekte başlangıç noktası, kütüphane ve kütüphanecinin kendisidir ve halkla ilişkilere önem verilmesini gerektirir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızın "Bulgular Bölümü"nde ve "Tartışma ve Yorum Bölümü"nde açıklanan verilere dayanarak, varılan sonuçlar ve öneriler bu bölümde ele alınmaktadır.

V. 1. Sonuçlar

V. 1. 1. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphaneleriyle İlgili Sonuçlar

V. 1. 1. 1. Halk kütüphanelerimiz nicelik ve nitelik bakımından Yetersizdir.

Halk kütüphanelerimizin ezeli sorunları olan bina, bütçe, koleksiyon, personel ve okuyucu ile ilgili yetersizliklerin, halen giderilemediği sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesinden 31'inde bina, 38'inde okuma salonu, 35'inde koleksiyon yetersizlikleri olduğu saptanmıştır. Bu halk kütüphanelerinden yalnız 22'sinde gezici kütüphane hizmeti verilebilmektedir. Çocuklara 94 halk kütüphanesinde hizmet verilmesine rağmen, nitelik sorunları ile karşı karşıya olan halk kütüphanelerinde, bu hizmetin de ne ölçüde ve nasıl verilebildiği şüphe uyandırmaktadır.

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden ancak 22'sinde gezici kütüphane hizmeti verilmesi yeterli görülmemiştir. 1985 yılı Türkiye İstatistik

Yıllığı verilerine göre, ülkemizde (bucak ve köylere bağlı kom, oba, mezraa, köy ve mahalleler hariç) 67 il, 572 ilçe ve 36155 bucak ve köy olmak üzere, toplam 36.794 yerleşim birimine, 632 halk ve 126 çocuk kütüphanesi ile hizmet verilmektedir. Bu durum gözönüne alındığında gezici kütüphane hizmetinin yaygınlaştırılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

V. 1. 1. 2. Halk Kütüphanelerindeki Yönetici ve

Personelin Eğitim Düzeyi Düşük ve Yetersizdir.

Araştırmaya katılan halk kütüphaneleri yöneticileri ile, buralarda görevli diğer personel hakkında elde edilen verilerden, bunların eğitim düzeyinin düşük olduğu, çoğunlukla lise veya dengi okul ve ortaokul ve dengi okul mezunları oldukları görülmüştür. 95 halk kütüphanesinde çalışan 1374 kişiden, 494'ü lise veya dengi okul, 241'i ortaokul veya dengi okul, 470'i ise ilkokul mezunudur. Bunlardan sadece 129'u yükseköğretim görmüş, 27'si de lisans üstü bir eğitimi tamamlamıştır. Bu tablo, halk kütüphanelerimiz personelinin, kütüphanecilik ve halkla ilişkiler eğitiminin de yetersiz olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim 95 halk kütüphanesi yöneticisinden, sadece 42'si kütüphanecilik alanında yükseköğretim yapmıştır. Gerçi bu yöneticilerden 52'si kütüphanecilik eğitimi gördüklerini belirtmişlerdir ama, bu eğitimin kurs, seminer, ve konferans niteliğinde olduğu, bunun da tam bir kütüphanecilik eğitimi sayılamıyacağı açıktır. Öte yandan

95 kütüphane yöneticisinden 40'ı hiç bir kütüphanecilik eğitimi görmemiştir. Kütüphanecilik eğitimi gördüklerini belirtenlerden yalnız 28'i, halkla ilişkiler hakkında bilgi sahibi olduklarını açıklamışlardır. Bu bakımdan, halk kütüphanecilerimizin büyük çoğunluğunun genel eğitim düzeyinin, kütüphanecilik ve halkla ilişkiler eğitimlerinin düşük düzeyde ve yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, halk kütüphanelerimizde görev yapanların hizmetiçi eğitim sayılabilecek kurs, seminer, kongre ve konferans ile inceleme gezilerine katılma imkânlarının çok fazla olmadığı; bu tür toplantılara katılma olanağını bulamayan pek çok kütüphaneci bulunduğu görülmüştür. Bu gibi toplantılara katılanların da ne ölçüde yararlanabildikleri ayrıca araştırmaya değer bir konudur.

95 halk kütüphanesi yöneticisinden, 69'unun mesleki toplantılara katıldığı belirlenmiş, 26'sı, bu türden hiç bir toplantıya katılmamıştır.

Araştırma verilerinden, personelin sayıca yetersiz ve kütüphanelerarası dağılımlarının da dengesiz olduğu saptanmış olmasına rağmen, hizmet açısından çok yararlı olabilecek gönüllü hizmet sağlanması hususunda da pek az çaba gösterildiği ortaya çıkmıştır. Nitekim, 95 halk kütüphanesinden yalnız 3'ünde, toplam 3 kişinin gönüllü olarak çalıştığı tespit edilmiştir.

V. 1. 2. Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerindeki
Halkla İlişkilerle İlgili Sonuçlar

V. 1. 2. 1. Halk Kütüphanelerinden Hizmet Verdikleri
Toplumun Büyük Bir Kesimi Yararlanamamaktadır.

Araştırmaya katılan kütüphanelerdeki okuyucu grupları incelendiğinde, bunların %83 gibi yüksek bir oranda öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Bunun dışında kalan %17'yi ise öğretmenler, memurlar, serbest meslek sahipleri, ev kadınları, din adamları, işçiler ve çiftçiler gibi halk grupları oluşturmaktadır.

Öğrenciler, bir toplumun %83 gibi büyük bir kesimini oluşturmadığına göre, öğrenciler dışında kalan büyük gruplar, kütüphane hizmetinden yararlanamıyor demektir.

Araştırmaya katılan 95 halk kütüphanesi yöneticisinden 69'u, ulaşmak istedikleri halde ulaşamadıkları okuyucu grupları olduğunu belirtmişler, ancak bunlardan 25'i ulaşmak isteyip de ulaşamadıkları okuyucu grubu olmadığını ifade etmişlerdir. 95 yöneticiden yalnız 11'i, halk kütüphanelerinden hizmet verdikleri toplumun tümünün yararlanması gerektiğini düşünmektedirler. En yüksek okuyucu sayısına ulaşmakta, kütüphanecinin sorumluluğu olduğunu 23 yönetici; kütüphaneye gelmeyen okuyucuya, kütüphanecinin ulaşması gerektiğini 84 yönetici kabul etmektedir.

Halk kütüphanesinden en yüksek sayıda okuyucunun yararlanmasında, kütüphanecinin sorumluluğu olduğunu

düşünen 23 yöneticiye karşılık, 84 yöneticinin gelmeyen okuyucuya gitme fikrini benimsemesi ve 69'unun da ulaşamadığı okuyucu grupları olduğunu belirtmesi, halkla ilişkiler açısından önemlidir. Ancak, bunların dışında kalan yöneticilerin düşünceleri, ulaşılamayan okuyucu bulunmaması; ulaşılması gereken okuyucu kitlesinin, hizmet verilmesi gereken toplumun tümü olmadığı; büyük okuyucu kitlesine ulaşmakta, kütüphanecinin bir rolü olmadığı veya sınırlı olduğu; kütüphaneye gelmeyen okuyucuya kütüphanecinin gitmesinin doğru olmadığı veya gereksiz olduğu görüşlerinde toplanmaktadır.

Birinci grupta bulunup da, en yüksek sayıda okuyucuya ulaşılmasında, kütüphanecinin rolü olduğunu düşünen, kütüphaneye gelmeyen okuyucuya, kütüphanecinin gitmesi gerektiğini kabul eden ve ulaşamadığı okuyucu grupları olduğunu belirten yöneticiler, düşünce olarak kütüphanecilikte halkla ilişkiler çalışmalarının temelini teşkil eden kütüphane ve hizmetlerinin tanıtılmasına hazırdırlar.

İkinci grupta bulunanlar ise, halk kütüphanelerinin amaçlarına uygun bir düşünce yapısına sahip değildirler. Bu yöneticilerin düşünceleri, "okuyucu ister gelsin, ister gelmesin", "kütüphaneye gelenler yeterli" veya "gelmeyen okuyucunun sorumlusu ben değilim" şeklinde yorumlanabilir.

Halka ulaşmak isteyip de, bunun yollarını bilmeyen veya halka ulaşmak ihtiyacını duymayan kütüphanecilerle, kütüphanenin diğer imkânları kusursuz da

olsa, hizmet verdikleri toplumun büyük kesiminin yararlanması mümkün değildir.

V. 1. 2. 2. Halk Kütüphanecileri Halkla İlişkileri
Bilmemektedirler

Araştırmaya katılan halk kütüphanesi yöneticileri, okuyucu sayısının artmasını engelleyen nedenlerin başta geleni olarak %91.6 oranla, halkın okuma alışkanlığının olmamasına bağlamaktadırlar. Kütüphane hizmetlerinin bilinmemesi, kütüphane koleksiyonunun yetersizliği, kütüphanenin yeterince tanıtılmaması, ulaşım zorlukları, kütüphanenin varlığının bilinmemesi, okuma-yazma oranının düşüklüğü, çalışma saatlerinin uygun olmaması gibi nedenler daha az olarak ve %27-%3.2 arasında değişen oranlarda seçilmiştir.

95 halk kütüphanesi yöneticisinden 80'i, çevre ile kütüphane ilişkilerini engelleyici faktörler olmadığını belirtmişlerdir. Kütüphane-çevre ilişkilerini engelleyebileceği düşünülecek olan dil, din, örf ve adet gibi sosyal ve kültürel bir takım engellerin bulunmaması, halkla ilişkiler çalışmaları yönünden son derece olumludur. Bu durumda, halk kütüphanelerimizin toplumla bütünleşmesi ve mümkün olan en yüksek okuyucu düzeyine ulaşmasında en önemli engel olarak halkın okuma alışkanlığının olmamasını görmek yanıltıcı olur. Halkın okuma alışkanlığı engellerden biri olarak kabul edilebilmekle birlikte, halka okumak için yol gösterilip, gösterilmediği, halkın kütüphane imkânlarından ne ölçüde haberdar olduğu, kütüphaneden nasıl

yararlanacağını bilip bilmediği de göz önünde tutulmalıdır. Ayrıca halkın okuma alışkanlığı olmadığı için kütüphaneye gelmediği düşünülse bile, kütüphanenin çevre ile ilişkilerini engelleyen sosyal ve kültürel sorunlar olmadığına göre, bu ilişkilerin geliştirilmesi ve halka okuma ihtiyacının ve hevesinin aşılması da halk kütüphanecilerimize düşmektedir. Bu da ancak halk kütüphanecilerinin halkla ilişkileri bilmeleri ile mümkündür.

Araştırma verileri göstermektedir ki, 95 halk kütüphanesinden 23'ünde okuyucu kazanmaya yönelik hiç bir faaliyet yapılmamış, 33'ünde kütüphaneyle ilgili yenilik veya olay halka duyurulmamış, 72'sinde kütüphane imkânları hakkında okuma listeleri ve yeni gelen kitapların listesi gibi aydınlatıcı hiç bir bilgi gönderilmemiştir.

95 halk kütüphanesinden, 62'sinin yerini şehir plânı üzerinde veya şehir içindeki cadde ve sokaklarda işaret eden levha ve göstergeler bulunmaktadır.

V. 1. 2. 3. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Araçlarından

Yararlanma Düzeyi Düşük ve Yetersizdir.

Kütüphanecilik eğitimi yetersiz olan, halkla ilişkilerin amacı, ilkeleri, araçları ve bu araçların kullanılması ile ilgili bilgilere sahip olmayan kütüphanecilerimizin, bir bilgiye dayansa da, dayanmasa da halk ile ilişki kurma ihtiyacını duyduğu ve yetersiz de olsa bazı uygulamalar yaptıkları saptanmıştır,

95 il ve ilçe halk kütüphanesinde, halkla ilişkilerin yazılı ve basılı araçlarından, kullanılması en yaygın olanının 82 kütüphaneye kullanıldığı belirlenen

gazeteler olduğu görülmüştür. Ancak basılı halkla ilişkiler araçları, gazetelerden ibaret değildir. Dergilerden, broşürlerden, el kitaplarından, bültenlerden, kılavuzlardan, yıllıklardan, mektuplardan, yerleşim plânlarından, el ilanlarından ve diğer yazılı ve basılı araçlardan yararlanan kütüphanelerin sayısı 6-23 arasında değişmektedir.

Gör-İşit araçlarından olan şehiriçi yayın (anons) sisteminden 69 kütüphane, halkla ilişkiler alanında yararlanmış olmakla beraber; radyo, televizyon, film, slayt, video, fotoğraf ve diğer görsel ve işitsel halkla ilişkiler araçlarının kullanımı yaygın değildir. Bunları kullanan kütüphanelerin sayısı 2 ile 22 arasında değişmektedir.

Halkla ilişkiler araçlarından olan sergi türlerinden 57 kütüphanenin kullandığı "sürekli sergiler" dışında, pano ve vitrinlerin de 34 kütüphane tarafından kullanıldığı saptanmıştır. Gezici sergilerden olan, festivallerden, fuarlardan ve diğer sergi türlerinden yararlanma çok yaygın olmayıp, 6 ile 22 kütüphane arasında değişen sayıda kullanılmıştır.

Halkla ilişkiler için etkili araçlardan olan sosyal ve kültürel faaliyetlerden "kutlama ve anma törenleri 72, seminer ve konferanslar 59 kütüphane tarafından kullanılmış olup; bu türden diğer faaliyetlerden yararlanmanın yaygın olmadığı saptanmıştır.

Halkla ilişkiler araçlarından olan ve gerek kütüphane içinde kullanılabilecek, yönlendirici, yol

gösterici ve kolaylık sağlayıcı işaretler ve tabelalar, gerekse kütüphanenin yerini, şehir plânı üzerinde veya şehir içinde gösteren levha ve işaretlerin de kütüphanelerimizce yaygın olarak kullanılmadığı belirlenmiştir.

Genellikle şehir ve kasabalarımızda park, postahane, istasyon hatta tuvaletlerin yerini işaret eden levha ve işaretler olduğu halde, 95 halk kütüphanesinden, 62'si, kütüphanenin yerini gösteren bu türden tabelaların olmaması düşündürücüdür.

V. 1. 2. 3. Halk Kütüphanelerimizin Çoğu, Kendilerini Destekleyici Bir Derneğe Sahip Olmadıklarından Bağış Alma Durumları Özlenen Düzeyde Değildir.

Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden 89'unun bağış aldıkları saptanmış olmakla beraber, bu bağışların büyük ölçüde kütüphanenin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olamayacağı sonucuna varılmıştır.

Halk kütüphanelerimizin büyük çoğunluğunun bağış almış olması olumlu bir durum olarak gözükmese de rağmen, çoğunlukla bağış sahiplerince kendiliğinden yapılan ve kütüphanecinin hiç bir çaba sarfetmediği bu bağışlar, nitelik yönünden şüphe uyandırmaktadır. Öte yandan araştırmaya katılan halk kütüphanelerinden yalnızca 15'i, kendilerini desteklemek amacıyla kurulmuş bir derneğe sahiptirler. Bu durumda, bir derneğe sahip olmayan ve çoğunluğu oluşturan halk kütüphanelerine yapılan bağışların, kütüphane ihtiyaçlarını karşılamaktan çok, bağış yapanların vermek istedikleri kitap ve diğer materyalden oluştukları açıktır.

Halbuki, kendisini desteklemek amacıyla kurulmuş bir derneğe sahip olan halk kütüphaneleri, gerçek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bağış alınmasında büyük ölçüde söz sahibi olabilirler.

Halk kütüphanelerimizin, gerçek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bağış almakta ve kendilerini desteklemek amacı güden bir derneğin kurulmasını sağlamakta da halkla ilişkilere önem vermeleri gerekir. Halk kütüphanesi sesini duyurmadığı sürece, ihtiyacı karşılayacak bağışlar alınması veya dernek kurulmasının sağlanması mümkün olmayacaktır.

V.2. Öneriler

V.2.1. Halk Kütüphaneleri ile İlgili Öneriler

V. 2. 1. 1. Halk Kütüphanelerinin Nicelik ve Nitelik

Bakımından Geliştirilmesine İlişkin Öneriler

V. 2. 1. 1. 1. Halk Kütüphaneleri Sorunlarının Çözümünde

Halkın Desteğine Başvurulmalıdır.

Ülkemizin ekonomik durumuna paralel olarak, yalnız halk kütüphanelerimiz değil, hemen hemen bütün sektörler yetersizliklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Halk kütüphanelerimizin sayıca artırılması, kütüphanecilerimizin ödeneklerinin yeterli bir düzeye getirilmesi ile bütçe, koleksiyon, okuma salonu ve diğer her türlü araç ve gereç sorunlarının giderilmesi için, devletin diğer kurumlarıyla birlikte kalkınma hamlesinin sonuçlarını beklemek ve bu süreç içerisinde, sorunların en aza indirilebileceğini ümit etmek gerekir. Ancak,

günümüzde herşeyi devletten beklemek yerine, sorunların çözümünde halkın destek ve yardımını sağlamak eğilimi vardır. Örneğin milli eğitim alanında "kendi okulunu kendin yap" kampanyasının olumlu sonuçları görülmektedir. Halk kütüphanecileri de, ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında oynamaları gereken önemli rolün bilinci içerisinde, bugün için sağlanması devletin imkânlarını zorlayan konularda, halkın destek ve yardımına başvurmak durumundadırlar.

Halk kütüphanelerimiz, halkın destek ve yardımını sağlayabilmek için, kendilerini kabul ettirmek, eldeki imkânlarla en iyi hizmetin verilmeye çalışıldığını göstermek ve yetersizlikleri, halkın gözü ile görmesini sağlamak zorundadırlar. Bunun için de, etkin bir tanıtma kampanyası açmak ve çevre ile ilişkileri geliştirmek gerekir. Bir başka deyişle, halk kütüphanelerimiz halkla ilişkilerini geliştirmek zorundadırlar.

V. 2. 1. 1. 2. Gezici Kütüphane Hizmeti Yaygınlaştırılmalıdır.

Halk kütüphanelerimizden, hizmet vermeleri gereken halkın büyük kesiminin yararlanamadığı bilinmektedir. Bu bakımdan ülkemizde halk kütüphanesi hizmetlerinin yaygınlaştırılması, en ücra yerleşim birimlerine kadar ulaştırılması gerekir. Yerleşik halk kütüphaneleri dışında, gezici kütüphane hizmetini geliştirmekle, sorunu büyük ölçüde çözmek mümkündür. Burada "hangi araçla", "hangi parayla" ve "hangi personelle" sorularına cevap bulunması gerekmektedir. Gerçekten de halk kütüphanelerinin

bütçe, koleksiyon, personel, araç ve gereç sıkıntılıları olduğu açıktır. Bu sorunların yakın vadede giderilemeyeceği de bilinmektedir. Bu durumda, gezici kütüphane hizmetlerinin yaygınlaştırılması da, halk kütüphanelerimizin çevre ile kuracağı iyi ilişkilerle mümkün olabilecektir. Gezici kütüphane olarak kullanılacak araçların sağlanması için, hiç şüphesiz kütüphaneyi desteklemek amacıyla kurulmuş bir derneğin veya vakfın büyük yararı olacaktır. Bunun dışında, çevredeki resmi kuruluşlardan ve özel sektörden sürekli olarak veya belirli zamanlarda yararlanmak üzere gezici kütüphane olmaya elverişli bir ulaşım aracı sağlanması yoluna da gidilebilir. Öte yandan, gümrüklerde terk edilmiş hizmete uygun ulaşım araçlarının, Bakanlık aracılığıyla halk kütüphanelerine tahsisi de sağlanabilir.

Gezici kütüphane için ihtiyaç duyulacak personel konusunda da, çevre imkânlarından yararlanılması yolu açıktır. Örneğin gönüllü çalışabilecek öğretmenlerin veya bu hizmeti yapabilecek resmi ve özel sektörden kişilerin yardımını sağlamak yoluna gidilebilir. Gezici kütüphane hizmetinin (şoför dışında) meslek mensubu kişilerce verilmesi esas olmakla beraber, imkânlar elverişli olmadığında, diğer kütüphane personelinden veya gönüllülerden yararlanmaktan başka bir yol görünmemektedir.

Gezici kütüphane hizmetinde gönüllülerden veya kütüphanecilik mezunu olmayan personelden

yararlanılması söz konusu olduğunda, bunlara hizmetle ilgili temel bilgilerin verilmesi ve halk kütüphanesi yöneticileri tarafından denetlenmesi gerekir. Bu denetleme, hizmetin aksayan yönleri varsa, düzeltme imkânı vereceğinden çok önemlidir. Şunu da belirtmek gerekir ki, gezici kütüphane hizmeti hiç verilmemektense, ideal şartlarda olmasa bile kısıtlı imkânlarla verilmesi daha yararlı olacaktır. Gezici kütüphane hizmetinde de, kitap ve okumanın yararına ve kütüphanenin önemine inanan kişilerden, örneğin öğretmenler gibi meslekten olmayanlardan yararlanılması büyük bir sorun yaratmayacaktır. Yeter ki bu gibilere, hizmetin önemi anlatılabilsin ve gerçekten gönül vererek çalışmalarını sağlanabilsin.

V. 2. 1. 2. Halk Kütüphaneleri Yöneticilerinin ve Diğer Personelin Eğitim Düzeyinin Geliştirilmesiyle İlgili Öneriler

V. 2. 1. 2. 1. Halk Kütüphanelerinin Yöneticilerine ve Diğer Personeline Hizmetiçi Eğitim Verilmelidir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, halk kütüphanelerimizde görev yapan yöneticilerin ve diğer personelin eğitimi, kütüphanecilik eğitimi ve halkla ilişkiler eğitimi yetersizdir. Bu bakımdan, halk kütüphanelerimizde çalışan personelin hizmeti iyi yürütmelerini sağlamak amacıyla her şeyden önce, yoğun bir hizmetiçi eğitimden geçirilmeleri zorunludur.

Bu hizmetiçi eğitimin programı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün

üniversitelerimizdeki kütüphanecilik bölümlerinin ve Türk Kütüphaneciler Derneği'nin işbirliği ile hazırlanmalıdır.

Hizmetiçi eğitim, tek tip değil, her düzeydeki kütüphane personeli için, ayrı ayrı hazırlanarak, zaman geçirilmeden uygulamaya konulmalı ve halk kütüphanesi personelinin mesleki bilgi ve tecrübelerini yenilemek, güncelleştirmek ve geliştirmek amacına yönelik olmalıdır.

Hizmetiçi eğitimde personelin halk kütüphaneleri ile ilgili konuların yanısıra, halkla ilişkiler konusunda da bilgi ve tecrübe edinmesi sağlanmalıdır. Burada, bir örnek olmak üzere, halk kütüphanelerinin yöneticilerine ve okuyucu hizmetleri bölüm şeflerine uygulanabilecek bir hizmetiçi eğitim programı önermek isteriz.

Bu program, Devlet Memuru statüsünde olan kütüphane yöneticilerinin ve personelinin, sürdürdükleri hizmeti aksatmamaları ve uzun süre iş başından ayrılmalarının da sakıncalı olacağı düşüncesiyle iki haftalık yoğun bir **eğitimi** öngörmektedir. Hizmetiçi Eğitim Programı Önerisi, günde 8 saat olmak üzere 2 haftalık toplam 80 saat olarak düşünülmüştür.

Önerilen hizmetiçi eğitim programının ilk bölümünü halk kütüphaneleri ile ilgili temel teorik bilgiler verilmesi oluşturmaktadır. Hiç şüphe yok ki, teorik bilgilerin düzeyi hizmetiçi eğitime katılacak

olan personelin, kütüphanecilik eğitimi ile mesleki tecrübeleri gözönünde bulundurularak saptanmalıdır. Ayrıca halk kütüphanelerinin karşı karşıya olduğu sorunların da ele alınarak, pratik çözümler getirilmesi yararlı olacaktır.

Hizmetiçi eğitim programının ikinci bölümü, halkla ilişkilerle ilgilidir. Bu bölümde, halkla ilişkilerin ne olduğu, sağlayacağı yararlar, kullanılacak teknik ve araçlar ile plânlama ve uygulama konusundaki teorik bilgiler ağırlık taşımaktadır.

Hizmetiçi eğitim programının üçüncü bölümünü halk kütüphanelerinde halkla ilişkiler konuları oluşturmaktadır. Bu bölümde yer alan konular, ikinci bölümde yer alan halkla ilişkilerin teorik bilgilerinin, halk kütüphanelerinde uygulanmasına yönelik olarak ele alınmalı ve uygulama çalışmaları da ağırlık taşımaktadır.

Ayrıca hizmetiçi eğitime katılan halk kütüphanesi personelinin basın ve yayın organlarını ziyaret ederek, bu organların çalışmalarını yakından tanımaları ve buralardaki yetkililerle görüş alışverişinde bulunmalarına da imkân sağlanmalıdır.

Hizmetiçi eğitimin belirli aralıklarla tekrarlanması ve verilecek eğitimin ışığında ortaya çıkacak yeni uygulamalar ve sonuçları üzerinde görüşme ve tartışma yapılması yararlı olacaktır. Böylece aksayan, yürümeyen veya uygulamakta zorluk çekilen yönleri saptamak ve yeni çözümler getirmek de mümkün olacaktır.

Halk Kütüphanelerinin Yöneticileri ve Okuyucu Hizmetleri Bölüm Şefleri İçin Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Hizmetiçi Eğitim Programı Önerisi

KONULAR	Teorik saat	Uygulama saat	Toplam saat
1. Programın Amacı ve Kapsamı	2	--	2
2. Halk Kütüphaneleri	18	--	18
2.1. Amaç			
2.2. Görevler			
2.3. Örgüt			
2.4. Personel			
2.5. Okuyucu			
2.6. Sorunlar			
3. Halkla İlişkiler	20	--	20
3.1. Amaç ve İlkeler			
3.2. Araçlar ve Teknikler			
3.3. İzlenecek Yol			
3.4. Örgüt			
4. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler	20	20	40
4.1. Amaç ve Görev			
4.2. Halk ve Hedef			
4.3. Tanıtma ve Olumlu Etkiler			
4.5. Plânlama ve Uygulama			
4.6. H.İ. Plânı Hazırlanması			
4.7. Basın ve Yayın Organları			
4.8. Sonuçların Değerlendirilmesi			
TOPLAM	60	20	80

V. 2. 1. 2. 1. Halk Kütüphaneleri Yöneticilerinin
ve Personelinin Mesleki Toplantılara
Katılma İmkânları Genişletilmelidir.

Araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır ki, halk kütüphanelerinde görevli yöneticilerin küçümsenemeyecek bir bölümü, kendilerine bilgilerini tazeleme imkânı verecek, meslektaşları ile bilgi alış verişi yapmalarını sağlayacak, kütüphanecilikteki yenilik ve gelişmeleri izleyebilecekleri herhangi bir kurs, seminer, inceleme gezisi vb. faaliyete katılmamışlardır.

Türk Kütüphaneciler Derneği, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ve üniversitelerimizin işbirliği ile düzenlenecek mesleki faaliyetlere, halk kütüphanecilerinin mümkün olduğu kadar çok sayıda katılmalarının sağlanması yararlı olacaktır.

Bu gibi mesleki toplantılarda, halk kütüphanecilerine de sorunlarını dile getirme, görevli oldukları kütüphaneler hakkında bilgi verme ve tartışma imkânı mutlaka verilmelidir.

V. 2. 1. 2. 3. Üniversitelerimizdeki Kütüphanecilik
Bölümlerinin Eğitim Programlarında
Halkla İlişkiler, Ayrı Bir Ders Olarak
Yer Almalıdır.

Araştırmamızda varılan sonuçlardan biri de, halk kütüphaneleri yönetici ve personelinin, halkla ilişkiler bilgisinin çok alt bir düzeyde bulunmasıdır.

Hangi tür kütüphane olursa olsun, halk denilen ve kütüphaneyi kullanan veya kullanması gerekenlerden oluşan kitleye hizmet vermek için kurulmuştur. Bu nedenle, kütüphanecilik öğrencileri halk ile ilişkilerini nasıl geliştireceklerini, onunla nasıl bütünleşeceklerini, hangi teknik ve araçları, nasıl kullanabileceklerini ancak ayrı bir "Halkla İlişkiler Dersi"nde, ayrıntılarıyla ve tam olarak öğrenebilirler. Bu bakımdan, halkla ilişkilerin, kütüphanecilik bölümlerinde şimdi olduğu gibi çeşitli dersler içinde, konular olarak değil, programın bir parçası olarak yer alması gerekir.

V. 2. 1. 3. Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkilerle İlgili Öneriler

V. 2. 1. 3. 1. Halk Kütüphaneleri, Hizmet Vermeyi

Amaçladıkları Toplumun Tümüne Ulaşmak İçin, Halkla İlişkiler Faaliyetlerine Önem Vermeli ve Artırmalıdır.

Araştırmamızın sonuçları göstermiştir ki, halk kütüphanelerinin okuyucularını büyük bir çoğunlukla (%83) öğrenciler oluşturmaktadır. Diğer gruplardan olan okuyucular ancak %17'lik bir kitledir. Bu bakımdan öğrencilerin halk kütüphanesi okuyuculuğu devam ederken, diğer halk kitlelerinin de kütüphaneye kazandırılması gerekmektedir. Çünkü bu kütüphanelerin en önemli özelliği 'halkın kütüphanesi' olmalarıdır. Sayı bakımından çok da olsa öğrencilerin okuyucu çoğunluğunu oluşturması, halk kütüphanelerinin 'halkın kütüphanesi' olma özelliğine gölge düşürmektedir. Bunun için, halk kütüphaneleri

yoğun bir tanıtma kampanyasını başlatmalı, plânlı ve programlı bir şekilde halka yönelik faaliyetlerini artırmalıdır. Halk kütüphanelerinde tanıtma amaçlı faaliyetler plânlanırken, yöre ve toplumun özelliklerini göz önünde bulundurulmalı, halkın ilgisini çekecek konulara ağırlık verilmelidir.

Her şeyden önce, halka kendisine hizmet vermek isteyen bir kütüphanesi olduğu, bu kütüphanenin halkın olduğu imajı çok iyi verilmelidir. Bunun için de, şehir içinde en işlek yerlerde, kütüphanenin yeri levhalarla işaret edilmeli, kütüphanenin kapı levhası da dikkat çekici bir biçimde düzenlenmelidir. Vitrinlere, cadde ve sokaklara davetkâr slogan ve resimlerle hazırlanmış pankart ve afişler konulmalıdır. Ayrıca film gösterisi, konser, konferans, açık oturum gibi halkın ilgisini çekecek konularda hazırlanmış faaliyetler düzenlenmelidir. Bu tür toplantılar çok geniş gruplar için hazırlanabileceği gibi, belli gruplar için ayrı zamanlarda da düzenlenebilir. Bu türden toplantıların kütüphane ile ilgili konularda olması gerekmemektedir. Örneğin kadınlara yönelik yemek pişirme, çocuk yetiştirme veya doğum kontrolü gibi programlar; çiftçilere yönelik seracılık, gübreleme, tarım aletlerinin kullanılması gibi faaliyetler, gençlere yönelik pop müziği konseri, sporla ilgili veya uyuşturucularla mücadele gibi konulardaki programlar; işçilere yönelik, meslek hastalıkları, işçi-işveren hakları gibi konulardaki toplantılar halkta, ilgi uyandıracaktır.

Bu faaliyetler düzenlenirken, ilgili konulardaki kütüphane materyalinin çekici bir biçimde sergilenmesi sağlanmalıdır. Bu tür faaliyetler için duyurular da zamanında ve ilginç bir biçimde yapılmalıdır.

Halka yönelik her türden halkla ilişkiler faaliyetleri düzenlenirken, çevredeki basın ve yayın organlarının da dikkatinin çekilmesi gerekir.

V. 2. 1. 3. 2. Halk Kütüphanesi Yöneticileri ve Personeli İçin Halkla İlişkiler Hakkında Bir El Kitabı Veya Rehber Hazırlanmalıdır.

Araştırmamızın sonuçları halk kütüphanecilerimizin halkla ilişkiler bilgilerinin yeterli olmadığını ve gelişmiş güzel yapıldığını göstermektedir. Bu bakımdan halk kütüphanecilerine yardımcı olacak ve yol gösterecek, halk kütüphaneleri için halkla ilişkiler konulu bir rehberin veya el kitabının hazırlanmasını yararlı görmekteyiz. Böyle bir rehber veya el kitabının, hizmetiçi eğitimden yararlanma imkânı bulamayan kütüphaneciler ile kütüphanecilik bölümü öğrencilerine büyük ölçüde yararlı olacağı görüşündeyiz. Bu rehber veya el kitabının Bakanlık-Türk Kütüphaneciler Derneği-Üniversite işbirliği ile hazırlanması ve tüm halk kütüphanelerine dağıtılması uygun olacaktır.

Hazırlanacak rehber veya el kitabında, özellikle halkla ilişkilerin sağlayabileceği yararlar dile getirilmeli, hangi sorunlar için, hangi araçların,

nasıl kullanılacağı ayrıntıları ile belirtilmelidir.

Halk kütüphanelerimizde, halkla ilişkilerin yardımıyla yarar sağlanması için, kütüphanecilerin çevreyi ve imkânlarını tanımaları gerektiği ve kütüphane imkânları da göz önünde bulundurularak, bir plâna göre uygulama yapmaları vurgulanmalıdır. Bu konuda da aşağıda gösterilen "Halkla İlişkiler Plânı Örneği"ni vermek isteriz. Bu plân taslağının birinci bölümünde toplum ve çevre imkânlarının araştırılması öngörülmektedir. Halk kütüphanecileri, hizmet verdikleri toplumun nüfusunu, okuma-yazma, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumunu saptamalıdır. Ayrıca çevredeki resmi ve özel kurum ve kuruluşların da bilinmesi gerekmektedir. Halkla ilişkiler faaliyetlerinde, bu kurum ve kuruluşlardan hem kütüphaneye kazandırılacak potansiyel okuyucu grupları olarak, hem de kütüphaneye yardım ve destek sağlamakta yararlanılacağından, bu saptama çok önemlidir. Bu bakımdan çevrenin yeryüzü özellikleri, ulaşım imkânları ve iklimi de halkla ilişkiler faaliyetlerinin plânlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Halkla ilişkiler plânında ikinci bölümü, halk kütüphanesi ile ilgili imkânların saptanması oluşturmaktadır. Merkez kütüphane, merkeze bağlı hizmet birimleri, koleksiyon, personel, bina, bütçe ve okuyucu durumları ile önceden yapılmış olan halkla ilişkiler faaliyetleri gerçekçi olarak belirtilmelidir.

Bu bilgiler, plânlanacak halkla ilişkiler faaliyetlerinin amacının saptanmasında da yararlı olacaktır.

Halk kütüphanesinin imkânları saptanırken, hangi alanlarda yetersizlikler olduğu ortaya çıkacağından, halkla ilişkiler faaliyetleri de bu yetersizliklerin giderilmesine yönelik olarak plânlanabilecektir.

III. Bölüm, toplum ve çevre ile kütüphanenin imkânları göz önünde bulundurularak, yapılması gereken halkla ilişkiler faaliyetleri ile ilgili plânlama bölümüdür. Plân yapılırken, önce amaç veya amaçların belirlenmesi gerekmektedir. Halkla ilişkiler faaliyetleri ile gerçekleştirilmesi istenen, okuyucu sayısını artırmak, koleksiyonu zenginleştirmek, kütüphaneye gör-işit araçları kazandırmak gibi amaçlardan biri veya bir kaçısı belirtilir. Plânın ikinci kısmı, belirlenmiş olan amaçlara göre, ulaşılması gereken hedef kişi ve kuruluşların saptanması ile ilgilidir. Halkla ilişkiler faaliyetleriyle bu kişi ve grupların ilgisi çekilecek ve amaç doğrultusunda harekete geçmeleri sağlanacaktır.

Okuyucu sayısını artırmak ve yeni okuyucu gruplarına sahip olmak isteniyorsa, bu amaca çevredeki etkin kişi ve kuruluşların yardımı ile ulaşılabilir. Örneğin ev kadınlarına, kadın dernekleri, öğretmenler ve kütüphaneyi kullanan öğrenciler kanalı ile ulaşılabilir. Bu durumda hedef kişi ve kuruluşları, ev kadınları, öğretmenler, öğrenciler, kadın derneklerinin üyeleri oluşturacaktır.

Plânın üçüncü kısmında, hedef kişi ve kuruluşlara hangi yöntemlerle ve araçlarla ulaşılacağı, saptanacaktır. Halkla ilişkilerde yöntem, konu ile

ilgili araştırma, analiz ve ölçme yapılarak belirlenir. Bu da, ilgili kitlenin fikir ve düşüncelerini anlayarak, ihtiyaçlarını ve önerilerini öğrenerek ona ulaştırılacak mesajların iyi düzenlenmesine imkân verir. Bu bakımdan ilgili kitlenin, kütüphane ve hizmetleri hakkındaki düşünceleri, dilek ve şikâyetleri saptanmalı, dernekler ve sendikalar gibi örgütlenmiş grupların da görüşlerine başvurulmalıdır.

Yöntem belirlendikten sonra, kullanılacak halkla ilişkiler araçlarına karar verilmesi gerekir. Kütüphane ve çevre imkânları göz önünde bulundurularak kullanılması en uygun olan araçlar saptanmalıdır. Bu araçlardan hangilerinin, ne ölçüde ve nasıl kullanılacağı belirlenmelidir.

Halkla ilişkiler planının dördüncü kısmı, faaliyetlerin yürütülmesi için, kütüphane içinde yapılacak işbölümü ile ilgilidir. Bu bölümde, halkla ilişkiler faaliyetlerinde hangi işlerin, kimler tarafından yapılacağı belirlenir.

Halkla ilişkiler plânının beşinci kısmında ise, faaliyetlerle ilgili harcamaların hangi kaynaklardan sağlanacağı hakkında bilgiler yer almalıdır.

Burada söz konusu edilen plânda, halkla ilişkiler faaliyetleri sonucunda amacın gerçekleşip, gerçekleşmediğinin saptanması için, sonuçların kontrolü olarak adlandırılabilen bir IV. ana bölümün de yer alması gerekmektedir.

.... HALK KÜTÜPHANESİ
19.. HALKLA İLİŞKİLER PLANI

Ön Çalışmalar

I. Toplum ve Çevre

- I.1. Toplam Nüfus
- I.2. Okuma-Yazma Durumu
- I.3. Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Durum
- I.4. Çevrede Bulunan Kuruluşlar
  - I.4.1. Eğitim Kurumları
  - I.4.2. Sağlık Kuruluşları
  - I.4.3. Askeri Kuruluşlar
  - I.4.4. Kültürel Kuruluşlar (sinema, tiyatro ve kütüphane vb.)
  - I.4.5. Sosyal ve Sportif Amaçlı Dernekler ve Kulüpler
  - I.4.6. Basın ve Yayın Kuruluşları
  - I.4.7. Diğer Kuruluşlar (huzurevi, tutukevi, vb.)

I.5. Coğrafi Durum

II. Halk Kütüphanesi

- II.1. Merkez Kütüphane ve Bağlı Birimler
- II.2. Koleksiyon Durumu
- II.3. Personel Durumu
- II.4. Okuyucu Durumu
- II.5. Bütçe Durumu
- II.6. Bina Durumu
- II.7. Önceden Yapılmış Halkla İlişkiler Faaliyetleri (varsa)

III. Plân

- III.1. Amaç veya Amaçlar
- III.2. Hedef Kişi Grup ve Kuruluşlar
- III.3. Yöntem ve Araçlar
- III.4. Görev Alacak Kişiler
- III.5. Bütçe

IV. Uygulama Sonuçlarının Kontrolü

V. 2. 1. 3. 3. Halk Kütüphanelerinde Eğitici ve
Kültürel Faaliyetlerin Nasıl Düzenleneceği
Konusunda, Ayrıntılı Bir Uygulama Yönergesi
Çıkarılmalıdır.

Kültür Bakanlığı tarafından 1981 yılında uygulamaya konulan Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği'nde halk ve çocuk kütüphanelerinde uygulanacak halkla ilişkiler faaliyetleri sayılmakta ve bunların düzenlenmesi ile ilgili şartlar belirtilmektedir. Ancak bu faaliyetlerin nasıl düzenleneceği hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Bu yönetmeliğe işlerlik kazandırılması ve halkla ilişkiler açısından daha yararlı faaliyetlerde bulunulabilmesi için, hazırlanacak ayrıntılı bir uygulama yönergesi, halk kütüphanecilerimize kolaylık sağlayacak ve çok yararlı olacaktır.

Tablo 2-1: Türkiye'de Nüfusa Göre Kütüphane, Kitap ve Okuyucu Durumu

Yıllar	Kütüphane		Kitap		Okuyucu		Nüfus Yıl Ortası
	Halk	Çocuk	Halk	Çocuk	Halk	Çocuk	
1980	517	286	4.466.156	753.278	8.944.172	4.467.574	44.438.000
1981	537	242	4.917.954	708.739	10.053.708	4.304.640	45.366.000
1982	568	242	5.375.035	781.784	10.173.085	4.380.627	46.312.000
1983	623	130	5.962.955	480.053	14.090.014	2.125.849	47.279.000
1984	632	126	6.167.775	479.699	15.398.242	2.151.933	48.265.000

Tablo 3-1: Araştırmaya Katılanların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Kütüphane Yöneticileri	Yönetici Sayısı	Toplam	Yönetici %	Toplam %
Cinsiyeti				
Kadın	31	95	32.6	100.0
Erkek	64		67.4	
Yaş Grupları				
27-30	8	95	8.5	100.2
31-40	50		52.7	
41-50	32		33.7	
51 +	5		5.3	

Tablo. 3-2: Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumlarının Dağılımı

TÜRÜ	EĞİTİM DÜZEYİ	Yönetici Sayısı	Toplam	Yönetici %	Toplam %
Eğitim Türü	İlkokul	1	95	1.1	100.0
	Ortaokul	4		4.2	
	Lise/dengi	25		26.3	
	Yüksek Öğretim	23		24.2	
	YÖ.kütcülik	42		44.2	
Kütüphane-cilik Eğitimi	Gördü	52	95	54.7	100.0
	Görmedi	40		42.1	
	Cevapsız	3		3.2	
Kütüphane-cilik Eğitimi Görenlerin Halkla İlişkiler Bilgisi	Var	28	95	29.5	100.0
	Yok	29		30.5	
	Bilmiyor	2		2.1	
	Cevapsız	33		34.7	
	Diğer	3		3.2	
Mesleki Toplantılara Katılma	Katılan	69	95	72.6	100.0
	Katılmayan	26		27.4	

Tablo 3.3 : Araştırmaya Katılan Kütüphanelerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Kütüphane Sayısı	%	1985'e Göre Kütüphanenin Yaşı
1922 Öncesi	8	8.4	508-63
1923-1932	18	18.8	62-53
1933-1942	4	4.2	52-43
1943-1952	7	7.4	42-33
1953-1962	30	31.5	32-23
1963-1972	18	18.8	22-13
1973-1983	8	8.8	12- 2
Bilinmeyen	2	2.1	-
	95	100.0	

Tablo 3-4: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Gezici Kütüphane ve Çocuklara Hizmet Durumunun Dağılımı

HİZMETİN TURU	Kütüphane Sayısı	Kütüphane Toplamı	Kütüphane %	Toplam
Gezici Kütüphane Hizmeti:				
Var	22		23.2	100.0
Yok	73	95	76.8	
Çocuklara Hizmet:				
Veriliyor	94		98.9	
Verilmiyor	1	95	1.1	100.0

Tablo 3-5: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Bina, Okuma Salonu ve Koleksiyon Durumunun Dağılımı

Bina, Okuma Salonu ve Koleksiyonun Niteliği	Kütüphane			
	Kütüphane Sayısı	Kütüphane Toplamı	Kütüphane %	Toplam %
Bina Durumu				
Binası kütüphane olarak inşa edilen ve hizmete yeterli olarak nitelendirilenler	59		62.1	
Bir binanın belirli bir bölümünde hizmet veren ve hizmete yeterli olarak nitelendirilenler	5		5.3	
Bir binanın belli bir bölümünde hizmet veren ve hizmete yetersiz olarak nitelendirilenler	12		12.6	
Diğer (çeşitli amaçlarla inşa edilen ve halk kütüphanesi olarak kullanılan yetersiz binalar)	19	95	20.0	100.0
Okuma Salonu Durumu:				
İhtiyacın üstünde, çok geniş	3		3.2	
İhtiyacı karşılıyor, yeterli	54		56.8	
İhtiyacı karşılamıyor, yetersiz	38	95	40.0	100.0
Koleksiyon Durumu:				
Okuyucu İhtiyacını Karşılama Yeterli	59		62.1	
Okuyucu İhtiyacını Karşılama Yetersiz	35		36.8	
Cevapsız	1	95	1.1	100.0

Tablo 3-6: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Personel Durumunun Dağılımı

PERSONEL İLE İLGİLİ BİLGİLER	Kütüphane Sayısı	Kütüphane %	Toplam Personel	Toplam Personel %
TOPLAM PERSONEL SAYISI				
4 ve daha az	8	8.4	27	1.97
5-10	32	33.7	259	18.85
11-20	41	43.1	613	44.61
21-30	5	5.3	139	10.12
31-40	4	4.2	138	10.14
41-60	2	2.1	98	7.13
61 +	1	1.1	71	5.17
Cevapsız	2	2.1	29	2.11
TOPLAM	95	100.0	1374	100.0
EĞİTİM DÜZEYİ				
Lisans Üstü	8	2.39	27	1.97
Lisans Mezunu	64	19.10	129	9.39
Lise/Dengi Okul Mezunu	93	27.76	494	35.95
Orta/Dengi Okul Mezunu	77	22.99	241	17.54
İlkokul Mezunu	89	26.57	470	34.21
İlkokulu Bitirmemiş veya Hiç Eğitim Görmemiş	4	1.19	13	0.94
TOPLAM	(95) 355	100.0	1374	100.0
GÖNÜLLÜ HİZMET				
Var	3	3.2	3	3.2
Yok	92	96.8	-	96.8
TOPLAM	95	100.0	3	100.0

Tablo 3-7 : Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin,
Okuyucu Grupları ile İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

Okuyucu Grupları ile İlgili Düşünceler	Kütüphane Sayısı	%	Toplam %
Okuyucularınız kimlerden oluşuyor?			
Öğrenciler	95	83.0	
Öğretmenler	95	4.0	
Memurlar	95	3.0	
Serbest Meslek Sahipleri	95	2.0	
Ev Kadınları	95	2.0	
Din Adamları	95	1.4	
İşçiler	95	1.2	
Çiftçiler	95	0.4	
Diğer	95	3.0	100.0
Ulaşılmak istenip te Ulaşılamayan Okuyucu Grubu Var mı?			
Var	69	72.6	
Yok	25	26.3	
Diğer	1	1.1	100.0
Halkın Kütüphaneden İdeal Yararlanma Oranı ne Olmalıdır?			
% 100	11	11.6	
% 90-80	48	50.5	
% 70-60	30	31.6	
% 50	6	6.3	100.0
Diğer	-	-	
Kütüphaneden en yüksek sayıda okuyucunun yararlanmasında kütüphanecinin rolü nedir?			
Kütüphanecinin Sorumluluğundadır	23	24.2	
Kütüphaneci Katkıda Bulunabilir	54	56.8	
Kütüphanecinin Rolü Sınırlıdır	17	17.9	
Kütüphanecinin Yapacağı Birşey Yoktur	-	-	100.0
Kütüphanecinin Sorumluluğunda Değildir	-	-	
Diğer	1	1.1	
Okuyucu kütüphaneye gelmiyorsa, kütüphaneci okuyucuya gitmelidir			
Doğru	84	88.4	
Yanlış	1	1.1	
Gereksiz	3	3.2	100.1
Diğer	7	7.4	

Tablo 3-8: Kütüphane Yöneticilerinin, Okuyucu Sayısının Artmasını ve Çevre ile İlişkilerini Engelleyici Faktörler Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı

KÜTÜPHANE YÖNETİCİLERİNİN DÜŞÜNCELERİ	Kütüphane Sayısı	%	Toplam %
Kütüphanede okuyucu sayısının artmasını engelleyen sebepler:			
Halkın okuma alışkanlığının olmaması	87	91.6	—
Kütüphane hizmetlerinin bilinmemesi	26	27.4	—
Kütüphane koleksiyonunun Yetersizliği	20	21.1	—
Kütüphanenin Yeterince Tanıtılmaması	12	12.6	—
Kütüphaneye ulaşım zorluğu	11	11.6	—
Kütüphanenin varlığının Bilinmemesi	7	7.4	—
Okuma-yazma oranının düşük olması	6	6.3	—
Çalışma saatlerinin uygun olmanası	3	3.2	—
Diğer	16	16.8	—
Kütüphanede Çevre ile ilişkileri Engelleyici Faktörler:			
Yok	80	84.2	
Var	14	14.7	
Cevapsız	1	1.1	100.0

Tablo 3-9: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Araçlarının Kullanılma Durumunun Dağılımı

HALKLA İLİŞKİLER ARACININ TÜRÜ	Kütüphane Sayısı	Kütüphane %
YAZILI VE BASILI ARAÇLAR:		
Gazeteler	82	86.3
Dergiler	14	14.7
Broşürler	17	17.9
El Kitapları	6	6.3
Bültenler	19	20.0
Kılavuzlar	20	21.1
Yıllıklar	11	11.6
Mektuplar	10	10.5
Yerleşim Plânları	13	13.7
Afişler (Posterler)	22	23.2
Pankartlar	20	21.1
El İlanları	23	24.2
Diğer	19	20.0
YAYIN-GÖR-İŞİT ARAÇLARI:		
Radyo	20	21.1
Televizyon	12	12.6
Film	18	18.9
Şehirîci Yayın (Anons)	69	72.6
Slayt (Dia)	8	8.4
Video	3	3.2
Fotoğraf	22	23.2
Diğer	10	10.5
SERGİLER:		
Sürekli Sergiler	57	60.0
Gezici Sergiler	18	18.9
Pano ve Vitrinler	34	35.8
Fuarlarda Pavyon	6	6.3
Festivaller	9	9.5
Diğer	17	17.9
SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER:		
Misafir Günü	9	9.5
Kütlama ve Anma Törenleri	72	75.8
Yemekler	8	8.4
Balo, çay, vb.	22	23.2
Yarışma ve Yarışlar	52	54.7
Açık Oturumlar	11	11.6
Seminer ve Konferanslar	59	62.1
Kurslar	27	28.4
Kitap Tanıtma Toplantıları	24	25.3
Yazarların Davet Edilmesi	6	6.3
Diğer	2	2.1
KÜTÜPHANE İÇİ YOL GÖSTERİCİ ve YÖNLENDİRİCİ ARAÇLAR		
Kütüphaneyi Kullanma Kılavuzu	36	37.9
Kütüphane Yerleşim Plânı	39	41.1
Yol Gösterici İşaretler ve Levhalar	61	64.2
Personeli Tanıtıcı Fotoğraflı Tablo	50	52.6
Personel Yaka Kartı	88	92.6
Diğer	7	7.4

Tablo 3-10: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Halka Yönelik Aydınlatıcı ve Yönlendirici Faaliyetlerin Durumunun Dağılımı

FAALİYETLERİN TÜRÜ	Kütüphane Sayısı .	Kütüphane Toplamı	Kütüphane %	Toplam %
OKUYUCU KAZANMA AMACI İLE YAPILAN FAALİYETLER				
Var	64	95	67.4	100.0
Yok	23		24.2	
Diğer	8		8.4	
YENİLİK VE OLAYLARIN HALKA DUYURULMASI				
Duyuruldu	59	95	62.1	100.0
Duyurulmadı	33		34.7	
Cevapsız	3		3.2	
İMKANLAR HAKKINDA AYDINLATICI BİLGİ GÖNDERME				
Gönderiliyor	23	95	24.2	100.0
Gönderilmiyor	72		75.8	
KÜTÜPHANENİN YERİNİ ŞEHİR PLANI ÜZERİNDE VEYA ŞEHİR İÇİNDE GÖSTEREN İŞARETLER				
Var	32	95	33.7	100.1
Yok	62		65.3	
Cevapsız	1		1.1	

Tablo 3-11: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerinde Bağış Alma Durumu ve Bağış Yapanların Dağılımı

BAĞIŞ DURUMU	Kütüphane Sayısı	Kütüphane %
Bağış Alma Durumu:		
Alındı	89	93.7
Alınmadı	6	6.3
Bağış Yapanlar:		
Halktan Kişiler	58	30.0
Serbest Meslek Sahipleri	34	17.6
Emekliler	32	16.6
Kurum ve Kuruluşlar	27	14.0
Memurlar	21	10.9
Miras ve Vasiyet Sahipleri	13	6.7
Parlamententerler	4	2.1
İşçiler	2	1.1
Din Adamları	1	0.5
Çiftçiler	1	0.5

Tablo 3-12: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanelerini
Desteklemek Amacıyla Kurulmuş Derneklerin
Durumunun Dağılımı

DERNEK	Kütüphane Sayısı	Kütüphane %
Var	15	15.8
Yok	79	83.2
Cevapsız	1	1.1
TOPLAM	95	100.1

Tablo 3-13: Araştırmaya Katılan Halk Kütüphanesi Yöneticilerinin
"Diğer" Görüş ve Düşüncelerinin Dağılımı

"Diğer" Görüş ve Düşünceler	Seçilme Sıklığı	Cevap %	Yönetici Sayısı	Yönetici %
Var:	-	-	53	55.8
<u>Görüş ve Düşünce</u>				
Kütüphanecilerin eğitim düzeyi yükseltilmeli ve hizmetiçi eğitime önem verilmeli	26	20.0		
Kütüphanelerde bilgi kaynakları takviye edilmeli özellikle göze ve kulağa hitabeden araçlar ve her türlü gereçlerle donatılmalı	21	16.1		
Bakanlık, üniversite, kütüphane, öğretmen ve kütüphanelerarası işbirliği gerçekleştirilmelidir	15	11.0		
Kütüphaneler ve kütüphanecilik hizmetleri tanıtılmalıdır	14	10.6		
Kütüphanecilerin ünvan ve ödenekleri yeterli bir düzeye getirilmelidir	13	10.0		
Kütüphanelerdeki personel eksikliği giderilmelidir	12	9.0		
Kütüphane binaları elverişli duruma getirilmelidir	9	6.8		
Halka kitap ve okuma sevgisi kazandırılmalı, okuma alışkanlık haline getirilmelidir	8	6.0		
Okullara kütüphanecilik dersi konulmalıdır	3	2.3		
Gezici kütüphane hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır	3	2.3		
Kütüphane, öğrencinin ödev yapma yeri olmaktan kurtarılmalıdır	3	2.3		
Aynıyat Talimatnamesi değiştirilmelidir	3	2.3		
TK Derneği etkin duruma getirilmelidir	1	0.7		
Kütüphane mecburi çalışma saatleri dışında da görev yapmalıdır	1	0.7		
Yok			42	44.2
Toplam	132	100.0	95	100.0

.BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

Abadan, Nermin, Modern Toplumlarda Halkla Münasebetler Ankara, TODAİE Yayını, 1964

Albing, William. Modern Public Opinion New York, McGraw Hill Inc., 1956

Alpay, Meral. Kütüphanecilik Terimleri İstanbul, Edebiyat Fakültesi Yayınevi, 1973

Angoff, A. (ed) Public Relations For Libraries: Essays In Communication Techniques Wesport-London, Greenwood Press, 1973

Asna, M.Alaaddin. Halkla İlişkiler (genişletilmiş 2. baskı) İstanbul, Bahar Matbaası, 1974

Aspley, J.C-L.F. Van Houten (eds). The Dartnell Public Relations Handbook Chicago-London, The Dartnell Co., 1956

Aydın, V. Kamu Kuruluşlarında Halkla İlişkiler Ankara, MPM Yayını, 1970

Bacon, R.H. Bacon's Publicity Handbook Chicago, Bacon and Co., 1955

Baeckler, Virginia Wymen. Sparkle! PR For Library Staff New Jersey, Sources, 1980

Baus, Herbert M. Public Relations at Work New York, Harper and Brothers Inc., 1948

Bernays, Edward L. Public Relations Oklahoma University of Oclahoma Press, 1970

Black, Sam. Practical Public Relations London, Sir Isaac Pitman and Sons Ltd., 1962

Borgwardt, S. Library Displays (2nd ed.), Johannesburg, 1970

Canfield, Bertrand. Public Relations Illinois, Irwin, 1969

Center, Allen H. Public Relations In Action New York, McGraw Hill Inc., 1957

- Coplan, Kate. Effective Library Displays: How to Prepare and Promote Good Displays (2nd ed.), New York, 1960
- Coplan, Kate and Edwin Castagna (eds). The Library Reaches Out Oceana, 1965
- Çadırcı, Suat. Halkla İlişkiler Ankara, 1967
- Çerçi, Meral ve Semra Şen. Halkla İlişkiler Ankara, 1967
- Daniel, H. Public Libraries for Everyone New York, Doubleday, 1961
- Daver, Bülent. Siyasal Bilime Giriş A.Ü. SBF Yayını, 1968
- Dempsey, F.J. Public Relations ALA Year Book, ALA, 1979
- Douglas, M.D. The Teacher-Librarians Handbook (2nd ed.), Chicago, III., ALA, 1949
- Ertekin Yücel. Halkla İlişkiler Ankara TODAİE Yayınları (Yayın No: 202), Sevinç Matbaası, 1983
- Ersoy, Osman. Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma Ankara, Güven Matbaası, 1966
- Finn, David. Public Relations and Management New York, Reinhold Publishing Co., 1967
- Frantz, J.C. Small Public Library-It's Establishment, Organization and Development ALA, 1963
- Garvey, M. Library Displays: Their Purpose, Construction and Use New York, H.W.Wilson Co., 1969
- Library Public Relations: a Practical Handbook New York, H.W.Wilson Co., 1980
- Griswald, Glen and Denny Griswald (eds). The Standard Public Relations Handbook New York, Halt Inc., 1948
- Golden, Hal and Kitty, Hanson. How to Plan, Produce and Publicize Special Events Oceana, 1960
- Haley, Anne and Johnston, Gail. Manual of Library Policies: PNLA Special Publications Series Baker, OR., Pasific Northwest Library Association, 1979
- Hall, Brian M. Public Relations and Public Libraries Loughbrough, Loughbrough University of Technology, 1980

- Harlow, Rex F. and Marvin, Black. Practical Public Relations New York, Harper and Row, 1952
- Harrison, K.C. Public Libraries Today London, Lockwood, 1963
- Public Relations for Librarians London, Lockwood, 1973
- Heatcote, D. Public Relations and Publicity Shoestring, Bingley, Connecticut, 1975
- Heilbronner, R.L. Public Relations Harper's, 1957
- Hekimgil, Emin. Halkla İlişkiler, Reklam ve Propaganda: Türkiye'nin Tanıtılması Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi, 1968
- Hennessy, B. Public Opinion Belmont, Calif., Wadsworth Publishing, 1965
- Hunter, Eric. Displays for Librarians: a Handbook Liverpool, 1975
- IFLA Standards for Public Libraries München, Verlag Documentation, 1973
- Jones, Clara S. (ed). Public Library Information and Referral Service Syracuse-New York, 1978
- Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri Ankara, Tek Işık Matbaası, 1981
- Karasar, Niyazi. Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi Ankara, Pars Matbaası, 1976
- Bilimsel Araştırma Yöntemi Ankara, Matbaş Matbaası, 1982
- Kazancı, Metin. Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler Ankara, A.Ü. SBF Yayınları (Yayın No: 417) Sevinc Matbaası, 1978
- Halkla İlişkiler Ankara, A.Ü. SBF Yayınları, (Yayın No: 459), SBF BYYO Basımevi, 1980
- Kies, C.N. Problems in Library Public Relations New York-London Bowker Co., 1974
- Kohn, Rita and Tepper, Krysta. You Can Do It: a PR Skills Manual For Librarians Metuchen, New Jersey, Scarecrow Press Inc., 1981

- Lesley, Philip (ed). Public Relations in Action Chicago, University of Chicago Press, 1947
-
- Public Relations Handbook New Jersey, Prentice Hall Inc., 1968
- Lock, R.N. Library Administration London, Lockwood, 1961
- Loizeaux, Marie D. Publicity Primer New York, H.W.Wilson Co., 1959
- Lubans, J.Jr. Educating the Library User New York-London, 1974
- Marston, John. The Nature of Public Relations New York, McGraw Hill Inc., 1963
- Maurois, A. Public Libraries and Their Mission Paris, UNESCO, 1961
- Nolte, L.W. Fundamentals of Public Relations New York, Pergamon Press, 1974
- Orrick, James B. Halkla İlişkiler Çev: Oguz Onaran, Ankara, A.Ü. BYYO Yayınları (Yayın No: 1), 1967
- Ranganathan, S.R. Library Manual for Library Authorities, Librarians And Honorary Library Workers (2nd ed.), Colorado, Libraries Unlimited Inc., 1982
- Rice, Betty. Public Relations for Public Libraries New York, H.W. Wilson Co., 1972
- Robins-Carter, Jane (ed). Public Librarianship, a Reader Littleton, Colorado, Libraries Unlimited Inc., 1982
- Robinson, E.J. Communication and Public Relations Ohio, Merrill, 1966
- Savaşçı, Abdullah ve Nurten Eke. Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası Ankara, Güven Matbaası, 1976
- Schwartz, Alvin. Evaluating Your Public Relations New York, NPRCHW, 1965
- Sezer, Duygu. Kamu Oyu ve Dış Politika Ankara, A.Ü. SBF Yayınları (Yayın No: 339) Sevinc Matbaası, 1972
- Sherman, Steve. ABC's of Library Promotion Metuchen, New Jersey, The Scarecrow Press, Inc., 1971
- Simon, R. Perspectives In Public Relations Oklahoma, University of Oklahoma Press, 1966

- Stephenson, H. Handbook of Public Relations New York, McGraw Hill, 1960
- Tan, E.M. Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar Ankara, A.Ü. Eğ.F. Yayınları (Yayın No: 97), 1981
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Türkiye İstatistik Yıllığı 1985 Ankara, Dev.İst.Enst. (Yayın No: 1150) DİE Matbaası, 1985
- Toros, Aykut ve Öztaş, Ayhan. Tez Yazım ve Basım Esasları El Kitabı Ankara, Ofset Fotomat, 1984
- Tortop, Hamdi. Halkla İlişkiler Ankara, İlk-san Matbaası Ltd.Şti., 1982
- Trinker, C.L. Teaching for Better Use of Libraries Hamdon-Connecticut, Shoestring Press, Inc., 1970
- Turabian, Katel. A Manual for Writers of Term Papers, Theses, Dissertations (3rd ed.) Chicago, University of Chicago Press, 1967
- Van Wynen Baeckler, V. PR for Pennies: Low Cost Library Public Relations New Jersey, 1978
- Sparkle PR for Library Staff Hopewell-New Jersey, Sources, 1980
- Wallece, S.L. Patrons Are People: How to be a Model Librarian (2nd ed.), ALA, 1956
- (ed). Friends of the Library Organization and Activities ALA, 1962
- Wheler, J.L and Goldhor, H. Practical Administration of Public Libraries New York, Harper and Row, 1962
- Wright, J.H and Christan, B.H. Public Relations in Management New York, McGraw Hill, 1949
- Yazıcı, Mustafa. Türkiye'de Kitap ve Kütüphane Meseleleri Ankara, Yeni Adım Matbaası, 1970
- Yurdadoğ, Berin U. Kitaplık Bilim Terimleri Sözlüğü Ankara, TDK Yayınları (Yayın No: 394), 1974

MAKALELER

- Ainscough, Peter J. "Public Relations Work-Publicity and Teaching Use" British Librarianship and Information Science, 1971-1975, 271-275.
- Alloway, Catherine, "A Holistic View of Adult Services" RQ 22(2), Winter 1982, 132-134.
- Arnett, Janet. "Public Relations Campaign of the Directors of Ontario Regional Library" Ont.Libn.Rev., 63 (2), June 1979, 114-118.
- Arnold, Len. "Aspects of Library Public Relations: Introduction" Library Trends, 7 (2), October 1958, 237-238.
- Artukoğlu, Adil. "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi" Kütüphaneciliğin Sesi, 1(2/3), 1962, 5-10.
- Ballord, T.H. "Programming In Public Libraries: a Dissenting Viewpoint" Wilson Lib.Bull., 55, February 1981, 413-418.
- Barron, Daniel and Curran, Charles. "A Look at Community Analysis: Some Myths and Some Realities" Public Libraries, 20 (1), Spring 1981, 29-30.
- Barrow, P. "Public Relations Starts At Home" Ontario Library Review, 59, 1975, 196-197.
- Baysal, Jale. "XVII. Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma" TKDB, 30 (2), 1981, 84-85.
- Berger, Patricia. "An Investigation of the Relationship Between Public Relations Activities and Budget Allocation in Public Libraries" Inf.Pro.Man., 15 (4), 1979, 179-193.
- Berry, J.N. "Selling the Library" Library Journal, 1974, 99.
- Bishop, C.A.C. "I Only Work Here: a Matter of Public Relations" New Zealand Libraries, 34, April 1971, 63-67.
- Blaka, L. "There's a Pet in my Book Bag!" Il Top News, 31, November 1974, 90-94.
- Bobinski, G.S. "Case Studies in Library Public Relations" Kentucky Library Association Bulletin, 34, April 1970, 13-16.
- Booz, M.T. "Library Public Relations and Publicity for Survival" Calif.Lib., 38, 1977, 35-39.

- Breedin, B. "Welcome to the Library" College and University Journal 13, May 1974, 33-34.
- Brunton, D.W. "Library Newsletter Distributed in Supermarkets" Unabashed Librarian, 16, Summer 1975, 31.
- Bryant, B.E. "Getting Library Materials and Services Talked About" Michigan Librarian, 36, Summer 1970, 12-13.
- Buchanan, M.B. "Developing a Library Public Relations Program" Library Trends, 7 (2), October 1958, 253-258.
- Buller, Grace. "Management by Results" Ont.Libr.Rev., 63 (2), June 1979, 102-108.
- Carlson, Sheila. "Public Relations for the Public Library" Current Studies in Librarianship, 3 (1/2) Spring/Fall 1979, 42-50.
- Caron, Barbara. "Women in the Community: Humanities Programming for The Public" West Virginia Libraries, 34 (3) Fall 1981, 24-25.
- Catheside, Paul. "Fair Exchange" Assistant Libr., 69 (7/8), July/August 1976, 136.
- Chodos, Laura B. "Results of the White House Conference and Public Libraries- The 1982 Survey" Public Libraries, 21 (4), Winter 1982, 136-137.
- Claff, W.L. "Two-way Street: The Public Library and the Community" Bay State Libn., 51, October 1961, 11-12.
- Craigwell, J. "Libraries, Archives and Public Relations" Guyana Libr. Ass.Bull., 5 (2), 1976, 5-7.
- Cribb, Gülçin. "Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimin Önemi" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX (2), 1981, 90-99.
- Curzan, Susan. "Survival Strategies for Library Managers" Wilson Library Bulletin, 54, December 1979, 224-229.
- Davenport, L.B. "Selling the Library: Can a Librarian Succeed as a Carnival Huckster?" Michigan Librarian, 39, 1973, 5-6.
- Deloney, H.E., "Your Library's Image: Practical Public Relations" Ontario Library Review, 57, 1973, 190-191.
- De Vos, L. "PR Politics: It's Not Who You Know, But Who Knows You" Focus, 24, September 1970, 144-146.
- "Don't Treat Public Like Relations" Mississippi Library News, 33, December 1969, 192-194.

- Ellis, C. "Evolving Role of the Librarian as a Communicator" Oklahoma Librarian, 22, October 1972, 9-10.
- Elsmo, Nancy and Nevett, Micki. "The Public Library; a Resource Center for Parentes: a Drama in Three Acts" Public Libraries 22 (3), Fall 1983, 96-98.
- Ersoy, Osman. "Kütüphanecilik Kursları" A.Ü. DTCF Dergisi, 23 (1/2), 1960, 49-59.
- _____ "Kütüphane Binaları" Kütüphaneciliğin Seri, 1 (1/2), 1962, 2-4.
- _____ "Gezici Kütüphaneler II" TKDB, 12 (1/2), 1963, 31-42.
- _____ "Halk Kütüphaneleri II" Yeni Yayınlar, 23,(5) 65-78, (6) 81-95, 1978.
- Estes, E.G., "All Things to All People" Iowa Library Quarterly, 21, January 1973, 333-337.
- Evans, E.W. "How to Get Publicity for Your Library" Library News, Bulletin, 36, October 1969, 258-264.
- Field, O.T. "Effective Administrator" Southeastern Libn., 11, Fall 1961, 213-221.
- Fielding, K.R. "On My Mind: How to Prevent Censorship-Cultivate Local Politicians" Am.Lib., 7 (10), November 1976, 623-625.
- Fontaine, S. "Library Public Relations- a Practical Handbook" (Book Review) Library Journal, 106 (8), 1981, 863.
- Foskett, D.J. "LA 77 Centenary" New Library World, 78, 1977, 4-6.
- Fox, C. and others "Trends in Public Library Services to Individuals and Groups" N.Carolina Lib., 19, Spring 1961, 75-78.
- French, Sonia. "Marketing the Art Library" Art Libraries Journal, 2 (2), Summer 1977, 11-19.
- Friesen, Ron. "Here Comes the Reporter: Suggestions for Dealing With the Media" Manitoba Library Association Bulletin, 13 (3), June 1983, 30-33.
- Gallanger, A. "Publicity in Depth" New Library World, 73, November 1972, 433-434.
- Garratt, Morris. "Local Advertising" New Library World, 74, May 1973, 100-101.

- Gerard L. "Your Program and the News Media: What is Good Publicity" Film Library Quarterly, 7 (3-4), 1974, 79-84.
- Gilchrist, E.L. "N.Z.L.A Committee on Public Relations" N.Z.Lib., "/ (6), October 1973, 340-346.
- Glover, P. "Planning Participation and Public Relations: Essentials for Trustees" Tenn.Libn., 30, Fall 1978, 16-18.
- Gonzales, Michael and Geerely, Bill and Whitney, Stephen. "Assesing the Library Needs of the Spanish-speaking" Librn.J., 105 (7), April 1980, 786-789.
- Gökçe, Kemal. "Kitap Toplama, Dağıtım ve Okutma Kampanyası" (Basın Toplantısı 2. Konuşma Metni), Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 30 (4), 1981.
- Gürtürk, Sami. "Halk Kütüphanelerinin Genel Durumu" TKDB, 14 (1/2), 1965, 26-35.
- Hall, V.S. "Public Relations and the Librarians" S.E.Libn., 28, Fall 1978, 177-182.
- Haycock, Ken. "Community Involvement In School Libraries: a Public Relations Approach" Can.Lib., 30 (2), March/April 1973, 110-115.
- Harris, W.B. "Public Relations for Public Libraries" Assistant Librarian, 64, 1971, 18-19.
- Head, M.C. "Bridged and Good Gaps Lately?" SLA News, 106, November 1971, 392-394.
- Hemphill, M. "Communication: Establishing Good Public Relations" Illinois Libraries, 55, January 1973, 13-15.
- Hoey, P. O'N. "Public Relations: The Saft Sell" Aslib.Proc., 25 (10), October 1973, 375-380.
- Holmes, Richard. "North Dakota Reports on Continuing Education Preferences" Rural Libraries, 3 (2), Spring 1973, 37-57.
- "How To Give a Better-Than-Offhand Talk Without Being a Showman" Unabashed Librarian, 16, 1975, 29.
- Howard, E.N. "Public Relations:What It is, With a Bit of What It is Not" Kentuck Library Assn. Bulletin, 34, April 1970, 9-12.
- IFLA. "Guidelenes for Public Library Service" IFLA Journal, 3 (1), 1978.

- Ireland, J.C. "Public Relation and Public Library: An Interview With Ann Gallmayer" Louisiana Library Association Bulletin, 34, Summer 1971, 34-39.
- Irving, Anne. "New Directions for Libraries" Lib.Ass.Rec., 81 (4), April 1979, 179-181.
- "Isn't It Good To Know? Library PR That Works" American Libraries, 6, May 1975, 285-286.
- Jakson, A.R.H. "Publicity or Selling the Information Service" Aslib. Proceedings, 25, 1973, 385-388.
- Josey, E.J., "Using Grass Roots Organizations to Support Library Service" Public Libraries, 22 (1), Spring 1983, 14-16.
- Katan, T. "Promotion and Public Relations for the Small Public Library" APLA Bull., 42 (3), November 1978, 5.
- Kum, İlhan. "XVII. Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX (2), 1981, 86-87.
- Lacy, D. "Public Libraries In a Changing Society" Bay State Libn., 52, January 1962, 3-4.
- Ladoff, N.S. "Cut the Whining and Get to Work (letter)" Wilson Library Bulletin, 49, 1975, 711.
- Lagemann, J.K. "Friendliest Place In Town" Readers Digest, 78, April 1961, 165-166.
- Latshaw, P.H. "Evaluating Your Public Relations Program" Ohio Lib. Assn.Bull., 48, April 1978, 32-34.
- Laughlin, M. "Action Activities: Worthwhile Service That Is Always Close At Hand" Learning Today, 6, Summer 1973, 98-100.
- Lewis, F. "Practicing Public Relations: a Jigsaw Puzzle" Cath.Lib. Wld., 49, December 1977, 221-224.
- "Library and the Community" Catholic Library World, 46, May 1975, 420-441.
- "Library Programming: Something for Everyone" Library Journal, 100, 1975, 1764.
- "Library Public Relations" Catholic Library World, February 1975.
- "Library Services Payoff at Auction" Louisiana Library Association Bulletin, 37, Winter 1975, 126.

- Liebenow, E.L. "Library Public Relations: Needed Service or Expensive Frill?" Pacific Northwest Library Assn. Quarterly, 39, July 1975, 14-18.
- "Listening and Talking to Your Public" Wisconsin Library Bulletin, 67, March 1971, 66-100.
- Mangeim, D.S. "Defining Public Relations" New Jersey Libraries, 11, 1978, 24-27.
- Manley, W. "Facing the Public" Wilson Lib. Bull., 55, January 1981, 366-367.
- Marchant, M.P. "Public Relations and Library Power" Idaho Librarian, 25, 1973, 100-106.
- McNeely, K. "Public Relations in the Library" Idaho Librarian, 27, 1975, 10-14.
- McNeil, Ella. "Book Selection Policy" Assistant Librn., 71 (3), March 1978, 30-32.
- Meyers, J.K. "Practical Public Relations" Ohio Libr.Ass.Bull., 48, April 1978, 19-20.
- Middleton, D. "About Library Public Relations" Wyoming Library Roundup, 28, 1973, 11.
- Moidenhauer, J.A. "Public Relations: What's That?" IPLQ Quarterly, 12, April 1971, 193-196.
- Moore, Lynnell.A. "Trends, Innovations and Strategies in Library Public Relations" Cath.Lib.Wld., 46 (10) May/June 1975, 430-433.
- Murphy, E and Murphy C. "Effective Communication" Illinois Libraries, 55, January 1973, 53-54.
- Nelson, M.G. "Proper Limits of Empathy: Public Understanding of Library Services" Wilson Libr.Bull., 54, 1980, 612.
- Norton, A. "Library Public Relations: New Opportunities in a Growing Field" Library Trends, Winter 1984, 291-302.
- Nyren, Karl. "News in Review 1981" Libr.J., 107 (2), January 1982, 139-150.
- Obeler, E.M. "Public Relations and Intellectual Freedom" Pacific Northwest Library Assn. Quarterly, 38, April 1974, 17-21.
- O'Donnell, P. "Ways in Which Librarians Can Inform the Public About Services and Resources" Wyoming Library Roundup, 28, 1973, 31-38.

- O'Rourke, E. "Libraries Do Advertise" Il. Assistant Librarian, 67, 1974, 27-29.
- Owens, N. "Changing Public Relations" Oklahoma Librarian, 20, 1970, 14-17.
- Palmer, B. "What Is This Library" Okla.Libn., 14, April 1964, 39-42.
- Penland, P.R. "Are Your Attitudes Showing" Bibliog. Lib.J., 86, 1961, 194-198.
- Phelps, T.C. "PR Design and Community Response" Pacific Northwest Library Assn. Quarterly, 36, 1972, 4-13.
- "PR:Where It's at in Michigan Libraries" Michigan Librarian, 39, Summer 1973, 5-16.
- Proeschel, Diana C. "Getting Started: Ideas for Library Public Relations" Public Libraries, 17, Spring 1978, 6-7.
- _____ "Public Relations in 1980's" Public Libraries, 20 (1), Spring 1981, 22-24.
- Posner, Marcia. "P.P.P.R: Two Keys to Circulation Success" Sch.Lib. J., 22 (6), February 1976, 15-19.
- "Publicity With a Purpose for Libraries on a Shoestring" Library Journal, 99, 1974, 862-863.
- Renborg, Greta. "How Are We to Reach New Readers" Library Association Record, August 1959, 191-193.
- _____ "The Outreaching Library" The Lib.Wld., 67 (784), October 1965, 115-119.
- Rhys, Meier. "The Public and The Librarian" Rhod.Librn., 7, 1975, 4.
- Rice, Carolyn A. "The Tyranny of the Bells: Reflections on The Difference Between School and Public Librarianship", Libr. J., 103 (6), March 1978, 618-620.
- Richardson, R. L. "Small and Medium-Sized Public Libraries" Lib.Trends, 10, 1961, 132-138.
- "Roar of The Crowd: The Smell of the Catalog" American Libraries, 6, 1975.
- Rogers, Keela. "The Media: Don't Hide Your Light Under The Library Bushel" CLIC Quarterly, 2 (1), March 1983, 35-37.

- Sağlamtunç, T. "Metropolitan Kent Kütüphaneciliği ve Ankara'da Halk Kütüphanesi Hizmeti" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX (2), 1981, 67-71.
- Schmidt, Janet. "Outline for An Online Public Relations Program" Online, 2 (4), October 1978, 47-50.
- Scilken, M.H. "Realism in Public Library Public Relations" Library Journal, 97 (1), April 1972, 1246-1247.
- Sefercioğlu, N. "Atatürk İnkılapları ve Kütüphaneciliğimiz" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX (2), 1981, 49-56.
- "TKD X. Genel Kurul Toplantısını Açış Konuşması" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX (2), 1981, 135-137.
- "Selling the Library: Fund Raising and PR" Library Journal, 99, 1974, 3166.
- "Selling the Library: Public Relations Programs and Visibility" Library Journal, 99, 1974, 1895.
- Shields, G.R. "What Did You Do at the Ball Cinderella? Public Relations in Libraries" Kentucky Library Association Bulletin, 34, 1970, 5-7.
- Siegfried, J.R. "Library Coupons" Unabashed Librarian, 11, Spring 1974, 8.
- Simmons, M.L. "Public Relations and the Library" ALA Intellectual Freedom Manual, 1974, 15-20.
- Smith, Barry B. "Marketing Strategies for Libraries" Library Management, 4 (1), 1983, 1-52.
- Smith, Judith S. "Libraries are For People: Public Relations and the Library" Current Studies in Librarianship, 1 (1), Spring 1981, 69-80.
- Somers, Carin. "Recurring Problems in The Public Libraries of Atlantic Canada" APLA Bulletin, 46 (6), May 1983, 68-69.
- South, J.A. "Public Relations for Public Library" ALA Adult Services Division Newsletter, 8, 1971, 24-25.
- Starry, M. "Effective Library Promotion Builds Better Financial Support" Pacific Northwest Library Association Quarterly, 38, 1974, 17-20.
- Stiles, F.M. "How to Get It Started: Effective Public Relations Techniques" Iowa Library Quarterly, 21, 1972, 292-293.

- Stockham, K.A. "RSVP or Receiving Some Valuable Publicity" Library Review, 22, 1963, 137-138.
- Swan, James. "New Visibility for Small PL" Wilson Libr.Bull., 51 (5), January 1977, 424-427.
- Taylor, J. "Decent Exposure: Two Aspects of Library Display: Libraries Must Advertise" Assistant Librarian, 66, 1973, 190-191.
- Thompson, Anthony. "AV in PR Administration (ugh!)" Assistant Librarian, January 1976, 9-10.
- Tomlinson, N. "Public Relations" New Libr.Wld., 73, 1972, 413-414.
- "For What We Deserve, Public Relations" New Libr.Wld., 78, 1977, 214-215.
- "Our Professional Frustrations" New Libr.Wld., 78, 1977, 9.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği X. Dönem Genel Yönetim Kurulu Çalışma Raporu" TKD Bülteni, XXX (3), 1981, 161-167.
- "UNESCO Public Library Manifesto" Libr.Ass.Re., 75 (1), January 1973, 7.
- Usherwood, R.C. "Library Public Relations: An Introduction" Studies in Library Management, Bingley, 1974.
- Uysal, Birkan. "Halkla İlişkiler: Bir Değerlendirme" Amme İdaresi Dergisi, 16 (3), Eylül 1983, 23-31.
- Verrastro, C. "Publicity and Public Relations" New Jersey Libraries, 7, 1974, 9-10.
- "Virginia Library Tries Pr in a Shopping Mall" Library Journal, 100, 1975.
- Vyasamoorthy, P. "Library Publicity Through the Bulletin Board" Herald of Library Science, 12, 1973, 232-234.
- Wakeman, John. "Public Relations Beginnings in Britain" Library Trends, 7 (2), October 1958, 318-330.
- Warren, M. "Community Information Tabloids" Texas Library Journal, 49, 1973, 26-27.
- Watts, H.C. "Better Libraries a Must" Montano Libr., 17, 1964, 11-12.

- Webber, B. "Strong Public Relations a Key Ingredient in Successful Library Events" Michigan Library, 39, 1973, 12-13.
- Winter, D. "Library Public Relations and Serendipity" Michigan Librarian, 39, 1973, 11-12.
- Wood, F.K. "Personal Touch: Get to Your Public Inside or Outside the Library" Wisconsin Library Bulletin, 68, 1972, 107-109.
- "Public Library Services" Library Association Record, 77, 1975, 86-87.
- Worden, John L. "Isn't It Good to Know? Library PR That Works" American Libraries, 6, May 1975, 285-286.
- Young, J.F. "What the User Wants When He Wants It: Community Relations for Library Systems" Wisconsin Library Bulletin, 69, 1973, 83-86.
- Yurdadoğ, Berin U. "XVII. Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma" TKD Bülteni, XXX (2), 1981, 88-89.

SÜRELİ YAYINLAR

- IFLA Journal, München 1972.
- Kütüphaneciliğin Sesi, Ankara 1962-1966.
- Kütüphanecilik, Ankara 1972-1974.
- Library and Information Science Abstracts, London 1969-.
- Library Literature, New York 1933-.
- The Library Quarterly, Chicago 1931-.
- Library Science Abstracts, London 1950-1968.
- Library Trends, Urbana, Illinois 1952-.
- T.C. Devlet Yayınları Bibliyografyası, Ankara 1971-.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, Ankara 1952-.
- Türkiye Bibliyografyası, Ankara 1928-.
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası, Ankara 1952-.
- Yeni Yayınlar, Aylık Bibliyografya Dergisi, Ankara 1956-.

TEZLER

Artukoğlu, Adil. Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi A.Ü. D.T.C.F.
(Basılmamış) Bitirme Tezi, Ankara 1964.

Erdoğan, Phyllis Lepon. Türkiye'deki Kütüphanecilik Mezunlarının
Uğraşları ve Statüleri Hacettepe Üniversitesi, MESEF,
(Basılmamış) Doktora Tezi, Ankara 1977.

Fındık, Esra. Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesinde Kaynakların
Kullanılmasını Artırıcı Önlemler Hacettepe Üniversitesi,
MESEF, (Basılmamış) Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara 1978.

Kum, İlhan. Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi A.Ü. D.T.C.F.
Kütüphanecilik Kürsüsü (Basılmamış) Doktora Tezi, Ankara
1970.

Sağlamtuñç, Tülin. Ankara'da Halk Kütüphanesi Hizmeti Hacettepe
Üniversitesi, MESEF, (Basılmamış) Doktora Tezi, Ankara 1980.

KANUN, YÖNETMELİK ve YÖNERGELER

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu Kanun No.2490, Kabul Tarihi:
2 Haziran 1934.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans ve
Doktora Tezleri Yazımı ve Basım Yönergesi (Enstitü Kurulu'nun
17.2.1984 tarihinde kabul edilmiştir).

Kültür Bakanlığı, Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler
Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 21 Eylül 1981.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği,
T.C. Resmi Gazete, 19 Ağustos 1982.

T.C. Başbakanlık Genelgesi, Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü,
Tarih: 26.9.1984, Sayı: 19-383-16269, Genelge No: 1984-18.

ÖZET

"Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler" başlığını taşıyan araştırmamızda, ülkemizdeki halk kütüphanelerinde yapılmakta olan, halkla ilişkiler çalışmalarının düzeyini saptamak; kütüphane yöneticilerinin bu konudaki tutum, uygulama ve düşüncelerini öğrenerek, elde edilecek verilerin ışığında halk kütüphanecilerini çalışmalarında yönlendirici öneriler getirmek ve halk kütüphanelerinden daha yüksek düzeyde yararlanılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Bunun için, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından öngörülen, 66'sı il halk, 36'sı ilçe halk kütüphanesi olmak üzere toplam 102 halk kütüphanesinin yöneticilerine, 36 sorudan oluşan bir anket gönderilmiştir. Bu anketlerin 95'i cevaplandırılarak geri gelmiş ve değerlendirilmiştir.

Anketlerin değerlendirilmesi sonucunda, Türkiye'deki halk kütüphanelerinin nicelik ve nitelik olarak yetersiz olduğu; buralarda çalışan personelin özellikle kütüphanecilik ve halkla ilişkiler eğitimlerinin yetersiz olduğu; halk kütüphanelerinden toplumun büyük kesiminin yararlanamadığı; bu kütüphanelerdeki halkla ilişkiler çalışmalarının yetersiz olduğu ve halkla ilişkiler araçlarından yararlanma düzeyinin çok düşük olduğu saptanmıştır.

Bütün bunlara çözüm getirebileceği düşünülen:
halk kütüphanelerinin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi

için, halkın yardımına başvurulması; gezici kütüphane hizmetinin yaygınlaştırılması; halk kütüphanecilerine halk kütüphaneciliği ve halkla ilişkiler konularında hizmetiçi eğitim programları hazırlanarak, uygulanması; halk kütüphanelerinden, toplumun büyük çoğunluğunun yararlanabilmesini sağlamak için, halkla ilişkiler çalışmalarına ağırlık verilmesi; halk kütüphanecilerine, halkla ilişkiler ve uygulamaları konusunda bir el kitabı veya rehber hazırlanması ve Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği'nde belirtilen faaliyetlerin nasıl düzenleneceği konusunda ayrıntılı bir 'yönerge' çıkarılması önerilmiştir.

SUMMARY

In this research project, entitled "Public Relations in Public Libraries of Turkey", an attempt is made to discover the level of public relations by determining the behaviour, application and thoughts regarding public relations of the managers of the libraries, and in the light of the data to bring forth some new proposals to orient the librarians in their work. The ultimate purpose of this endeavour is to increase the level of usage of the libraries.

Data were collected by means of a questionnaire, made up of 36 questions, which was sent to a total of 102 public library administrators in 66 provincial capitals and 36 towns. The list of libraries was provided by the General Directorate of Libraries and Publications of the Ministry of Culture and Tourism.

The evaluation of the 95 questionnaires which were completed and returned showed that the public libraries are insufficient in quality and quantity; training in public relations and library science of the personnel is inadequate; a large portion of the community is unable to make use of the libraries; public relations efforts by the librarians are insufficient, and the use of public relations tools is very low.

To overcome the above mentioned problems and to improve public libraries both in terms of quality and quantity, we need to solicit the help of the public; mobile library service should be expanded; in-service training programmes should be developed on the subjects of public library service and public relations and this training implemented in order to attract a larger segment of the population to the libraries: a handbook should be prepared for public library personnel on the subject of public relations; and a detailed regulation should be issued on how to organize the activities provided for by the existing "By-law on Educational and Cultural Activities in Libraries".

26 Ocak 1984

Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne,

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kütüphanecilik Bölümü'nde "Doktora" çalışmalarımı sürdür-
mekteyim. Çalışmaların "Tez" aşamasında bulunmaktadır.

Doktora Tezi olarak sunulmak üzere, "Türkiye'deki Halk
Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler" konusunda bir araştırma
yapmak istiyorum. Bu araştırmanın daha gerçekçi olması için,
ülkemizdeki tüm halk kütüphanelerini içermesinin doğru
olacağını düşünmekteyim.

Bunun için:

- (1) Bir örneği ekte sunulan ve araştırmanın temelini
teşkil edecek olan anketi, yurdumuzdaki tüm halk
kütüphanelerinin yöneticilerine göndermeyi ve
böylece tüm halk kütüphanelerimizi araştırmaya
dahil etmeyi istemekteyim. Ancak bu anketlerin
mümkün olan en kısa zamanda geri gelmesini ve
bir an önce değerlendirilebilmesini sağlamak
üzere, Genel Müdürlüğünüzce tarafıma verilecek
bir resmi yazı eşliğinde gönderilmesi muhakkak ki
çok yararlı olacaktır.
- (2) Söz konusu anketlerin halk kütüphanelerimiz yöneti-
cilerine iletilmesinde yardımcı olmak üzere,
Türkiye'deki tüm halk kütüphanelerinin ad ve
adresleri ile, bu kütüphanelerin yöneticilerinin
ad ve soyadlarını gösterir bir listeye de acilen
ihtiyacımız vardır.

Bu araştırma sonuçlarının Türk halk kütüphaneciliği
açısından yararlı olacağına inanarak, gerekli yardımların
yapılması hususunu tensiplerinize arz ederim.

Saygılarımla

Esra Fındık
Şimşek Sokak, 10/20
Kavaklıdere, Ankara

Eki: 1 adet anket formu örneği

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Sayı :03.1-Tek.Hiz.Şb.510.0 - 1178

ANKARA

Konu :Anket çalışması

24 SUBAT 1984

Esra FİNDİK
Şimşek Sokak 10/20
Kavaklıdere/ANKARA

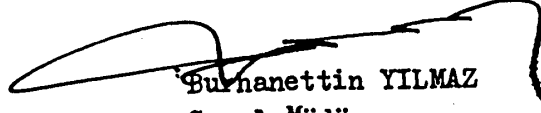
İLGİ: 26.1.1984 günlü dilekçeniz.

Bakanlığımıza bağlı halk kütüphanelerinde "Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler" konusundaki araştırmalarınız çerçevesinde anket uygulaması yapmak isteğinize ilişkin ilgi dilekçeniz incelenmiş ve anket formlarını kütüphanelerimize göndermeniz Bakanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

BAKAN ADINA

Ek = 1 liste

Burhanettin YILMAZ
Genel Müdür

YÖNETİCİNİN

KÜTÜPHANESİNİN ADI

ADI SOYADI

ÜNVANI

Adana İl Halk Kütüphanesi	Tülay Sevgi	Müdür
Adıyaman İl Halk Kütüphanesi	Abdullah Günen	Md. Vekili
Afyon İl Halk Kütüphanesi	Çetin Fıstık	Md. Vekili
Ağrı İl Halk Kütüphanesi	Zal Kara	Müdür
Amasya İl Halk Kütüphanesi	Mustafa Gül	Müdür Vekili
Ankara İl Halk Kütüphanesi	Ahmet Kara	Müdür Vekili
Ankara Cebeçi Halk Kütüphanesi	İzzet Gündüz	Müdür
Ankara-Polatlı Halk Kütüphanesi	Suzan Akyüz	Müdür
Antalya İl Halk Kütüphanesi	Mürsel Güner	Müdür
Artvin İl Halk Kütüphanesi	Ömer Gürsel	Müdür
Aydın İl Halk Kütüphanesi	Hakkı Okutan	Müdür
Aydın-Nasilli Halk Kütüphanesi	Aslan Buğdaycı	Müdür
Balıkesir İl Halk Kütüphanesi	Ali Ersoy Tığ	Müdür
Balıkesir-Bandırma Halk Kütüphanesi	Örkan Öseren	Ser. Yönetici
Bilecik İl Halk Kütüphanesi	Rağdar Sayitoğlu	Müdür
Bingöl İl Halk Kütüphanesi	Ata Payır	Müdür
Bitlis İl Halk Kütüphanesi	Mesif Başınar	Müdür
Bolu İl Halk Kütüphanesi	Ahmet Daldaban	Müdür
Bolu-Düzoç Halk Kütüphanesi	Z. İğın Yılmaz	Ser. Yönetici
Burdur İl Halk Kütüphanesi	İ. Durmuş Yağcı	Md. Vekili
Bursa İl Halk Kütüphanesi	Murat Yücel	Müdür
Çankırı İl Halk Kütüphanesi	Z. Bülent Dındareoğlu	Müdür
Çankırı İl Halk Kütüphanesi	F. Recep Karadeniz	Md. Vekili
Çorum İl Halk Kütüphanesi	Erdoğan Sunar	Müdür Vekili
Danişli İl Halk Kütüphanesi	Levan Uyar	Müdür
Dişarbakır İl Halk Kütüphanesi	Tahsin Eroğlu	Müdür
Edirne İl Halk Kütüphanesi	Özlem Gürsel	Müdür
Kilis İl Halk Kütüphanesi	Mustafa Kırmızıoğlu	Md. Vekili
Kırsehan İl Halk Kütüphanesi	Abdülkadir Avca	Md. Vekili
Kırsehan İl Halk Kütüphanesi	Adnan Adlıoğlu	Müdür

YÖNETİCİNİN

KÜTÜPHANESİNİN ADIADI SOYADIÜNVANI

<u>KÜTÜPHANESİNİN ADI</u>	<u>ADI SOYADI</u>	<u>ÜNVANI</u>
Malazgirt il Halk Kütüphanesi	Aysel Çağırın	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	A. Faruk Kuseyriçil	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Mustafa Mert	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	İbrahim Aytaç	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Hakkı İsmail	Müdür
Osmaniye-İskenderun Halk Kütüphanesi	Mehmet Özdemir	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	İ. Hakkı Kütü	Müdür
Osmaniye-Yalvaç Halk Kütüphanesi	Nazmi Arıncı	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Perihan Fren	Müdür
Osmaniye Millet Kütüphanesi (Fatih)	Celilettin Kışmır	Md. Vekili
Osmaniye Edirnekapı Kütüphanesi	Hafise Hamamı	Md. Vekili
Osmaniye il Halk Kütüphanesi (Beyazıt)	Erdal H. Hamamı	Müdür
Osmaniye Yalova Halk Kütüphanesi	Enin Ataman	Ser. Yönetici
Osmaniye Aziz Berkler Halk Kütüphanesi (Kadıköy)	Hazret Boskurt	Müdür
Osmaniye Bakırköy Halk Kütüphanesi	Mebahat Sayın	Müdür
Osmaniye Kartal Halk Kütüphanesi	T. Şenel Atanp	Müdür
Osmaniye Samsipaşa Halk Kütüphanesi (Üsküdar)	Leyla Arca	Müdür Vekili
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Nadir Demirkan	Müdür
Osmaniye Karşıyaka Hoca Mithat Halk Kütüphanesi	Işık Baranok	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Şadan Dikici	Md. Vekili
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Ahmet DERETARLA	Müdür Vekili
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Hasan Karadağ	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Gülümay Nilgin	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Şevket Keday	Md. Vekili
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Müseyin Gökçe	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Kasım Akçay	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Ali Berberoğlu	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Özsin Taylan	Müdür
Osmaniye il Halk Kütüphanesi	Güler Özgültaş	Müdür

YÖNETİCİNİN

KÜTÜPHANESİNİN ADI

Manisa-Akhisar Halk Kütüphanesi
 Maraş İl Halk Kütüphanesi
 Mardin İl Halk Kütüphanesi
 Muğla İl Halk Kütüphanesi
 Muğla-Milas Halk Kütüphanesi
 Muş İl Halk Kütüphanesi
 Nevşehir İl Halk Kütüphanesi
 Nevşehir-Ürgüp Halk Kütüphanesi
 Niğde İl Halk Kütüphanesi
 Ordu İl Halk Kütüphanesi
 Rize İl Halk Kütüphanesi
 Sakarya İl Halk Kütüphanesi
 Samsun İl Halk Kütüphanesi
 Siirt İl Halk Kütüphanesi
 Sinep İl Halk Kütüphanesi
 Sivas İl Halk Kütüphanesi
 Tekirdağ İl Halk Kütüphanesi
 Tokat İl Halk Kütüphanesi
 Trabzon İl Halk Kütüphanesi
 Tunceli İl Halk Kütüphanesi
 Urfa İl Halk Kütüphanesi
 Uşak İl Halk Kütüphanesi
 Van İl Halk Kütüphanesi
 Yozgat İl Halk Kütüphanesi
 Zonguldak İl Halk Kütüphanesi
 Çerhan İl Halk Kütüphanesi
 Çanakkale-Ölköpeada Halk Kütüphanesi
 Çorum-İskilip Halk Kütüphanesi
 Edirne-Üzümlü Halk Kütüphanesi
 Erzurum-Oltu Halk Kütüphanesi
 Gaziantep-Kilis Halk Kütüphanesi

ADI SOYADIUNVANI

İsmail Kurtoğlu Müdür
 Sait Çelebioğlu Müdür
 Şehmus Kcin Müdür
 Semra Öks Müdür
 Vahit Mutlu Sor.Yön.
 Ruşen Yaşar Beğrak Müdür
 Mehmet Nopeli Müdür Yard.
 Ödül Şahin Müdür
 Özgür Bilen Müdür
 Aydın Önen Müdür
 Rasim Öncüler Müdür
 Saadet Dik Müdür
 Atilla Çakıroğlu Müdür
 Recep Demirel Müdür
 İlyas Erdem Müdür
 Altun Çepken Müdür
 İsmihan Özdamar Müdür
 N.Tamer Cehdioğlu Müdür
 Güler İsmucmanoğlu Müdür
 Hüseyin Aksoy Müdür
 İbrahim Billurov Müdür
 Ali İhsan Bakan Md.Vekili
 Hakkı Yakupoğlu Müdür
 Selşattin Aksoy Md.Vekili
 Gülşen Taş Müdür
 Fatma Çırak Md.Vekili
 Bilge Kenak Md.Vekili
 Metin Kalyencu Md.Vekili
 Suzan Serbest Sor.Yönetici
 Cemal Fikri Falay Sor.Yönetici
 Hüseyin Polatdemir Sor.Yönetici

YÖNETCİNİN

KÜTÜPHANESİNİN ADIADI SOYADIUNVANI

İsparta- Sakarya Halk Kütüphanesi
 İçel Tarsus Halk Kütüphanesi
 Manisa Salihli Halk Kütüphanesi
 Niğde Akseray Halk Kütüphanesi
 Niğde Bor Halk Kütüphanesi
 Samsun Bafra Halk Kütüphanesi
 Tokat Zile Halk Kütüphanesi
 Tokat Yrbaa Halk Kütüphanesi
 Konya Akşehir Halk Kütüphanesi
 Bursa Osm.lik Halk Kütüphanesi
 Konya Ereğli Halk Kütüphanesi
 Zonguldak-Ereğli Halk Kütüphanesi

Ramazan Bekurt Ser.Yönetici
 S.Ahmet Akkor Ser.Yönetici
 Kadriye Canseven Ser.Yönetici
 Ayşe Üskanlı Ser.Yönetici
 Emin Köp Ser.Yönetici
 Fatma Kavak Ser.Yönetici
 Mustafa Zengin Müdür
 Süeda Selçuk Sor.Yön.
 Ünal İnci Müdür
 Nedret Yal Müdür
 Nadine Memiş Müdür
 İsmail Kaya Memur

Tarih :

Sayın Meslekdaşım,

Ülkemizde kütüphaneciliğin çözüm bekleyen birçok sorunu olduğu bir gerçektir. Bu sorunlardan biri, belki de en önemlisi, özellikle halk kütüphanelerimizin, hizmet ettikleri toplumla özlenen ölçüde bütünleşememeleridir. Bu bakımdan, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün yürüttüğü doktora programı çerçevesinde Türkiye'deki tüm halk kütüphanelerini içeren bir araştırma yapmaktayız.

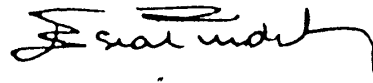
Araştırmanın konusu, halk kütüphanelerimizin hizmet verdikleri toplumla ilişkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı ise, siz değerli kütüphane yöneticilerinin fikir ve tecrübelerinden de yararlanarak, halk kütüphanelerimizin sorunlarının daha iyi belirlenmesi ve mevcut kütüphane kaynakları ile daha verimli hizmet vermelerini gerçekleştirebilecek öneriler ve çözümler getirilmesidir.

Ekte sunulan anket, Türkiye'deki tüm halk kütüphanesi yöneticilerinin uygulama, öneri ve düşüncelerini saptamak ve genel bir değerlendirme yapabilmek için hazırlanmıştır. Bu bakımdan ankete vereceğiniz cevaplar sorunlara açıklık kazandırarak, çözüm ve öneriler getirilmesinde büyük yarar sağlayacaktır.

Araştırmada sizin veya kütüphanenizin adı hiçbir şekilde kullanılmayacak, sadece vereceğiniz cevaplardan yararlanılarak veriler elde edilecektir.

Cevaplandırılmış anket formunu en geç 15 Kasım 1984 tarihinde elimizde olacak şekilde postalamanız, araştırma programının aksamadan yürütülmesi açısından çok yararlı olacaktır.

Yardımlarınız ve ilginiz için şimdiden teşekkür eder, en iyi dileklerimi ve saygılarımı sunarım.

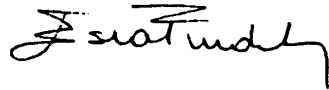
Esra Fındık
Hacettepe Üniversitesi
Kütüphanecilik Bölümü
Doktora Öğrencisi

11 Mart 1985

Sayın Meslekdaşım,

25 Ekim 1985 tarihinde kütüphaneniz müdürlüğüne gönderilen ve en geç 15 Kasım 1985 tarihine kadar doldurularak iade edilmesini rica ettiğimiz ekteki mektup ve anket formunun, postadaki bir aksama neticesi elinize geçmemiş olabileceğini düşünerek tekrar gönderiyorum.

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün de ülkemizdeki halk kütüphaneleri arasında önde gelenlerden olduğunu kabul ettiği değerli kütüphaneniz ile ilgili bilgilerin, araştırmamız kapsamının dışında kalmasına gönlümüz razı olmadığından, sözkonusu anketin doldurularak en geç 1 Nisan 1985 tarihine kadar geri gönderilmesini rica eder, yardımlarınız için şükranlarımı, en iyi dileklerimi ve saygılarımı sunarım.

Esra Fındık

Eki:-Bir önceki mektup ve eki

-Anket Formu

-Pullu zarf

SORULARI CEVAPLANDIRMA ŞEKLİ

Aşağıdaki soruları okuyarak, sizce en uygun olan cevabın yanındaki parantezler içine (X) işareti koyunuz. Cevabı öngörülmemiş olan sorular için ayrılan yere istenen bilgiyi yazınız.

5

6

1. Cinsiyetiniz:
( ) 1. Erkek
( ) 2. Kadın

7

2. Doğum tarihiniz: 19..

9

3. En son mezun olduğunuz okul: _____

10

4. Kütüphanecilik eğitimi gördünüz mü?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise, gördüğünüz eğitimin niteliği ve süresini kısaca açıklayınız:

_____
_____
_____
_____

11

5. Kütüphanecilik eğitiminiz sırasında, halkla ilişkiler konusuna yer verildi mi?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır
( ) 3. Bilmiyorum
( ) 4. Diğer: _____

12

6. Kütüphanecilik eğitimi amacıyla düzenlenen kurs, seminer, sempozyum gibi toplantılara katıldınız mı?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise, katıldıklarınızı yazınız.

_____
_____

7 . Kütüphanenizin adı: _____.

13

8 . Kütüphanenizin kuruluş yılı: _____.

15

9 . Kütüphanenizde gezici kütüphane hizmeti veriliyor mu?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

16

10 . Kütüphanenizde çocuklara hizmet veriliyor mu?

- ( ) Evet
( ) Hayır

17

11 . Kütüphanenizde çalışan toplam personel sayısı: _____

12 . Personelin eğitim durumu (sayı ile belirtiniz):

20

1. Lisansüstü (üniversite ve yüksekokul sonrası) eğitim gören personel: _____

22

2. Lisans (üniversite veya yüksekokul) eğitimi gören personel: _____

24

3. Lise veya dengi okul mezunları: _____

26

4. Ortaokul veya dengi okul mezunları: _____

28

5. İlkokul mezunları: _____

30

6. İlkokulu bitirmemiş veya hiç eğitim görmemiş: _____

32

13 . Kütüphanenizde gönüllü (ücretsiz) çalışan personel var mı?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

33

Cevabınız "evet" ise, kaç kişi: _____

35

14 . Kütüphanenizin bina durumu:

- ( ) 1. Kütüphane olarak inşa edilmiştir
( ) 2. Bir binanın yeterli bir bölümüdür
( ) 3. Bir binanın yetersiz bir bölümüdür
( ) 4. Diğer: _____

36

15 . Kütüphanenizin okuma salonu:

- ( ) 1. İhtiyacın üstünde, çok geniş
( ) 2. İhtiyacı karşılıyor, yeterli
( ) 3. İhtiyaca cevap vermiyor, yetersiz
( ) 4. Diğer: _____

37

16 .. Kütüphane koleksiyonu okuyucu ihtiyacını karşılamakta:

- ( ) 1. Yeterlidir
( ) 2. Yetersizdir

17 . Okuyucularınız kimlerden oluşuyor? (tahmini % olarak)

38

1. Öğrenciler: % _____

40

2. Öğretmenler: % _____

42

3. Serbest meslek sahipleri
(Avukat, doktor v.b.): % _____

44

4. Memurlar: % _____

46

5. Ev kadınları: % _____

48

6. İşçiler: % _____

50

7. Çiftçiler: % _____

52

8. Din adamları: % _____

54

9. Diğer: % _____

56

18 . Kütüphanenizin hizmet vermek isteyip de ulaşamadığı okuyucu grubu veya grupları var mı?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise, bu grup veya gruplar kimlerden oluşmaktadır (örneğin ev kadınları, çiftçiler, yaşlılar, tutuklular, hastalar v.b.) Açıklayınız:

_____
_____
_____

57

19 . Bu grup veya grupları okuyucu olarak kütüphanenize kazandırmak için çalışmalar yapıyor musunuz?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise bu çalışmaların neler olduğunu açıklayınız:

_____
_____
_____

20 . Aşağıdaki nedenlerden hangileri okuyucu sayısının artmasını engellemektedir?

58
59
60
61
62
63
64
65
66

- ( ) 1. Kütüphanenin varlığından bile haberleri yok
( ) 2. Kütüphaneye ulaşım zorlukları var
( ) 3. Kütüphanede ne gibi hizmetler verildiğini bilmiyorlar
( ) 4. Kütüphanenin çalışma saatleri uygun değil
( ) 5. Halkın okuma alışkanlığı yok
( ) 6. Kütüphane koleksiyonu ihtiyaca cevap vermiyor
( ) 7. Çevrede okuma/yazma oranı düşük
( ) 8. Kütüphanenin tanıtımı yeterince yapılmıyor
( ) 9. Diğer: _____

67

21 . Sizce bir halk kütüphanesinden, hizmet verdiği toplumun ideal yararlanma oranı ne olmalıdır?

- ( ) 1. %100
( ) 2. %90-80
( ) 3. %70-60
( ) 4. %50
( ) 5. Diğer: % _____

68

22 . Halk kütüphanelerinden mümkün olan en yüksek sayıda okuyucunun yararlanmasını sağlamakta, kütüphanecinin rolü nedir?

- ( ) 1. Kütüphanecinin sorumluluğundadır
( ) 2. Kütüphaneci de katkıda bulunabilir
( ) 3. Kütüphanecinin yapacağı şeyler sınırlıdır
( ) 4. Kütüphanecinin yapabileceği bir şey yoktur
( ) 5. Kütüphanecinin sorumluluğunda değildir
( ) 6. Diğer: _____

69

23 . "Okuyucu kütüphaneye gelmiyorsa, kütüphaneci okuyucuya gitmelidir" düşüncesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ( ) 1. Doğru
( ) 2. Yanlış
( ) 3. Gereksiz
( ) 4. Diğer: _____

24 . Kütüphanenizi tanıtmak amacıyla, bugüne kadar aşağıda sıralanan basılı araçlardan hangisinden veya hangilerinden yararlanıldı?

70
72
74
76
78
80
82
84
86
88
90
92
94

- ( ) 1. Gazete
( ) 2. Dergi
( ) 3. Broşür
( ) 4. El kitabı
( ) 5. Bülten
( ) 6. Kütüphaneyi kullanma kılavuzu
( ) 7. Yıllık
( ) 8. Mektup
( ) 9. Kütüphane yerleşim planı
( ) 10. Afiş (poster)
( ) 11. Pankart
( ) 12. El ilanı
( ) 13. Diğer: _____

_____
_____
_____.

25 . Kütüphanenizi tanıtmak amacıyla bugüne kadar aşağıda sıralanan yayım araçları ile görsel ve işitsel araçlardan hangisinden veya hangilerinden yararlanıldı?

96
97
98
99
100
101
102
103

- ( ) 1. Radyo
( ) 2. Televizyon
( ) 3. Film
( ) 4. Şehiriçi yayın sistemi (ör. belediye oparlörü)
( ) 5. Slayd (dia)
( ) 6. Video
( ) 7. Fotoğraf
( ) 8. Diğer: _____

_____

26 . Kütüphanenizi tanıtmak amacıyla, bugüne kadar aşağıda sıralanan sergi çeşitlerinden hangisinden veya hangilerinden yararlanıldı?

104
105
106
107
108
109

- ( ) 1. Sürekli sergiler
( ) 2. Gezici sergiler
( ) 3. Panolar, vitrinler
( ) 4. Fuarlarda özel pavyonlar
( ) 5. Festivaller
( ) 6. Diğer: _____

_____

5 2

27. Kütüphanenizi tanıtmak amacıyla bugüne kadar aşağıda sıralanan sosyal ve kültürel faaliyetlerden hangisi veya hangileri yapıldı? (Hiç faaliyet yapılmadı ise atlayınız)

6

( ) 1. Kütüphanenin halkın gezmesine açık olduğu misafir günü

8

( ) 2. Kutlama ve anma amacıyla düzenlenen gece ve günler

10

( ) 3. Çeşitli vesilelerle düzenlenen yemekli toplantılar

12

( ) 4. Çeşitli vesilelerle düzenlenen balolar, çaylar vb.

14

( ) 5. Çeşitli vesilelerle düzenlenen yarışma ve yarışlar

16

( ) 6. Açık oturumlar

18

( ) 7. Seminer ve konferanslar

20

( ) 8. Kurslar

22

( ) 9. Kitap tanıtmaya toplantıları

24

( ) 10. Yazarların davet edildiği toplantılar

26

( ) 11. Diğer: _____

28. Kütüphanenizde okuyucuya yardımcı olmak ve yol göstermek amacıyla aşağıda sıralanan araçlardan hangisi veya hangileri var?

28

( ) 1. Kütüphanenin kullanma kılavuzu

29

( ) 2. Kütüphanenin plânı

30

( ) 3. Kütüphane materyelinin yerini işaret eden oklar ve levhalar

31

( ) 4. Kütüphane personelini tanıttıcı resimli tablo

32

( ) 5. Resimli personel yaka kartı

33

( ) 6. Diğer: _____

34

29. Kütüphanenizin bulunduğu yeri, şehir plânı üzerinde ya da şehir içinde gösteren işaretler var mı?

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

35

30. Kütüphanenizin çevre ile ilişkilerinde engelleyici faktörler var mı?

( ) 1. Evet

( ) 2. Hayır

Cevabınız "Evet" ise, açıklayınız: _____

_____
_____
_____

36

31 . Kütüphanenizle ilgili herhangi bir yeniliği veya olayı halka duyurdunuz mu?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise açıklayınız:

37

32 . Çevrenizdeki kuruluşlara ya da kişilere kütüphanenizce hazırlanmış okuma listesi, yeni gelen kitap listesi gibi aydınlatıcı bilgiler gönderiliyor mu?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise açıklayınız:

38

33 . Kütüphanenize bugüne kadar hiç bağış yapıldı mı?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

Cevabınız "evet" ise, bu bağışı nasıl sağladığınızı açıklayınız: (Vakıf, dernek v.b. kanallar gibi)

---

34 . Kütüphanenize bağış yapıldı ise kimler tarafından yapılmıştır (ör. isim vermeksizin, zengin bir tüccar, emekli bir öğretmen, mirasçısı olmayan bir yaşlı v.b.)?

39

35 . Kütüphanenizin bulunduğu yörede "Kütüphane Dostları" gibi bir dernek var mı?

- ( ) 1. Evet
( ) 2. Hayır

36 . Ankette sözkonusu olan hususlarla ilgili olarak başka söylemek istedikleriniz var mı?

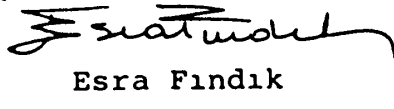

YARDIMLARINIZ İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.

Esra Fındık

